

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1949

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

21—27 april.

Debatter m. m.

Sid.

Torsdagen den 21 april.

Interpellation av herr von Friesen ang. det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet	8
--	---

Onsdagen den 27 april fm.

Inbjudan från Danmarks riksdag	15
Justering av protokollet för den 21 april.....	16
Svar på interpellationer av:	
Herr Hedlund i Rådombang. utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.	16
Herr von Seth ang. livsmedelskommissionens principer för fördelningen av fettämnen	20
Ordningsstadga för andra kammaren.....	22
Lagfart å fastighet, som är föremål för kronans förköpsrätt	30
Stadsdomstolarnas förstatligande	31
Gift kvinnas släktnamn	33
Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.....	39
Allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolhem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång	52
Skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden	53
Den personlighetsvårdande verksamheten i vissa anstalter.....	55
Översyn av socialvården.....	57
*Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen	66
Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel:	
Inrikesdepartementets avlöningsanslag	71
Medicinalstyrelsen: Avlöningar	77
Hörapparater	79

	Sid.
Interpellationer av:	
Herr Mosesson ang. vissa spörsmål rörande den italienska kolonien Eritrea.....	81
Herr Hansson i Skediga ang. vissa spörsmål i samband med byggnadsregleringen.....	82
Herr von Seth i anledning av den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag	84

Onsdagen den 27 april em.

Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel (forts.):	
Statens sjuksköterskeskola	85
Nykterhetsnämnderna	91
Överståthållarämbetet: Avlöningar.....	92
Länsstyrelserna: Avlöningar	96
Den halvöppna barnvården	97
Alkoholistanstalten Åsbrohemmet	111
Vattenförsörjning och avlopp.....	113
Allmänna läroverken	117
Barnmorskeläroanstalterna	119

Samtliga avgjorda ärenden.

Torsdagen den 21 april.

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 45, ang. anslag till frivilliga skytteväsendets befrämjande	5
— nr 56, ang. avsättning till fonden för idrottens främjande....	5

Onsdagen den 27 april fm.

<i>Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 1, ang. ordningsstadga för andra kammaren.....	22
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. lagfart å fastighet, som är föremål för kronans förköpsrätt.....	30
— nr 20, ang. stadsdomstolarnas förstatligande	31
— nr 21, ang. ändring av 5 kap. 15 § giftermålsbalken	33
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft	39
— nr 10, ang. fortsatt giltighet av förordningen om kristillägg å daghjälp från arbetslöshetskassor.....	52
— nr 11, ang. folkpension till sinnesslöa och å sjukvårdsanstalt intagna	52
— nr 12, ang. ändring av lagen om folkpensionering	52

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolhem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång	52
— nr 14, ang. ändrad lydelse av lagen om försäkring för yrkesjukdomar	53
— nr 15, ang. fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete	53
<i>Andra kammarens första tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 5, ang. skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden	53
— nr 6, ang. den personlighetsvårdande verksamheten i vissa anstalter	55
<i>Andra kammarens andra tillfälliga utskotts</i> utlåtande nr 4, ang. översyn av socialvården	57
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. ändring av bestämmelserna om röstlängdsutdrag	66
— nr 18, ang. ändrade grunder för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen	66
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. utgifterna under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet; forts. se em.)	71

Onsdagen den 27 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. utgifterna under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet; forts.)	85
— nr 68, ang. utomprocessuell rättshjälp	97
— nr 69, ang. den halvöppna barnvården m. m.	97
— nr 70, ang. nya lokaler vid alkoholistanstalten Åsbrohemmet	111
— nr 71, ang. målsmanskapet för vårdhem för kroniskt sjuka m. m.	113
— nr 72, ang. vattenförsörjning och avlopp	113
— nr 73, ang. garnisonssjukhusets i Sollefteå ställning	116
— nr 74, ang. förstärkning av tionde huvudtiteln's anslag till kommittéer och utredningar	116
— nr 75, ang. byggnadsforskning och standardiseringsverksamhet	116
— nr 76, ang. befrielse från betalningsskyldighet till kronan	116
— nr 77, ang. flygtekniska försöksanstalten	116
— nr 78, ang. skyddsarbeten å Uppsala domkyrka	116
— nr 79, ang. matematikmaskinutrustning m. m.	116
— nr 80, ang. de allmänna läroverken m. m.	117
— nr 81, ang. folkskolinspektionen	118
— nr 82, ang. vanförestalter	118
— nr 83, ang. barnmorskeläroanstalterna	119
— nr 84, ang. statens rättsläkarstation i Lund m. m.	120
— nr 85, ang. ersättningar till arbetstagare med silikos (stendammslunga)	120
— nr 86, ang. ersättning till Erik Ask	120
— nr 87, ang. ersättning till Sally och K.-E. Sundström	120
— nr 88, ang. ändrade bestämmelser om rese-, traktaments- och flyttningkostnadsersättning åt barnmorskor	120
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 26, ang. dröjsmålsrättan enligt förordningen om kupongskatt	120

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 25, ang. ändring i lagen om sparbanker	120
— nr 26, ang. understöd åt efterlevande till i statens tjänst anställda	120
— nr 27, ang. pensioner eller understöd åt i statens tjänst anställda m. fl.	120
— nr 28, ang. ersättningar enligt 1909 och 1927 års militärsättningsförfordningar m. m.	120
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. fortsatt giltighet av lagen om uppfinningar av betydelse för försvaret	120
— nr 23, ang. ändring i förordningen om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.	120
— nr 24, ang. fortsatt giltighet av lagen om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom m. m.	120

Torsdagen den 21 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Sedan riksdagens båda kamrar förehafte och godkänt nedan omförmälda, uti statsutskottets memorial nr 45 och 56 framlagda voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 45):

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 75 och II: 32, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 724 000 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 75 och II: 32, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 440 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 103 Ja och 104 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.¹

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 60 Ja och 66 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ..... 103 Ja och 104 Nej, sammanräkningen

visade ..... 163 Ja och 170 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

2:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 56):

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 23 och II: 23, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 3 500 000 kronor, röstar

Ja;

Den det ej vill röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 23 och II: 23, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 4 000 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 93 Ja och 118 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

¹ Jfr. § 2 i protokollet för den 27 april (s. 16).

Den omröstning över sistintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 65 Ja och 61 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller ..... 93 Ja och 118 Nej, sammanräkningen visade ..... 158 Ja och 179 Nej, och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med Nej-propositionens innehåll.

§ 2.

Justerades protokollen för den 2, den 5 och den 6 innevarande april.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens 2:a kammare fru Ellen Eriksson på grund av sjukdom, konvalescenstillstånd efter akut luftvägsinfektion med feber och förhöjd sänkningsreaktion, är oförmögen till arbete fr. o. m. den 20/4 t. o. m. d. 30/4 1949 intygas.

Hallstahammar den 17/4 1949.

Sven Isberg

leg. läkare,

e. provinsialläkare.

Kammaren beviljade fru Eriksson i Hallstahammar ledighet från riksdagsgörömlålen från och med den 20 till och med den 30 innevarande månad.

Herr talmannen meddelade, att herr Andersson i Björkäng, som vid kammarens sammanträde den 5 april med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgörömlålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 4.

Föredrogs Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 181, an-

gående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50, m. m., och hänvisades propositionen, såvitt angick det procenttal, varmed statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1949/50, till bevillningsutskottet, i vad propositionen rörde jordbruksärenden till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till behandling av lagutskott de på bordet liggande propositionerna:

nr 182, med förslag till lag om förbud mot spridning av vissa kartor m. m.;

nr 183, med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 kap. 4 § rättegångsbalken, m. m.; och

nr 185, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

§ 5.

Föredrogs var för sig och remitterades till statsutskottet följande på kammarens bord liggande motioner, nämligen

nr 368 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.,

nr 369 av herr *Nilsson* i Göteborg,

nr 370 av herrar *Hjalmarson* och *Kyling*,

nr 371 av herr *Johansson* i Stockholm; och

nr 372 av herr *Hedlund* i Rådomb. fl.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Johansson* i Mysinge vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående gällande bestämmelser om landsvägs-

transporter med jordbrukstraktorer, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Wedén* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utredning av vissa förhållanden inom den kooperativa bostadsbyggnadsverksamheten.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Ericsson* i Näs vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående avskaffande av dyrortsgrupperingen av familjepeningen till de värnpliktiga.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen:

nr 81, angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Frankrike;

nr 180, med förslag till förordning om explosiva varor;

nr 184, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.;

nr 188, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggs-skatte å bensin, som användes vid jordbrukets drift;

nr 189, med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

nr 190, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

nr 191, med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m.;

nr 192, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

nr 193, med förslag till ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.;

nr 194, med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 m. m.;

nr 195, angående reglering av socker-näringsen i riket m. m.;

nr 196, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 197, angående fortsatt förstärkning av flygvapnet;

nr 198, med förslag till lag om ändring i strafflagen;

nr 199, angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.;

nr 200, med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 201, med förslag till lag om pantlånereörelse;

nr 202, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 203, angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustriestitution;

nr 204, angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

nr 205, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 206, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutlagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m.;

nr 207, med förslag till lag om fort-

Interpellation ang. det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet.

satt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

nr 208, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 december 1946 (nr 766) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning, m. m.;

nr 209, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel;

nr 210, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag; och

nr 211, angående statligt stöd åt aluminiumindustrien.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 184 med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation m. m. måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionen kom kammaren tillhanda.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 11.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 325, innefattande delgivning av kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om åtgärder för underlättande av orienteringen i gällande lagar och författningar; och beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

§ 12.

Interpellation ang. det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet.

Herr von **FRIESEN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den för några år sedan genomförda omorganisationen av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet har icke visat sig på ett tillfredsställande sätt kunna lösa sina uppgifter. Allvarliga svårigheter ha uppstått bestående i en alltför lång väntetid när det gällt undersökningstiden såväl för häktade som för på fri fot varande, för brott misstänkta personer.

I syfte att åstadkomma rättelse ha olika förslag framförts och även vissa åtgärder vidtagits. En av Kungl. Maj:ts åtgärder i frågan har bestått i att ålägga de läkare, som enligt sinnessjuklagen ha att sköta undersökningar av icke häktade personer, jämväl undersökningar av häktade. Ett genomförande av denna åtgärd — vars överensstämmelse med sinnessjuklagens ordalydelse torde kunna ifrågasättas — medför dock att väntetiden för de icke häktade blir ännu längre. Allvarliga olägenheter kunna uppstå härigenom. Polismyndigheterna vidta numera häktningsåtgärd mera sällan än förut, varför en rad ganska samhällsvådliga personer på detta sätt på obestämd tid få hållas i frihet i avvaktan på domstolsutslag. En annan provisorisk åtgärd var att uppdraga undersökningar jämväl åt läkare som stå utanför organisationen. Dessa erhålla då ersättning per prestation. Emellertid ha olägenheter också uppstått på grund av att flera av dessa läkare ha bristande vana vid dylika mycket krävande undersökningar, varför dessa av medicinalstyrelsen underkänts och ny undersökning måst företagas.

Den brist som det framför allt gäller att ersätta är behovet av personal, både läkare och sociala kuratorer. Om vår fångvård verkligen skall kunna fylla sin uppgift i den moderna humana anda,

Interpellation ang. det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet.

som väl allmänt eftersträvas, måste de medicinska synpunkterna få mer än hittills skett göra sig gällande. Detta har också förutsetts av lagstiftarna, ehuru bristande resurser omöjliggjort de tilltänkta åtgärderna. Fångvårdens psykiater ha icke blott att ägna sig åt sinnesundersökningar i brottmål, de skola även företaga de viktiga verkställighetsundersökningarna, ta vård om undersökningsfall och straffrifyklarade, observera sinnesoroliga fångar m. m. På grund av personalbrist ha icke dessa uppgifter kunnat skötas på tillfredsställande sätt. Brister föreligga även på flera håll när det gäller tekniska resurser, tillfredsställande arbetslokaler och kvalificerade biträden (socialassistenter, sköterskor och kanslipersonal).

Jag är fullt medveten om att i dagens läge allvarliga svårigheter föreligga att avhjälpa bristerna. Man kommer nämligen inte ifrån att löneförhållandena äro sådana, att de direkt försvåra en rekrytering av banan. Detta påpekades bl. a. i riksdagen redan då tjänsterna inrättades. En rationell lösning av rekryteringsfrågan kan icke ske med mindre lönerna sättas så, att tjänsterna göras eftersträvansvärda. Tyvärr gälla dessa missförhållanden hela kåren av statsanställda psykiater. Vi äro i dag i ett läge, då bristerna måste täckas med utländsk arbetskraft, och på lång sikt är detta i hög grad otillfredsställande. Dåliga löner och även i övrigt mindre goda anställningsvillkor försvåra även den nödvändiga rekryteringen av den underordnade, icke medicinskt utbildade, men absolut nödvändiga personalen.

I nuvarande läge blir det svårt att lönevägen genomföra sådana förbättringar att rekryteringssvårigheterna radikalt avlägsnas. Mera blygsamma justeringar kunna dock tänkas. Rättspsykiaterna måste snarast komma i samma ställning som överläkarna av första klass vid statens sinnessjukhus. Dessa ha fri tjänstebostad, som knappast kan värderas till lägre belopp än i me-

deltal 4 000 kronor. Hyresersättningen för rättspsykiaterna är dock ej större än i medeltal 2 500 kronor.

Ett förslag till organisation av den rättspsykiatriska verksamheten inom fångvården har framlagts av rättspsykiatriska föreningen i skrivelse den 28 december 1948, till vilken hänvisas. I korthet innebära de däri framlagda förslagen till organisation endast att en utbyggnad föreslås till den kapacitet som från början avsetts med hänsyn till de många uppgifter som skulle åvila fångvårdens rättspsykiater. Med fog framhålls i denna skrivelse: »Det är i det långa loppet föga mening med reformer, om icke samtidigt tillräckliga resurser ställas till förfogande för deras realisering. Det är dessa resurser, som hittills i stor utsträckning saknats, och därför har den nuvarande organisationen icke heller kunnat fungera tillfredsställande.»

Med anledning härav och då en plan på relativt kort sikt för dessa allvarliga olägenheter avhjälpande torde vara ofrånkomlig anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande frågor.

1. Har statsrådet uppmärksammat de allvarliga olägenheter som vidlåda det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet med långa väntetider, bristande resurser för genomförande av verkställighetsundersökningar, bristande tekniska resurser m. m.?

2. Om så är fallet, vilka åtgärder avser statsrådet söka genomföra för bristernas avhjälpande?

Denna anhållan bordlades.

§ 13.

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till talmannen, nämligen

nr 373, av herr *Hjalmarson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 153, angående anslag till främjande av

bostadsförsörjningen för budgetåret 1949/50 m. m.;

nr 374, av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153;

nr 375, av herrar *Ljungberg* och *Håstad*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 153;

nr 376, av herrar *Stattin* och *Nilsson* i Svalöv, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 178, angående prisutjämningsavgift m. m.; samt

nr 377, av herr *Hedlund* i Östersund, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 179, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus; och

nr 378, av herr *Johnsson* i Stockholm, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 179.

Dessa motioner bordlades.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens 2:a kammare.

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagens arbete under tiden 21—26 april på grund av utrikes studieresa.

Bratteborg den 8 april 1949.

T. G. v. Seth.

Denna hemställan bifölles.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.24 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Lördagen den 23 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 81, angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och Frankrike;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 180, med förslag till förordning om explosiva varor; och

nr 184, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 188, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å

bensin, som användes vid jordbrukets drift;

till behandling av lagutskott propositionen nr 189, med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

till bevillningsutskottet propositionen nr 190, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 191, med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 192, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 27 § förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor;

till bankoutskottet propositionen nr 193, med förslag till ändring i 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 194, med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 195, angående reglering av socker näringen i riket m. m.; och

nr 196, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Storbritannien för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

till statsutskottet propositionen nr 197, angående fortsatt förstärkning av flygvapnet;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 198, med förslag till lag om ändring i strafflagen; och

nr 199, angående nya grunder för kyrkomusikerorganisationen m. m.;

till bankoutskottet propositionen nr 200, med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 201, med förslag till lag om pantlånerörelse;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 202, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 6 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 203, angående fortsatt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva visst undantag från gällande villkor för åtnjutande av rätt till varvsindustrirestitutions;

till behandling av lagutskott propositionen nr 204, angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen

nr 205, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

till bankoutskottet propositionen nr 206, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutatalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 207, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303);

till bankoutskottet propositionen nr 208, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 december 1946 (nr 766) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 209, med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 23 april 1948 (nr 175) med särskilda bestämmelser om dispositionen av aktiebolags vinstmedel; och

nr 210, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 15 och 27 §§ allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293) samt om fortsatt giltighet av samma lag; samt

till statsutskottet propositionen nr 211, angående statligt stöd åt aluminiumindustrien.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 373 av herr *Hjalmarson*;

nr 374 av herr andre vice talmannen *Skoglund m. fl.*; och

nr 375 av herrar *Ljungberg* och *Håstad*;

till bevillningsutskottet motionen nr 376 av herrar *Statlin* och *Nilsson* i Svälöv; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 377 av herr *Hedlund* i Östersund; och

nr 378 av herr *Johnsson* i Stockholm.

§ 3.

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående det rättspsykiatriska undersökningsförfarandet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion angående viss ändring av bestämmelserna om utfärdande av röstlängdsutdrag; och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående ändrade grunder för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till understöd för utomprocessuell rättshjälp jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till den halvöppna barnvården m. m.;

nr 70, i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av nya kökslokaler m. m. vid alkoholistanstalten Åsbrohemmet;

nr 71, i anledning av väckt motion angående målsmanskapet för vårdhem för kroniskt sjuka m. m.;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp jämte i ämnet väckta motioner;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garnisonssjukhusets i Sollefteå framtida ställning;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommitéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till byggnadsforskning och standardiseringsverksamhet;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Flygtekniska försöksanstalten: Projekterings- och konstruktionskostnader;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anskaffning av matematikmaskinutrustning m. m.;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till folkskolinspektionen;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till vanförestalter;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1949/50 till barnmorskeläroanstalterna jämte i ämnet väckta motioner;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anordnande av lokaler för statens rättsläkarstation i Lund m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga);

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Erik Ask;

nr 87, i anledning av väckt motion om ersättning till makarna Sally och K.-E. Sundström för förlust på grund av oriktigt förfarande av vederbörande prövningsnämnd vid 1944 års taxering; och

nr 88, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande rese-, traktaments- och flyttningkostnadsersättning åt vissa barnmorskor;

bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av dröjsmålsränta enligt förordningen om kupongskatt;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 26, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 27, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall enligt 1909 och 1927 års militärerättningsförordningar m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29

november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.;

nr 25, i anledning av väckta motioner om upphävande av gällande bestämmelser angående visst avstånd mellan halmstack och byggnad; och

nr 26, i anledning av väckt motion angående bestämmelser till förhindrande av vissa skenäktenskap;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 11 juni 1937 (nr 338) om moderskapspenning;

nr 17, i anledning av väckt motion angående utsträckt tillämpning av den till arbetsrätten hörande skyddslagstiftningen; och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående viss komplettering av lagen om övervakning av konkurrensbegränsning inom näringslivet;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående viss ersättning av statsmedel åt delägare i »Svarbyns dikningsföretag av år 1941» i Överluleå socken;

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en mera produktiv fiskodling i Kalix älv;

nr 17, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i kungörelsen angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m.; och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående statlig kreditgaranti för lån till förvärv av fiskefartyg; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 5, över motion angående effektiva åtgärder mot monopolistisk prisuppskörtning m. m.;

nr 6, över motion om åstadkommande av en effektiv personalvård inom den statliga administrationen; och

nr 7, över motion angående direktiven för priskontrollnämnden.

§ 5.

Anmäldes, att under sammanträdet till talmannen avlämnats en motion, nr 379, av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 181, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1949/50, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens Andra Kammare!

På inrådan av läkare hemställer jag om ledighet från återstående arbete under vårriksdagen.

Lilla Isie pr Södra Åby den 18 april 1949.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Kammaren beviljade herr Pehrsson-Bramstorp ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 18 innevarande april under återstoden av vårsessionen.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.06 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 26 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den på kammarens bord liggande motionen nr 379 av herr *Ohlin m. fl.*

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 17 och 18, statsutskottets utlåtanden nr 11 och 68—88, bevillningsutskottets betänkande nr 26, bankoutskottets utlåtanden nr 25—28, första lagutskottets utlåtanden nr 22—26, andra lagutskottets utlåtanden nr 16—18, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—18 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5—7.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att fjärde tillfälliga utskottets utlåtande nr 1 måtte uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till avsättning till fonden för idrottens främjande; och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till frivilliga skytteväsendets befrämjande; samt

från bankoutskottet:

nr 145, i anledning av väckt motion angående rätt för ämneslärarinnan Sigrid Heffermehl, född Hjorth, att uppbära pension från lärarinnornas pensionsanstalt utan hinder av att hon icke längre är svensk medborgare;

nr 146, angående användande av riksbankens vinst för år 1948 m. m.; och

nr 147, i anledning av framställningar angående pensioner eller under-

stöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

§ 5.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 380, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, angående fortsatt förstärkning av flygvapnet; och

nr 381, av herr *Senander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 204, angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här efter kl. 4.04 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Inbjudan från Danmarks riksdag.

Upplästes en från Danmarks riksdag inkommen skrivelse av följande lydelse:

Til Sveriges riksdag.

Danmarks rigsdag kan den 5. juni 1949 fejre 100 årsdagen for tilblivelsen af junigrundloven, der blev givet på Christiansborg den 5. juni 1849.

I de 100 år, der er forløbet siden da, har det danske folk under gentagne voldelige anslag mod rigets sikkerhed og folkets åndelige frihed kunnet hente styrke og kraft i junigrundloven og i de frihedsidealer, der blev nedlagt i denne.

Den mindefest, der af rigsdagen agtes

afholdt på 100 årsdagen, vil finde sted på Christiansborg, og vi har den ære på rigsdagens vegne at indbyde 5 repræsentanter for Sveriges riksdag til som Danmarks rigsdags gæster at deltage i festen, hvortil også Englands, Finlands, Islands og Norges folkerepræsentationer er indbudt til at lade sig repræsentere. Da de planlagte festligheder begynder tidligt på dagen, vil det være hensigtsmæssigt, om de delegerede kan ankomme allerede dagen før.

Efter mindehøjtideligheden indbydes de delegerede til at foretage udflugter i landet i de følgende dage.

Det er vort håb, at Sveriges riksdag vil modtage denne indbydelse, og vi

Justering av protokollet för den 21 april 1949. — Svar på interpellation ang. utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.

förventer i så fald närmere uplysning om namnene på de delegerade, hvorefter program vil blive fremsendt.

Jul. Bomholt

K. K. Steincke

Folketingets formand

Landstingets formand

Herr FAST erhöill härefter på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta att för sin del antaga den erhållna inbjudningen, under förutsättning att första kammaren fattar samma beslut. Enligt den åsikt, som gjort sig gällande inom talmanskonferensen, får jag vidare — under angivna förutsättning — föreslå, att kammaren måtte besluta att utse sin talman och sina vice talmän till kammarens representanter i den delegation, som vid ifrågavarande tillfälle skall företräda riksdagen.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 2.

Justering av protokollet för den 21 april.

Upplästes för justering det vid kammarens sammanträde den 21 innevarande april förda protokollet. Därvid anförde:

Herr HUSS: Herr talman! I den fotografiska tablån över den gemensamma omröstning, som den 21 april företogs beträffande anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, har jag kommit att bliva redovisad såsom frånvarande. Med anledning härav anhåller jag att i detta sammanhang få meddela, att jag var närvarande vid omröstningen och hade för avsikt att biträda ja-propositionen och sålunda rösta för det högre anslaget.

Herr CHRISTENSON i Malmö: Herr talman! I likhet med herr Huss har jag redovisats såsom frånvarande vid ifrå-

gavarande omröstning. Jag ber därför att få meddela, att även jag var närvarande och hade för avsikt att rösta för det högre anslagsbeloppet.

Vidare anfördes ej. Det upplästa protokollet godkändes.

§ 3.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum onsdagen den 4 nästkommande maj företa val av valmän för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige.

§ 4.

Herr talmannen meddelade, att fru Sandström, som vid kammarens sammanträde den 22 nästlidna mars med läkarintyg styrkt sig från och med den 16 i samma månad tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 5.

Svar på interpellation ang. utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet SKÖLD, som yttrade: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Hedlund i Rådombeslut till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställt följande frågor:

Är statsrådet beredd att söka vinna klarhet om huruvida med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna

Svar på interpellation ang. utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.

ett visst temporärt överskott av arbetskraft föreligger i vissa delar av landet samt att om så visar sig vara fallet vidtagna åtgärder för ett ökat vägbyggnande i skogsbygderna.

Då jag efter överenskommelse med statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet härmed går att besvara dessa frågor, vill jag till en början anföra, att antalet i skogsbruket sysselsatta arbetare synes ha varit större denna vinter än tidigare. Då ett ökat antal arbetare utfört sitt arbete under synnerligen gynnsamma väderleksförhållanden, kan man räkna med att avsevärt mera virke avverkats i vinter än under tidigare år. Därtill kommer, att avverkningarna under föregående sommar i större utsträckning än tidigare avsågo gagnvirkeshuggningar i stället för avverkning av bränslesortiment. Det har därför funnits anledning antaga att vinterdrivningarna i år skulle avslutas ovanligt tidigt och att en temporär arbetslöshet bland skogsarbetarna kunde uppstå under vårvintern, innan flottningar och andra arbeten kommit i gång.

Arbetsmarknadsstyrelsen, som tidigt haft sin uppmärksamhet riktad på de inträdda förändringarna av sysselsättningsförhållandena inom skogsbruket, har haft upprepade överläggningar med skogsstyrelsen och parterna på skogsbrukets arbetsmarknad om åtgärder för att bereda skogsarbetarna en jämn sysselsättning över den kritiska perioden. Vid dessa överläggningar har rätt enighet om att en temporär arbetslöshet inom skogsbruket i nuvarande läge kan beröva yrket dess arbetskraft på längre sikt, eftersom skogsarbetarna med nuvarande goda tillgång på arbete kunna antagas söka sig över till andra yrkesområden. Representanter för domänverket och de stora skogsbolagen ha därvid emellertid förklarat, att befarad arbetslöshet bland skogsarbetarna kom-

mer att motverkas av att skogsägarna omedelbart efter vinterdrivningarnas avslutande torde sätta i gång sådana arbeten, som vanligen bruka bedrivas under sommaren men som kunna utföras tidigare, såsom huggning av massaved, hyggesrensning och röjningsgallring samt upphuggning av väggator för sådana skogsvägar, som få utföras utan byggnadstillstånd. Även om sommarhuggning av massaved på grund av ovissheten om blivande virkespriser knappast kan påräknas tidigare än vanligt i någon större omfattning annat än i fråga om bolagens egna skogar och inköpta rotposter, skulle övriga förut nämnda arbeten giva sysselsättning åt ett avsevärt antal arbetare. Genom att i största möjliga utsträckning utföra en del sommararbeten redan tidigt under våren, skulle skogsägarna under sommaren i större utsträckning disponera arbetskraft för sådana kulturarbeten som endast kunna utföras sommartid, t. ex. skogsvägsbyggen, skogsdikning, dikesrensning, markberedning m. m.

Då kulturarbetena i skogarna under de gångna åren måst eftersättas på grund av den stora bristen på arbetskraft, torde man kunna räkna med att skogsägarna äro angelägna att begagna lättnaden på skogsbrukets arbetsmarknad till att utnyttja den tillgängliga arbetskraften för sådana åtgärder, i den mån de ekonomiska resurserna tillåta.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att av riksdagen anvisade medel till skogsvårdsanslagen, för närvarande 1 200 000 kronor, i mån av behov kunna av Kungl. Maj:t ställas till förfogande för skogsvårdsåtgärder i de trakter, där arbetslöshet hotar att uppstå. Enligt vad jag inhämtat har statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för avsikt att inom den närmaste tiden föreslå Kungl. Maj:t att ställa dessa medel till förfogande för de avsedda ändamålen. Jag vill även erinra om att

Svar på interpellation ang. utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.

Kungl. Maj:t i anledning av det ändrade arbetsmarknadsläget för skogsarbetarna föreslagit riksdagen, att till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader för tillhandahållande av förmanspersonal, biträde vid planering av skogsvårdsåtgärder m. m. anvisa ett reservationsanslag av 400 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1948/49.

Beträffande möjligheterna att under sommaren sysselsätta arbetskraft i skogsbruket vill jag anföra, att norrlandskommittén beräknat att det årliga behovet av arbetskraft för förnyrningsbefrämjande åtgärder i norrlandsskogarna skulle motsvara omkring 6 000 man under fyra sommarmånader i tjugu år. Medtagas även skogsdikningar och dikesrensningar skulle enligt kommitténs uppskattning årligen under femtio år erfordras 11 000 man under fem månader.

Skogsarbetarna synas sålunda i stor utsträckning kunna hållas sysselsatta genom tidigare igångsättning av sommararbeten i skogen. I de fall sådana arbeten icke komma till utförande i någon trakt eller äro otillräckliga för att bereda sysselsättning åt friställda skogsarbetare, torde vägarbeten kunna komma till utförande.

För vägarbeten i allmänhet gälla byggnadsregleringens bestämmelser. I skogsbygderna kunna emellertid både vägarbeten och vissa andra arbeten i avsevärd omfattning utföras utan byggnadstillstånd. Sålunda kan nybyggnad av enskild väg, som har till huvudsakligt ändamål att främja utforsling av skogsprodukter, utföras utan byggnadstillstånd. Detsamma gäller beträffande sådan anläggning eller förbättring av förut befintlig skogsväg eller annan enskild väg, som först därigenom kommer i det skick, att utforsling av skogsprodukter kan äga rum å vägen. Därjämte äro dikningsföretag för skogsbruksfastighets eget behov undantagna från bygg-

nadsregleringen. Med stöd av dessa bestämmelser torde åtskilliga väg- och dikningsprojekt kunna bedrivas med skogsarbetare, som tillfälligtvis blivit arbetslösa.

Liksom under föregående år komma vidare byggnadstillstånd att beviljas utanför ramen för den ordinarie tillståndsgivningen i fråga om vägbyggnadsföretag, som kunna utföras med s. k. dold arbetskraft, vilken icke kan tagas i anspråk för annan betydelsefull produktion. Hittills ha länsarbetsnämnderna vid utredningar och tillståndsansökningar för dessa arbeten anmodats lämna detaljerade upplysningar angående förekommande dold arbetskraft. Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid meddelat, att styrelsen till följd av de iakttagna tendenserna till minskad sysselsättning inom skogsbruket anser sig hädanefter kunna göra denna prövning mindre restriktiv. Vid ansökningar om byggnadstillstånd för sådana vägarbeten kommer styrelsen sålunda att från länsarbetsnämnderna endast inhämta en anmälan om det lokala arbetsmarknadsläget och en allmän redogörelse för den arbetskraft, som är avsedd att användas.

Härpå anförde:

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Jag tackar statsrådet Sköld för svaret.

I interpellationen har jag ju frågat, huruvida man från regeringens sida vore villig att undersöka, om det med hänsyn till de gynnsamma avverkningsförhållandena under den gångna vintern kunde förväntas, att en viss del av skogsarbetarna inte skulle komma att sysselsättas med skogsarbeten och huruvida man, om det skulle visa sig att det fanns ett överskott på arbetskraft, vore villig att vidtaga åtgärder för ett ökat vägbyggande i skogs-trakterna. Att jag i detta sammanhang

Svar på interpellation ang. utredning huruvida det med hänsyn till avverkningsförhållandena i skogarna föreligger överskott av arbetskraft i vissa delar av landet, m. m.

särskilt pekade på vägbyggnader beror naturligtvis därpå, att jag har den uppfattningen, att byggandet av vägar i skogsbygderna är en synnerligen viktig angelägenhet.

Det finns ju ingen anledning att här närmare utveckla, hur det ligger till i detta hänseende. Det har ju påpekats i riksdagen ett otal gånger. Jag skall bara erinra om att när man under hösten 1945 började tala om åtskilliga synnerligen kapitalkrävande sociala reformer, påpekade jag angelägenheten av att man i det sammanhanget inte glömdes bort de stora sociala problem, som det här är fråga om, nämligen att bereda utfartsvägar för väglösa byar och förbättra de dagliga förhållandena för dessa människor. Jag menade, att det var ytterligt angeläget att man tänkte på det just när man var beredd att använda mycket stora belopp för att säkerställa människor vid sjukdom, ålderdom o. s. v. Jag blev då lugnad av kommunikationsministern. Han trodde inte, att det skulle vara någon större fara på taket i detta sammanhang, utan man skulle nog kunna, trots den stora penningåtgången för de sociala reformerna, reservera tillräckliga belopp även för vägbyggandet. Emellertid har ju utvecklingen gått i den riktningen att vägbyggandet i dessa trakter praktiskt taget har avstannat, och med nuvarande takt kan man väl säga, att redan beslutade vägar bli färdiga först om hundra år. Och att tänka sig, att de människor, som bo i de väglösa byarna, skola vilja vara kvar där, när de ha klart för sig, att det kommer att dröja årtionden innan de få sina vägar ordnade, är väl ändå för optimistiskt. Vi måste komma ihåg att det gäller människor beträffande vilka vi kunna säga, att det ur samhällets synpunkt är önskvärt att de stanna kvar, där de nu äro, ty skogsbruket behöver människorna på dessa platser.

I svaret konstateras, att gagnvirkesavverkningarna säkerligen komma att minska, och det upplyses, att man med hänsyn därtill har för avsikt att ställa vissa medel till förfogande för att fullfölja skogsvårdsarbeten. Det framhålles vidare, att i den mån det kan komma att bli arbetskraft över, så kan man förvänta, att länsarbetsnämnderna vid prövningen av tillståndsansökningar för igångsättande av vägbyggen komma att bli mindre restriktiva. Det är med tillfredsställelse man kan konstatera, att det förefaller som om det blir möjligt att i viss mån inhämta den eftersläpning, som föreligger i fråga om skogsvårdsarbetena, och det är naturligtvis också tillfredsställande, att man har tänkt på sysselsättningsmöjligheterna för de människor som bo här. Så långt är jag fullt belåten med svaret.

Jag måste emellertid säga, att jag inte helt kan dela den principiella inställningen i fråga om graderingen av de arbeten, som det här är tal om, nämligen skogsvårdsarbeten och vägbyggnadsarbeten. Jag tror att om man skulle gå in för att låta utföra de skogsvårdsarbeten som behövas, så långt det finns sådana arbeten, och sedan låta den övertaliga arbetskraften bygga vägar, skulle det dröja åtskilliga decennier, innan det bleve något vägbyggande i större omfattning. Jag skulle för min del vilja hemställa, att man här gör en viss jämkning. När det är fråga om olika behov, får man ju alltid lita till en viss skälighetsavvägning, och jag tycker, att om man gör den med beaktande av alla förhållanden som föreligga, skall man komma till det resultatet, att vägbyggnaderna böra behandlas något gynnsammare än som skulle bli fallet, därest arbetskraft skulle få avdelas till vägbyggnadsarbeten endast om och i den mån det bleve någon arbetskraft över, sedan vi ha sysselsatt dem, som komma att behövas för det

Svar på interpellation ang. av livsmedelskommissionen tillämpade principer för fördelningen av fettämnen.

mycket angelägna uppbyggnadsarbetet i skogarna. Jag har uppfattat svaret så som om detta vore meningen, och på den punkten är jag inte riktigt belåten.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Av herr Hedlunds i Rådombesvär anförande kunna vi väl draga den slutsatsen, att han fann mitt svar på de av honom framställda frågorna tillfredsställande. Hans frågor gällde ju, hur man skulle kunna ge en ledigbliven arbetskraft, bestående av skogsarbetare, arbetstillfällena under en övergångsperiod. Men nu har herr Hedlund tagit upp en annan fråga, som ju inte direkt hör till denna sak, nämligen frågan om vilken angelägenhetsgradering man skall ha mellan kulturarbeten och andra skogsvårdsbefrämjande arbeten å ena sidan och vägbyggnader å andra sidan. Jag skall inte gå in på den frågan här. Jag tillåter mig allenast säga, att när det här gäller att ge sysselsättning åt skogsarbetare, bör det väl ligga närmast till hands, att dessa arbetare i första hand tagas i anspråk för arbeten, som äro direkt sammanhörande med skogsbruket, antingen i kulturarbeten eller skogsvägsbyggnadsarbeten. Jag kan inte finna annat än att det är det rimliga i liknande sammanhang och att det måste vara i arbetarnas och arbetsgivarnas intresse, att så sker. Och då är det väl också naturligt, att byggandet av andra vägar, som inte är direkt sammanknutet med skogsbruket, får komma i andra hand, allteftersom det behövs.

Herr **HEDLUND** i Rådombesvär: Herr talman! Jag hade nog trott, att det av min frågas formulering skulle framgått, att jag inte avsett att fråga bara, hur man skulle bära sig åt för att sysselsätta eventuellt ledig arbetskraft, utan att jag utgått ifrån att en viss mängd arbetskraft skulle bli ledig och ville veta, om det inte kunde anses vara lämpligt

att sysselsätta den lediga arbetskraften med vägbyggnadsarbeten ute i skogsbygderna.

Sedan skulle jag vilja säga, att det finns ingen bestämd gräns mellan vägarbetare och skogsarbetare i skogsbygderna, utan de sysselsättas nog med både det ena och det andra. Dess värre är skogsarbete säsongbetonat, och skogsarbetare arbeta tidvis med annat arbete, ofta med vägarbete ute i skogsbygderna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.**Svar på interpellation ang. av livsmedelskommissionen tillämpade principer för fördelningen av fettämnen.**

Chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet fru **KOCK**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr von Seth frågat mig om jag vore villig att redovisa de principer som för närvarande tillämpas av livsmedelskommissionen vid fördelningen av inom landet tillgängliga fettämnen, lämpliga såsom matfett. I interpellationen har lämnats en redogörelse för licensieringen av animaliska fettämnen till tvättmedelsindustrien. Interpellanten har anmärkt på att statens livsmedelskommission tilldelat stora kvantiteter av sådana fettämnen för tvättmedelstillverkning, under det att bagerier och konditorier erhöles en synnerligen knapp fetttilldelning.

Till besvarande av frågan får jag anföra följande.

Jag torde först få erinra om att, sedan interpellationen framställdes, ransoneringen av matfett ävensom handelsregleringen beträffande vissa slag av animaliska fettämnen upphävts från och med den 25 mars. Från och med denna dag har sålunda regleringen av handeln med andra animaliska fettäm-

Svar på interpellation ang. av livsmedelskommissionen tillämpade principer för fördelningen av fettämnen.

ror än härdat animaliskt fett upphört. Fri överlåtelse får ske av oleomargarin, ister, talg, benfett samt annat djurfett. Regleringen har sålunda hävts beträffande det inhemska slakterifettet, medan däremot såväl härdat animaliskt som härdat vegetabiliskt fett, vegetabiliska oljor samt olein och stearin fortfarande äro underkastade handelsreglering. Visserligen har konsumentransoneringen av både tvättmedel och matfett kunnat hävas, men tilldelningen av fettråvaror till tvättmedels- och margarinindustrierna måste likväl upprätthållas, beroende på importregleringen.

Jag vill vidare erinra om att före kriget en del matnyttigt fett normalt gick till tvättmedelstillverkningen. Vad beträffar situationen under den tid, då ransoneringen av tvål och tvättmedel existerade, voro de kvantiteter tekniskt fett, som framvunnos inom landet eller kunde importeras, otillräckliga för att tillgodose föreliggande behov. Det skulle därför ha varit omöjligt att upprätthålla ens den snäva ransonering av tvål och tvättmedel, som genomfördes, om man icke till tvättmedelsfabrikerna överfört betydande kvantiteter matnyttigt fett, som mycket väl skulle ha kunnat användas i livsmedelsindustrien, exempelvis för framställning av margarin eller vid tillverkning av bröd. I den bristsituation, som förelåg i fråga om såväl tvättmedel som matfett, blev en viss inbördes avvägning mellan behoven nödvändig. Livsmedelskommissionen fann det mera angeläget att tvättmedelsransonererna kunde hållas uppe än att det matnyttiga fett, som erfordrades härför, förbrukades såsom matfett. Gentemot kommissionens uppfattning i denna fråga restes inga invändningar från kommissionens näringssakkunniga, vilka representera den medicinska och näringshygieniska fackkunskapen. Från dessas sida framhölls i stället, att det ur folkhälsosyn-

punkt vore betydligt mera angeläget att tvättmedelsransonen bibehölls vid den dåvarande nivån än att matfettförbrukningen något ökades. I detta sammanhang må även framhållas, att representanter för kommissionen vid olika tillfällen såväl i intervjuer och föredrag som i tidningsartiklar berört det förhållandet, att vissa mängder matnyttigt fett måste tagas i anspråk för att upprätthålla tvättmedelsransonererna. Kommissionen har sålunda icke dolt att matnyttigt fett gått till dylika ändamål.

Under år 1948 tilldelades tvål- och tvättmedelsfabrikerna matnyttigt fett till en kvantitet, som motsvarade en tillverkning av cirka 7 000 ton margarin. Fettet utgjordes i huvudsak av matnyttigt slakterifett, såsom talg och isterflott, samt av kokosolja och härdat sillolja. Under åren dessförinnan var tilldelningen av matnyttigt fett till tvättmedelsindustrien av ungefär samma storlek. Som jag inledningsvis framhöll, har även efter tvål- och tvättmedelsransoneringens slopande matnyttigt fett måst licensieras till tvål- och tvättmedelsindustrien. Därest tilldelningen av sådant fett till tvättmedelsindustrien nu skulle upphöra, skulle följden bli, att ransoneringen av dessa varor måste återinföras.

Härefter anförde

Herr von SETH: Herr talman! Till statsrådet Kock anhåller jag att få framföra mitt tack för svaret.

Som statsrådet framhåller är ju numera ransoneringen på dessa varor hävd, och därför har ju inte den sak, som upptagits i interpellationen, något aktuellt intresse för dagen. Jag skall därför inte uppta någon längre debatt. Jag skulle dock vilja framhålla, att matfettstilldelningen till bagerier och konditorier varit mycket knapp. Inter-

Ordningsstadga för andra kammaren.

pellationen har föranletts av detta och av att bagerier och konditorier nödgats använda ingredienser, som enligt tidningsartiklar och den opinion, som vänt sig mot detta, ha visat sig inte vara lämpliga. Livsmedelskommissionen har givetvis måst avvåga tilldelningen av fettämnen dels med hänsyn till vad som skulle användas för konsumtion och dels med hänsyn till den — det vill jag gärna gå med på — nödvändiga fetttilldelningen för tvättmedelstillverkning. Jag skulle dock vilja erinra om att förra året väcktes en interpellation i kammaren, varav framgick, att man från tvättmedelsindustriens sida var orolig för att importen av tvättmedel — i huvudsak kom denna import från England — var så stor, att man inte finge avsättning för de produkter man tillverkade. Av detta torde framgå, att livsmedelskommissionens tilldelning av fettämnen till å ena sidan bagerier och konditorier och å andra sidan tvättmedelsindustrien säkerligen inte varit riktigt avvägd. Jag vill ännu en gång understryka, att denna fördelning varit svår att göra, men att det säkerligen inte varit utan grund, som man inte varit belåten med livsmedelskommissionens avvägning i detta fall, såvitt avser tilldelning av matfett till konditorier och bagerier.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna en av bankoutskottet gjord anmälan, att till utskottet den 25 april 1949 inkommit framställningar från

dels fullmäktige i riksbanken med förslag till vissa ändringar i lagen den 30 juni 1934 för Sveriges Riksbank samt i bankoreglementet;

dels ock fullmäktige i riksgäldskontoret med förslag till vissa ändringar i reglementet för riksgäldskontoret.

§ 8.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 380 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 381 av herr *Senander m. fl.*

§ 9.**Ordningsstadga för andra kammaren.**

Föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, med förslag till ordningsstadga för riksdagens andra kammare.

Enligt kammarens beslut den 2 mars 1949, innefattande bifall till en av herr förste vice talmannen *Carlström* väckt motion, nr 301, hade det ålegat utskottet att utarbeta förslag till de ändringar i ordningsstadgan för andra kammaren, som kunde erfordras till följd av ikraftträdandet av ett av innevarande riksdag för dess del antaget, från 1948 års riksdag vilande förslag till ändrad lydelse av regeringsformen och riksdagsordningen, berörande riksdagens arbetsformer, samt att i samband därmed föreslå de jämkningar i ordningsstadgan i övrigt, som till äventyrs kunde befinnas av omständigheterna påkallade.

Utskottet hemställde, att kammaren, under förutsättning att de under punkterna 4) och 13) i konstitutionsutskottets memorial nr 10 till innevarande riksdag, med uppgift å vilande förslag till ändring i grundlagarna, upptagna förslagen till ändrad lydelse av regeringsformen och riksdagsordningen slutligt genomfördes, måtte antaga ett i utskottets hemställan intaget förslag till Ordningsstadga för Riksdagens andra kammare.

I förslaget hade § 12 mom. 1 och 2 samt § 20 mom. 2 och mom. 4 första stycket erhållit följande avfattning:

§ 12.

Mom. 1. Ledamot, som vill inför kammaren yttra sig, begär ordet av talmannen och uppropas i den ordning, han därtill anmält sig. Hava två eller flera samtidigt begärt ordet, bestämmer talmannen ordningen dem emellan.

Mom. 2. Utan hinder av den i 1 mom. stadgade ordning må ledamot efter talmannens beprövande kunna erhålla ordet för kort genmäle, innefattande upplysning eller rättelse i anledning av föregående talares anförande eller bemötande av angrepp från dennes sida. Sådant genmäle må icke överskrida tre minuter, där ej talmannen av särskilda skäl medgivit ledamoten rätt till genmäle under sex minuter.

§ 20.

Mom. 2. Interpellation skall vara skriftligen uppställd och av bestämt innehåll samt vara försedd med särskild motivering. Interpellation skall i tre exemplar avlämnas i kammaren samt skall uppläsas, talmannen likväl obehaget att på begäran medgiva uppläsning av interpellationen blott i vissa delar. Kammaren beslutar, huruvida interpellationen må framställas eller icke. Sådant beslut skall fattas utan föregående överläggning. Har interpellationen begärts på bordet, skall den vila till nästa sammanträde, då kammaren, på sätt nyss är sagt, ovillkorligen skall avgöra, huruvida interpellationen må framställas eller icke. Har kammaren medgivit interpellationens framställande, låte talmannen vederbörande statsråd ofördröjligen undfå del av interpellationen.

Mom. 4. Sedan vederbörande statsråd meddelat talmannen sin avsikt att besvara spörsmål, varav han undfått del, överenskommer talmannen med statsrådet om vid vilket sammanträde spörsmålet må besvaras. Uppgift om dagen för besvarandet skall intagas i den dagens föredragningslista samt senast klockan 6 eftermiddagen föregående

Ordningsstadga för andra kammaren.

dag anslås i nedre förstugorna till riksdagens hus och på de platser i övrigt, talmannen beslutar. Vid sammanträdet erhåller statsrådet ordet för spörsmålets besvarande, innan föredragningsärendena för dagen uppropas, dock ej före gemensam omröstning eller val.

Reservation hade avgivits av herr *Ståhl*, som ansett, att § 12 mom. 2 borde erhålla följande avfattning:

Mom. 2. Utan hinder — — — (= utskottet) — — — dennes sida. Sådant genmäle må icke överskrida tre minuter, där ej talmannen av särskilda skäl medgivit ledamoten rätt till genmäle under tio minuter.

Utskottets hemställen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *HALLÉN*: Herr talman! Jag ber att i korthet få yrka bifall till föreliggande förslag till ordningsstadga för andra kammaren i dess helhet, dock med några små undantag, som jag skall be att få ange omedelbart. De avse § 20.

Efter överläggningar med dels motsvarande utskott i första kammaren, dels kamrarnas presidier och sekreterare har man enats om att låta mom. 2, andra meningen, i nämnda paragraf få följande lydelse: »Interpellation skall uppläsas och i tre exemplar avlämnas i kammaren.» Man har alltså frånfallit det förslag som från början framställdes om rätt för talmannen att medgiva begränsad uppläsning av interpellationen. Det har anförts en del tekniska svårigheter vid en sådan anordning, och vi ha enhälligt anslutit oss till förslaget, att stadgandet skulle få ovannämnda formulering.

Det andra undantaget avser mom. 4 i samma paragraf. Det är fråga om anslående av meddelande om besvarande av interpellationer och enkla frågor. Där ha vi enats om att andra punkten, som börjar med orden »Uppgift om . . .» etc. i stället skall få följande lydelse:

Ordningsstadga för andra kammaren.

»Meddelande härom skall intagas i den dagens föredragningslista samt senast klockan 3 eftermiddagen föregående dag anslås i nedre förstugorna till riksdagens hus och på de platser i övrigt, talmannen beslutar. Vid sammanträdet erhåller statsrådet ordet för spørsmålets besvarande, innan föredragningsärendena för dagen uppropas, dock ej före gemensam omröstning eller val.» Det är de avvikelser vi ha enats om, och jag vädjar till kammaren, att den måtte biträda ifrågavarande förslag.

Medan jag har ordet, skall jag, herr talman, för att inte behöva återkomma i en eventuell debatt be att få säga ett ord om den reservation i fråga om replikrätten, som är fogad vid betänkandet av herr Ståhl. Det har, som allelsamman erinra sig, inträffat fall, då den sedvanliga repliktiden på tre minuter kan te sig oskäligt kort, och därför ger man här en möjlighet att i sparsamt förekommande fall utöka denna. De sakkunniga hade visserligen rekommenderat tio minuter, men vid närmare omprövning enades båda kammarutskottet om att föreslå sex minuter. Det betyder alltså en fördubbling av det nuvarande, och enligt vad jag vet är det talmannens avsikt att medge sexminutersreplik i ganska begränsad omfattning. Det gäller alltså sådana fall, då exempelvis ett statsråd kan ha dragit upp en del problem och ställt en mängd frågor till någon ledamot av oppositionen och då man kan finna det oskäligt att denne, kanske efter en hel dags sådan beskjutning, inte skall ha mera tid för sin replik än tre minuter.

Om de tio minuterna kan jag säga — även om herr Ståhl får någon viss nytta härav i debatten — att vi anse att ett yttrande på tio minuter är ingen replik, utan det är ett anförande. Och vad man kan säga på tio minuter bör man kunna säga också på sex; detta för att inte tynga ned debatten och göra replikerna så livliga som möjligt.

Herr talman! Jag hemställer att kam-

maren på denna punkt biträder utskottets förslag.

Herr STÅHL: Herr talman! Som utskottets ärade ordförande, herr Hallén, nyss sade, har han givit mig ett argument för den reservation som jag tilllät mig foga till detta utlåtande.

Det är ett gammalt önskemål att man skall försöka att i riksdagen få debatterna — som det brukar heta i tidningarna — litet piggare, stimulerande och intresseväckande för både kamrarnas ledamöter och åhörarna. När man överväger olika möjligheter att komma dithän måste man väl säga att det mest effektiva skulle vara att liksom kunna samla debatterna, särskilt remiss- eller andra stora debatter, i avsnitt som komma att hänga något så när samman. Jag tänker att samtliga ledamöter här erinra sig hurudan situationen var vid årets remissdebatt. Då hölls ett stort anförande av vardera av partiledarna första dagen på förmiddagen. Så gingo statsråden så småningom upp i svaromål och ställde, som herr Hallén mycket riktigt sade, en rad frågor till partiledarna med anledning av deras anföranden. Givetvis blev det omöjligt för dessa att i den knappa trettio minutersrepliken tränga in ett nödtorftigt svar på de uppställda frågorna. Resultatet blev också, som var och en här erinrar sig, att först på kvällen andra dagen, när en hel mängd andra frågor hade passerat revy, då aktualiserades det som diskuterats första dagen på förmiddagen. Vid denna tidpunkt tilldrog sig debatten också mycket stort intresse. Men däremot blev intrycket utåt försvagat genom att sammanhanget i debatten var sönderryckt.

Nu ha, som herr Hallén även erinrade om, de sakkunniga diskuterat vad man skulle kunna göra för att undvika denna påtagliga olägenhet. Man har varit inne på den tanken att man skulle kunna jämställa t. ex. partiledarna med

Ordningsstadga för andra kammaren.

statsråd och ge dem tillfälle att ingripa i debatten när de ville och på obegränsad tid. De sakkunniga ha emellertid, enligt min uppfattning med all rätt, avisat varje sådan tanke därför att detta skulle innebära, som de själva mycket riktigt påpekat på s. 49 i sitt utlåtande, att yttranderätten för de vanliga ledamöterna i kammaren komme att förtryckas. Det skulle kunna bli så utdragna diskussioner genom ett fåtal talare, att de övriga sattes ur spel, och detta kan ju inte vara meningen. Därför har jag inte heller kunnat på den punkten dela den åsikten, att utskottsordförande, partiledare eller andra speciellt utsedda talesmän för partierna skulle kunna åtnjuta en sådan ynnest.

Däremot måste man säga, herr talman, att det är riktigt och att det vore en fördel för riksdagsdebatten som sådan, om i de enskilda och mycket fåtaliga fall det här kan bli fråga om det finnes möjlighet att svara vid den tidpunkt när svaret bör ges och inte timmar eller dygn efteråt. Detta har också varit de sakkunnigas mening, och jag ber att få betona att de sakkunniga, som ägnat denna fråga ett efter vad jag kan förstå betydligt allvarligare och långvarigare dryftande än som kunnat ske i det fjärde tillfälliga utskottet, ha stannat för en repliktid på tio minuter. De tänka sig att en tiominuters repliktid skulle kunna ges just i sådana enskilda undantagsfall, medan det i övrigt skulle räcka med den ordinarie treminutersrepliken.

Nu har emellertid utskottet förordat en repliktid av sex minuter — av någon anledning som faktiskt icke är angiven i utlåtandet men som däremot herr Hallén antydde så, att vad man kan säga på tio minuter bör man också kunna säga på sex minuter. Jag må nu säga att det är en argumentering, som, omvänt och negativt, påminner om gubben som lastade på åsnan och sade: Orkar du det så orkar du det! Kan man säga på sex minuter vad man kan säga

på tio, skulle man väl också kunna göra det på tre! Varför är just sexminutersgränsen den rimliga? Det finns intet skäl för detta. Jag tror snarare att risken kommer att bli den, att skillnaden mellan den ordinära treminutersrepliken och sexminutersrepliken verkar så liten, att litet var kommer att begära de sex minuterna för en replik, när den nya ordningen träder i kraft.

De flesta av oss anse att de tre minuterna äro litet knappt tillmätta. Därför menar jag att det varit bättre för sammanhanget och stilen på riksdagsdebatten att slå fast i en så hård skrivning som jag har föreslagit i reservationen, att tre minuters repliktid skall vara det ordinära, som icke får överskridas annat än i något enskilda undantagsfall, då tio minuter kunna medgivas. Att begära sex minuter faller sig ganska lätt för vem som helst av oss, medan det däremot är något annat att drista sig begära tio minuter. Det skulle vi nog inte våga oss på. Ur alla synpunkter tror jag därför det vore bättre, både för debatten i kammaren som helhet och för den enskilde talaren, att godkänna det alternativ som de sakkunniga uppställa, nämligen tre, respektive tio minuter.

Jag skulle dessutom vilja tillägga, att detta är icke bara en fråga om riksdagens arbetsformer, utan det är faktiskt även en politisk fråga, om förhållandet mellan majoriteten och oppositionen. Nu har majoriteten det stora privilegiet att kunna få obegränsat utrymme för sina främsta talesmän, som sitta i regeringen, medan däremot oppositionens möjligheter faktiskt äro mycket små. De bli icke nämnvärt större genom att det någon gång beviljas sex minuters repliktid. Däremot skulle det vara en generös gest, ett tillmötesgående från majoritetens sida, som oppositionen skulle sätta värde på, om den sade till oppositionen: »Vi äro villiga att medverka till att vi mera än hittills skola kunna bli jämbördiga parter i debat-

Ordningsstadga för andra kammaren.

terna i kammaren.» Detta är det tredje skälet som talar för tiominutersrepliken.

Jag vill också understryka det fjärde skäl, som jag nyss snuddat vid och som kanske väger tyngst, nämligen att de sakkunniga efter sin utredning enhälligt tillstyrkte tiominutersrepliken. Jag tycker nog att det därmed har sagts så pass mycket till dess favör, att kammaren här borde visa den generositeten att följa reservationen på den punkten.

Man kan invända, att första kammaren, där det inte finns någon reservant, inte kommer att taga denna tiominutersreplik. Jag har naturligtvis varit medveten om detta, herr talman. Men jag anser, uppriktigt sagt, att detta inte spelar någon roll. I svensk parlamentarism är och bör det vara så, att debattens tyngdpunkt ligger i andra kammaren. Om det finnes en liten rivalitet mellan kamrarna att söka var för sig ordna det så, att debatterna tilldraga sig större intresse än i medkammaren, är detta icke något fel. Jag skulle kunna säga, att det är litet av andrakammarpatriotism som bidragit till att jag ställt yrkandet i denna reservation.

Dessutom tycker jag att det skulle vara värdefullt, att vi i de olika kamrarna finge pröva olika system under något eller ett par år. Då finge man möjlighet att sedermera konstatera om tiominutersrepliken missbrukades; och konstaterade man detta skulle man kunna övergå till det system som första kammaren har.

Jag kan, herr talman, icke finna några skäl som tala emot reservationen. Där emot är det så många fler som tala till dess favör. Därför tillåter jag mig, herr talman, att beträffande § 12, mom. 2, yrka bifall till den reservation som finnes fogad till utskottets utlåtande.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Först skulle jag vilja säga ett par ord om den ändring i § 20, som utskottets ärade ordförande föreslog. Det framgick av

hans yttrande, att han samrått med talmannen. Han yrkade i enlighet med det beslut, som tidigare fattats av första kammaren, att man skulle utesluta möjligheten för talmannen att dispensera från uppläsningen av interpellationer i deras helhet. Jag vill icke motsätta mig det yrkande herr Hallén ställde, men jag finner knappast denna ändring i och för sig vara en rationalisering av riksdagens arbetsformer. Vi veta varanda en, att när vi haft ett långt plenum på eftermiddagen eller natten kommer det en, två eller tre ledamöter, som läsa upp sina interpellationer. Alla andra rusa hem, och ingen lyssnar till dem. Man lyssnar på sin höjd ett ögonblick till vad det är för ämne som beröres. Ingen tar notis om talaren; han får stå där och läsa för talmannen och sekreteraren.

Vad är det för särskild vinning med detta? Vore det icke mycket bättre, menade vi i kommittén, att vederbörande gäve ett kort koncentrat av interpellationen och läste upp frågan? Sedan kunde man till följande dag skjuta på frågan om kammarens medgivande om interpellationens framställande. Endast om det vore en interpellation av mera omstridd beskaffenhet och talmannen verkligen krävde, att interpellationen i sin helhet upplästes, skulle interpellanten behöva underkasta sig denna skyldighet. Så som formuleringen är gjord i det föreliggande trycket, skulle det dock icke vara någon skyldighet för interpellanten att lämna ett koncentrat utan endast ett medgivande, som han skulle kunna begagna sig av.

Om jag rätt uppfattat situationen har man nu tänkt sig att genom fri praxis ändock kunna göra eftergifter i fråga om uppläsningen, även om kammaren i anslutning till det yrkande herr Hallén ställde stryker denna bisats. Denna praxis skulle i så fall inaugureras analogivis; eftersom det står i riksdagsstadgan, att protokollet skall uppläsas, men det faktiskt ej sker, skulle man

kunna tillämpa samma förfarande här. Ja, må det ske! Jag skulle i alla fall finna det i hög grad önskligt, om talmannen, med det intresse som jag vet att han hyser för rationella arbetsformer, ville personligen medverka till att ordna denna fråga så praktiskt som möjligt. Jag kan berätta, att jag en gång hade en interpellation, som var ungefär tio sidor lång. Den var orimligt lång men innehöll en verkligt sakkunnig utredning. Jag fick tillstånd att läsa bara ett par sidor, ett tillstånd som lämnades i efterhand. Det skedde dock mot gällande stadgar. Kommittén önskade få fram något praktiskt, varmed skulle förenas att kammaren verkliga intresserade sig för interpellationer.

Jag ställer alltså intet yrkande.

Sedan bara ett par ord om herr Ståhls reservation, som denne nyss motiverade. Jag skulle inledningsvis bara vilja framhålla, att den strävan, som låg till grund för de sakkunnigas arbete i denna punkt, var att med minsta möjliga rubbning av hävdvunna principer söka skapa så stor frihet i debatten som möjligt och därigenom också öka dels kammarledamöternas och dels allmänhetens intresse för våra överläggningar. När vi kommo in på frågan om repliktiden ansågo vi, att här fanns en möjlighet att åstadkomma en dylik mindre justering. Jag skulle tro, herr Ståhl, att det nog är oriktigt att göra gällande, att vi ortodoxt fastläste oss vid tiden tio minuter. Tvärtom förhöll det sig bland de sakkunniga så, även om det ej framgick av betänkandet, att tveksamhet rådde om den lämpliga tidrymden för denna s. k. utvidgade replikrätt. I sak förhöll det sig väl så, att vi alla ansågo att det egentligen endast fanns behov av en förlängd replikrätt i långa debatter, alltså i första hand remissdebatter, som kanske skjuta över till den andra dagens kväll, eller också i någon jättedebatt, vars längd skulle göra att ett beriktigande eljest skulle komma alldeles för sent. Däremot är det mycket

Ordningsstadga för andra kammaren.

svårt att hävda kravet på en förlängd repliktid i en debatt på låt oss säga en timme, därför att en väntan en kvart eller tjugominuter med genmålet kan kammaren förvisso uthärda utan att debatten därigenom skulle bli mindre saklig.

Det är framför allt två kategorier talare, för vilka en förlängd repliktid kan vara av intresse. Dels är det partiledarna eller andra mera framstående talesmän för partierna i dessa långa debatter. Dels gäller det — något som här icke tillräckligt starkt framhållits — utskottens ordförande eller över huvud taget talesmännen för utskotten. Det måste vara ett legitimt intresse att just dessa senare när som helst under debatten i största möjliga utsträckning skola kunna lämna vederbörliga uppgifter.

Å andra sidan vill jag gentemot herr Ståhl på det bestämdaste säga, att bland de sakkunniga och enligt vad jag skulle tro även inom det särskilda utskottet fanns ingen anklagning för den mening, att det skulle skapas något privilegium för partiledare. Tvärtom har det varit en utomordentlig styrka för vår riksdag, att alla ledamöter formellt och reellt äro jämställda och att den rätt att få ordet, som tillkommer ledamöterna, tillkommer dem utan någon privilegiering av vissa talare. Denna mening var så genomgående bland de sakkunniga och inom utskottet, att jag känt mig föranlåten att ytterligare understryka den.

Nu har herr Ståhl anfört, att det är risk för att skillnaden mellan sex och tre minuter, alltså endast tre minuter, skulle medföra att alla repliker faktiskt bleve sex minuter. Jag vill här emot erinra om att det står uttryckligen i ordningsstadgan, att talmannen endast av *särskilda skäl* skall medgiva förlängning. Dessutom framgår det av utskottsutlåtandet, att förlängningen icke skall kunna ske på det viset, att vederbörande, medan han har ordet och märker

Ordningsstadga för andra kammaren.

att han ej hinner säga allt vad han skulle önska, begär förlängning; förlängningen skall alltså ha begärts i förväg. Jag har den bestämda uppfattningen, att talmannen kan påräkna kammarens stöd, om talmannen kommer att vara mycket restriktiv vid denna tolkning och icke lämnar medgivande till förlängd replik annat än i särskilda fall. I så fall tror jag att det kan vara till fördel för debatterna att litet större frihet ges.

Jag vill i förbifarten erinra om de delvis mycket inkrånglade debattreglerna i det danska folketinget. Olika tidsbestämmelser äro uppställda för olika debatter och inläggens ordning. Var och en, som åhört folketingets debatter, kan övertyga sig om att debatterna där fått ett helt annat liv än en debatt i vår andra kammare.

Ytterligare vill jag understryka något, som många kanske finna rätt överflödigt. Men det finnes en rätt som också skall tillvaratagas, nämligen deras rätt, som antecknat sig i vanlig ordning. De skola icke alltid behöva stryka på foten för dem, som av olika skäl fått ordet före.

Efter en avvägning av skäl och mot-skäl har utskottet kommit till ett förslag i kompromissens form; endast herr Ståhl ställde sig utanför kompromissen. Den innebär, att ett försök bör göras med en förlängning i särskilda fall till högst sex minuter.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till det förslag som herr Hallén framställt.

Häruti instämde herr *Fast*.

Herr STAHL: Herr talman! Bara ett par ord till herr Håstad. Han säger, att det är ingen risk med den obetydliga skillnaden mellan sex och tre minuter, som jag talade om nyss, därför att utlåtandet är så hårt skrivet, att talmannen med kammarens stöd skall kunna tillämpa en mycket restriktiv

praxis. Det ligger dock i sakens natur, att när skillnaden blir så liten som mellan tre och sex minuter så blir frestelsen till viss generositet större än om skillnaden går mellan tre och tio minuter.

Herr Håstad började sin polemik mot mig med att säga, att jag talade enbart om partiledare. Jag måste tillbakavisa detta. Jag betonade, vad väl alla ha läst i de sakkunnigas betänkande, att förmånen skulle gälla dels partiledarna, dels utskottens ordförande, dels talesmän för utskotten och dels de talesmän för partierna, som kanske särskilt utsetts. Det kan i speciella fall vara olika människor.

Sedan vill jag också, när man så hårt håller på dessa sex minuter, berätta — vilket väl ej är någon indiskretion — att majoriteten i utskottet från början gått ner från tio till fem minuter och höll ganska hårt på dessa fem minuter till dess det mötte opposition. Då beslöt man att höja budet med den väldiga tidrymden av en minut — till sex minuter. Detta vittnar om en ransoneringsmentalitet som är litet överdriven. När det gäller anföranden här i riksdagen vilja vi ju alla främja en så livlig, omväxlande och koncentrerad debatt som möjligt. Jag tror, att det kommer icke att ske genom att det tillfälliga utskottet — om det tillåtes mig att använda ordet — fuskat bort de sakkunnigas förslag om tio minuter. Jag tror, att vi i detta fall kunna vara förvissade om att den gamla svagheten kommer att bestå.

Det vore väl därför förståndigt, om andra kammaren toge tio minuter, när nu första kammaren tagit sex. Vi kunde då pröva oss fram. Efter några år skulle vi nog kunna konstatera, att det varit till stor fördel för andra kammarens debatter, att denna större möjlighet till genmäle beretts de talare, som härvidlag kunna komma i fråga.

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Jag har begärt ordet för att draga

Ordningsstadga för andra kammaren.

en lans för de ledamöter av kammaren, som ej i debatterna tränga sig fram i första ledet men som därför icke böra deklasseras på något sätt. De böra ha möjlighet att få ordet i vanlig tur och ordning.

Jag är anhängare av replikrätten. Jag tror att det var ett framsteg, när denna replikrätt infördes i kammaren. Men om man fortsätter med att öka ut replikrätten undan för undan, så måste det ske på bekostnad av de övriga ledamöternas rätt att tala här i kammaren. Det vill jag icke vara med om.

Jag var tveksam även när herr Håstad genom ett utmärkt upplagt tal lyckades förleda kammaren att gå med på en utökning av de två minuter, som tidigare gällde, till tre minuters repliktid. Utvecklingen har givit mig rätt, såvitt jag kan se. Vad är det som skett? Det är icke längre repliker utan nya tal. Det är ändå icke detta som är avsett. Kammaren har ej något behov av att höra samme talare upprepa sina argument ideligen i nya tal. Vad man avsåg var att giva möjlighet till replik. Men en replik är enligt mitt sätt att se något helt annat än detta. Man bör under alla förhållanden kunna giva en replik under tre minuter, och jag tror, att det går mycket väl att göra det på två minuter. Det blir för övrigt icke enbart dessa tre minuter, därför att talaren ofta envisas med att söka finna en avslutning på sin tillkrånglade replik, varför talmannen får sitta och med klubbskaftet upprepade gånger göra honom uppmärksam på att tiden är förbi; han kan då ha utnyttjat både en halv och en hel minut utöver denna repliktid.

Jag tror ej att det finns något behov av en utökning av replikrätten till sex minuter. Även om det skett en gång i kammaren — jag skulle närmast vilja betrakta det som ett missöde — finnes det, såvitt jag förstår, ingen anledning att kodifiera detta och göra det till regel.

Alltså, med hänsyn till att även den menige mannen i kammaren bör kunna komma till tals innan fältet är avbetat böra vi icke gå så långt vid utökandet av replikrätten, att vi träda dennes rätt för nära.

Jag skulle helst med hänvisning till denna motivering vilja ställa ett yrkande om avslag på utskottets förslag i denna punkt. Men då jag finner, att det är tämligen lönlöst, vill jag nöja mig med att bara deklarerera min mening samt hemställa om att presidiet måtte begagna sina möjligheter vid tillämpningen av den utökade replikrätten så, att största restriktivitet iakttages.

I detta yttrande instämde herrar *Werner* och *Orgård*.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag har precis samma grundåskådning i denna sak som herr Olsson i Mellerud gav uttryck åt. Det är också samma uppfattning, som legat till grund både för de sakkunnigas arbete och för utskottets förslag i denna del.

Jag skulle emellertid vilja säga några ord om utsträckningen av repliktiden från två minuter till tre, eftersom den frågan kommit under debatt här. Jag tror trots alla invändningar, att vi vunnit oerhört mycket i fråga om koncentration av debatterna genom denna lilla utsträckning av repliktiden, ty därigenom ha vi besparats en massa omständliga anföranden i slutet av debatterna, som eljest säkerligen skulle ha hållits. Nu nöja sig de flesta talare med dessa tre minuter och komma inte tillbaka. Dessutom förhöll det sig faktiskt på det sättet, att fastän en talare nästan flåsande och andfådd talat de två minuterna, hade vederbörande i allmänhet inte hunnit säga vad han hade på hjärtat.

Jag begärde vidare ordet för att säga herr Ståhl något om vad dessa tre minuter kunna betyda. När vi hade det gamla riksdagstrycket hann jag, som

Lagfart å fastighet, som är föremål för kronans förköpsrätt.

inte talar så där oerhört fort — det finns de som tala fortare än jag i denna kammare — tala ungefär en sida; sex minuter skulle alltså enligt det gamla riksdagstrycket betyda ungefär två sidor. Har man verkligen behov av att enligt herr Ståhls förslag gå upp i tre och en halv sidor, och kan man kalla det replik? Enligt min mening icke! Då kan vederbörande i stället begära ordet i vanlig ordning och låta dem först få ordet, som antecknat sig härför på föreskrivet sätt. Därför tror jag också, att man med de tider, som här föreslagits, i replikens form hinner säga allt det som är väsentligt och som behöver sägas i en debatt.

Herr HALLÉN: Herr talman! Herr Ståhl förmenade, att en utökning av repliktiden från tre till sex minuter lätt kan fresta talmannen att vara generös och medge en sådan utökad replikrätt. Jag förmodar, att herr talmannen inte tycker illa vara om jag meddelar, att han under hand låtit oss veta, att det är hans avsikt att med allra största varsamhet och mycket restriktivt begagna denna nu föreslagna möjlighet till utökad repliktid.

Jag vill som sista replik i fråga om de tio minuterna säga, att om en person står och talar i tio minuter är det inte längre fråga om en replik utan om ett anförande. Men vad vi eftersträvat är ju att liksom få friska upp de långa debatterna med i regel snabba och korta repliker, som komma som snabba värjstötar, när de utdelas av debattörerna; då blir det liv och fart i framställningen.

Slutligen vill jag nämna, att vi i utskottet brukade kalla denna bestämmelse lex Ohlin, ty som vi alla veta hann herr Ohlin den där kvällen inte svara på alla de frågor, som herr Wigforss bestormat honom med. Jag måste ju för min del säga, att det inte bara är oppositionen, som skall begagna sig av de här ifrågakvarande möjligheterna,

men om situationen är sådan att en partiledare är illa trängd så skall man inte vara snål utan ge honom dessa sex minuter; och det kan vara gudi nog.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan utom såvitt angick förslaget till avfattning av § 12 i ordningsstadgan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i dessa delar dels ock på bifall till utskottets hemställan i samma delar med de ändringar däri, som under överläggningen föreslagits av herr Hallén; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Beträffande § 12 i ordningsstadgan gav herr talmannen härpå propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till lydelse av paragrafen dels ock på godkännande av nämnda förslag med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och godkände kammaren utskottets förslag till paragrafens avfattning.

§ 10.

Lagfart å fastighet, som är föremål för kronans förköpsrätt.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående beviljande av lagfart å fastighet, som är föremål för kronans förköpsrätt.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr ERICSSON i Sörsjön: Herr talman! Det kan kanske se något egendomligt ut att jag, som varken är motionär eller i övrigt deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende, tar till orda vid frågans avgörande, men jag önskar här göra ett påpekande om statens förköpsrätt och besväröfarande därvidlag.

Det inträffar som bekant ibland, att

Stadsdomstolarnas förstatligande.

lantbruksnämnderna använda sig av statens förköpsrätt till förvärv av jordbruksfastigheter, som kunna anses lämpliga att användas för rationaliseringsändamål. Stundom har emellertid en enskild person redan gjort upp om köp av en sådan fastighet, skaffat sig köpekontrakt och kanske flyttat dit med sin familj. Det inträffar i vissa fall, att en enskild köpare, som på detta sätt först i efterhand får meddelande från lantbruksnämnden om att statens förköpsrätt kommer att begagnas, icke känner sig tillfredsställd med detta förhållande och anför besvär över förfarandet hos högre myndighet, i första hand lantbruksstyrelsen. Det visar sig nu emellertid, att hela detta besvärsförfarande tar alltför lång tid, ja, enligt mitt förmenande alldeles orimligt lång tid. Under denna tid kan den enskilde köparen, som redan sagts, ha hunnit flytta till sin fastighet och där ha vidtagit åtgärder för en mera fast bosättning genom att lägga ner pengar och utföra arbeten av olika slag. Sådant komplicerar naturligtvis i hög grad förhållandena, då fastigheten skall avträdas. Den enskilde vill naturligtvis ha ersättning för de kostnader han haft för fastigheten och för det arbete han nedlagt på densamma. Vid behandlingen av detta ärende har jag sålunda som min mening velat framhålla, att jag finner det i hög grad angeläget att besvärsärenden av här antytt slag böra avgöras så skyndsamt som möjligt.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Stadsdomstolarnas förstatligande.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående utredning om stadsdomstolarnas förstatligande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrades:

Herr OLSSON i Mellerud: Herr talman! Bara ett par ord.

Jag är överens med utskottet i sak, framför allt då därom, att möjligheterna för staten att övertaga stadsdomstolarna äro en så uppseendeväckande affär att vi inte kunna ge oss in på den nu. Men jag har inte varit riktigt tillfredsställd med utskottets skrivning på s. 14 och det stycke som börjar med orden »Då den nya rättegångsbalken» och som talar om stadsdomstolarnas kvalitet, ty den meningen, som där uttalas, har jag litet svårt att dela. Jag erkänner att stadsdomstolarna sedan den första kritiken sattes in mot dem förbättrats avsevärt; det förhållandet har ju utskottet också redogjort för, och däremot har jag ingenting att invända. Men såväl utskott som riksdag har tidigare vad beträffar det svenska rättsväsendet nog betraktat häradsrätten med kombinationen av lekmannelement och juridisk sakkunskap som en av de lyckligaste former för rättsvårdens handhavande, som har åstadkommit. Den meningen är mycket starkt grundad, att den lyckligaste kombinationen är att en lekmananämnd medverkar i rättsskipningen på sätt som sker i häradsrätterna och är den grund, som man bör slå vakt om. Det är en domstolsform, som enligt mitt förmenande är överlägsen den kollegiala domstolsform, som tillämpas vid stadsdomstolarna. Jag vet att man invänder, att nämnden införts även vid stadsdomstolarna, men det är ju där bara för vissa fall, nämligen i brottmål, då man beräknar att straffet skall bli mer än två års straffarbete. Det ger en väsentligt annan tyngd, menar jag, när lekmannelementet, som det sker i häradsrätterna, medverkar i hela rättsskipningen från början till slut. Det intygas av varje erfaren häradshövding, att denna domstolsform är synnerligen lycklig och att den ger ett sunt och riktigt uttryck av rättsmedvetandet hos lekmannelementet på detta område. Det är på denna punkt, alltså där utskottet

Stadsdomstolarnas förstatligande.

skrivit vad jag här påtalat, som jag menar att man kanske förbisett detta och nära på gjort gällande, att den kollegiala domstolsformen skulle vara den i åtskilliga avseenden överlägsna. Att, såsom man sagt, rådhusrättsorganisationen för behandlingen av de militära målen skulle vara överlägsen beror inte på stadsdomstolarnas konstruktion utan på det förhållandet att dessa domstolar äro förlagda till sådana platser, där militära förband i regel finnas. Det är detta förhållande som gjort, att stadsdomstolarna ofta blivit de, som fått hand om de militära målen i allmänhet. I sak har jag sålunda ingenting att invända mot det resultat utskottet kommit till, och det är bara för att hävda min syn på domstolsorganisationen som jag velat säga, att enligt mitt sätt att se är häradsrätten den normala domstolsformen.

Herr RYLANDER: Herr talman! Jag vill inte ingå i någon diskussion med herr Olsson i Mellerud om vilken domstolsorganisation som för underrätterna kan vara den bästa och lämpligaste. Herr Olsson i Mellerud skulle ju med visst fog kunna göra gällande, att jag talar i egen sak, medan jag för min del vill göra gällande, att ett rättvist bedömmande av vilken organisationsform som är den bästa förutsätter egen erfarenhet av arbetet i olika domstolar. Det var skada att herr Olsson i Mellerud inte hade tillfälle att vara närvarande i utskottet vid utlåtandets justering, ty i så fall skulle jag — det försäkrar jag — säkerligen ha kunnat komma överens med honom om ett skrivsätt, som han blivit nöjd med — det är inte första gången vi enats om skrivsättet. Och hade jag fått en liten hälsning, att han inte tyckte om det föreslagna skrivsättet, skulle jag säkert ha kunnat ordna en skrivning, som bättre passat honom. Därmed vill jag inte säga, att det är något fel med det som står i utskottsutlä-

tandet. Riksdagen har tidigare berört frågan om underrättsorganisationen i städerna. När riksdagen 1931 antog principerna för en rättegångsreform förekommo inga allmänna klagomål på rådhusrätterna och deras sammansättning, utan man kritiserade de små rådhusrätterna, där det satt bara en jurist, som hade mycket liten erfarenhet därför att domkretsen var så liten. Däremot sade man uttryckligen, att det inte torde kunna bestridas att rådhusrätterna i de större städerna med sin sammansättning tillfredsställande fyllt sin uppgift och att de också i stort sett omfattats av allmänhetens förtroende. När riksdagen 1942 slutligen antog rättegångsreformen var det ju inte något tal om en ändring av organisationen, och man kan alltså inte nu ge sig in på detta problem. Men så mycket sade man från utskottets sida, där herr Olsson i Mellerud själv var med, att vad anginge nämndens medverkan syntes det utskottet som om, i varje fall tills vidare och innan närmare erfarenhet vunnits, denna borde begränsas på sätt som föreslagits i propositionen. Det sades också, att en utökning av nämndens medverkan utöver den i förslaget förordade i de större städerna stötte på praktiska svårigheter.

Jag uppskattar den ändring, som kommit till stånd, nämligen att nämnden deltar i domstolsarbetet i den omfattning, som nu sker i rådhusrätterna. Nämnden har sin största betydelse vid bedömningen av bevisningens värde och vid straffmätningen. Däremot får nämnden mycket liten betydelse när det gäller de juridiska spörsmålen, som särskilt i de civila målen ibland äro av mycket intrikat natur. Lagrådet framhöll också 1942, att brottmålen i regel äro betydligt enklare, och att de juridiska spörsmålen där sällan äro av mera komplicerad art.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Gift kvinnas släktnamn.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om viss ändring av 5 kap. 15 § giftermålsbalken.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 287, vilken behandlats av första lagutskottet, hade fru *Gärde-Widemar* och herr *von Friesen* hemställt, »att kap. 5 § 15 giftermålsbalken ändras på det sätt, att hustrun äger rätt att bestämma, huruvida hon efter vigseln skall bära sitt eget eller mannens släktnamn eller båda i förening».

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående möjlighet för gift kvinna att bära sitt eget namn som släktnamn samt om framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Hedlund* i Östersund, *Olofsson*, *Ivar Nilzon* och *Pettersson* i Ersbacken, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HEDLUND** i Östersund: Herr talman! Den fråga, som nu är föredragen, har varit föremål för riksdagens behandling vid åtskilliga tillfällen, och dagens debatt borde kunna inskränkas dels av denna anledning och dels av den anledningen att oavsett vilket beslut andra kammaren kommer att fatta frågan fallit genom första kammarens beslut.

I en motion vid årets riksdag har fru *Gärde-Widemar* och doktor *von Friesen* föreslagit, att giftermålsbalken skulle ändras såtillvida att gift kvinna skulle äga rätt att välja huruvida hon efter vigseln skall bära sitt eget eller man-

nens släktnamn eller båda i förening. Motivet härför skulle, såvitt jag förstår av debatten i första lagutskottet, varit det, att kvinnan känner sig i viss mån kränkt av den lagstiftning, som anvisar henne att bära i förening med sitt eget släktnamn mannens släktnamn om hon ej enbart vill bära mannens. Om den frågan vore en likställighetsfråga mellan man och kvinna, skulle jag inte ett ögonblick tveka att biträda den framställning motionärerna gjort, men det är den inte. Om det tillika skulle vålla den gifta kvinnan det minsta obehag att lagen av 1920 tillämpas, d. v. s. att i förening med mannens släktnamn bära sitt eget, skulle jag inte heller tveka att gå med på en lagändring, men då jag inte är övertygad om att lagen utgör minsta tecken på olikställighet mellan man och kvinna och då det inte heller kan vålla minsta olägenhet för kvinnan att hon rättar sig efter den lagstiftning som finns, har jag inte velat biträda förslaget om en ny lagstiftning.

Det finns fall, det medger jag, då gift kvinna kan nödgas skriva sitt och mannens namn i förening, det är när en rättshandling skall undertecknas, men om äktenskapet för kvinnan inte vållar mera bekymmer än så, då begriper jag inte vad det finns för anledning att fördensskull besluta denna reform. Dessutom har den praxis utvecklats, att en kvinna — och det finns rätt många — vilken som ogift skaffat sig ett namn som konstnär, som affärskvinna eller som politiskt verksam, behåller sitt flicknamn även som gift. Det är rätt så belysande, tycker jag, att just på dagens föredragningslista se, att statsrådet fru *Kock* besvarat en interpellation. Varför står det inte, att statsrådet *Kock-Lindberg* besvarar en interpellation? Nej, därför att hon vill heta *Karin Kock* även som gift; ingen reagerar mot detta. Och alla propositioner, som hon kontraherar, bära det namnet. Ja, men, säger man — det sade åtminstone huvudmotionärerna i första lagutskottet — det är upprörande att behöva begä

Gift kvinnas släktnamn.

en sådan olaglighet. Det skulle sålunda vara olagligt att statsrådet Kock inte skriver Kock-Lindberg vid kontrasingningen, och att regeringen i ingressen till statsrådets yttranden till statsrådsprotokollet låter passera ett uttryck som: »Statsrådet Kock anförde:»

Inom utskottsmajoriteten finns dess bättre en annan jurist vid sidan av motionären. Det är den, höll jag på att säga, konservativt sympatiske herr Fagerholm. Han säger, att det inte alls är olagligt att förfara på detta sätt. Det är ej heller olagligt att professor Nanna Swartz begagnar sitt flicknamn, när hon skriver ut recept eller när hon utfärdar dödsattest eller frisk- och sjukbetyg; det har passerat och ansetts lagligt. När sålunda gift kvinna har frihet att bära sin mans namn, mannens namn i förening med sitt eget och utom i vissa fall det egna flicknamnet, förstår jag inte vad en reform skall tjäna till. Men naturligtvis frågar man mig då: När det är denna frihet, varför i all världen skall man då motsätta sig att i lag bekräfta den? Då säger jag: Det finns ingen anledning att gå in för en lagändring, därför att i fråga om folkbokföringen t. ex. är det nödvändigt att ha ett system, som på något sätt markerar familjeförhållandena. Mot detta kan kanske invändas, att den reformen kunna vi gärna ändra. Ja, för allt i världen, visst kunna vi göra det. Men vi ha nyss lagt upp ett folkbokföringssystem, som grundar sig på giftermålsbalken kap. 5 § 15. Därefter är systemet uppbyggt. Att i ett enda tag kasta om detta utan att därmed fylla ett förnuftigt ändamål vore ett slöseri med både pengar och arbetskraft. Därför finner jag inte anledning till bifall till motionen.

Vidare tycker jag — det är naturligtvis en vanesak att se på detta som jag gör — att det skulle bli litet egendomligt, om de gifta kvinnorna skulle börja lägga sig till med sina flicknamn i det dagliga umgängeslivet, så att t. ex. en pojke och en flicka skulle heta Wide-

mar men deras mamma skulle heta Gärde. Jag tycker att det skulle bli en sådan villervalla och ett sådant virrvarr av det hela, att jag har mycket svårt att förstå, att det skulle kunna vara en praktisk åtgärd att vidta en sådan reform.

För att nu skingra alla missförstånd, så vill jag, när jag talar om att det betyder mycket för familjesammanhållningen, att alla familjens medlemmar så vitt möjligt heta lika, säga, att jag därmed inte gör gällande, att ett äktenskap, där hustrun och mannen ha olika namn, på grund av denna namnolikhet är mindre harmoniskt och skulle stå närmare sin upplösning än andra äktenskap. Visst inte! Jag tror att det råder lika stor harmoni i ett äktenskap, där man och hustru ha olika namn som i ett äktenskap med makarnas namngemenskap. Men nog tycker jag, att det skulle se litet konstigt ut, om det på min dörr skulle stå: Verner Hedlund och Edit Andersson.

Dessutom vill jag erinra om något, som bör vara avgörande för riksdagen, om inte andra skäl äro avgörande, nämligen att både statistiska centralbyrån, den namnkontrollerande myndighet vi ha, och första lagutskottets majoritet och även reservanterna äro fullt övertygade om att man på grund av andra förhållanden har att emotse en namnlag. Det råder ju ett virrvarr på det området: när man skils från kamrater på kvällen heta de ett och morgonen därpå heta de något annat. Något system i det hela måste byggas upp. Även utskottsmajoriteten erkänner, att en namnlag är något som är förestående. Varför kunna vi då inte låta det här anstå, tills vi få se vad resultatet blir av en ny namnlag? Det är väl inte sådan brådska med detta, att man behöver forcera fram denna lilla detalj.

Detta är, herr talman, skälen till att jag yrkar bifall till min reservation, vilket innebär avslag på motionen och utskottets hemställan.

Gift kvinnas släktnamn.

Fru GÄRDE-WIDEMAR: Herr talman! Herr Hedlund har ju lämnat oss en charmerande presentation av de obotfärdigas förhinder. Han säger, att det är ingen brådska att forcera fram denna lilla detalj. Jag vill erinra om att saken varit på tal sedan 1920. När man hållit på med en fråga i 29 år, kan man väl inte säga, att man force-rar fram den. För min del tycker jag, att det är på tiden att den blir avgjord.

Vidare säger herr Hedlund, att om användandet av dubbelnamn skulle vålla kvinnorna det minsta obehag eller olägenhet, skulle han gå på motionens och utskottets linje. Jag måste fråga: Vem vet bäst, om det medför olägenhet att ha dubbelnamn, herr Hedlund eller jag? Man kan också fråga statsrådet fru Kock, om hon tycker, att det är trevligt att veta, att varje gång, hon skriver sitt namn Kock, gör hon något som egentligen inte är lagligt. Det är nämligen inte lagligt för en gift kvinna att använda enbart det egna släktnamnet. Även om herr Hedlund åberopar högermannen Fagerholms uttalande i lagutskottet, så är det en uppenbar lagöverträdelse. Om det står i lagen, att jag skall ha min mans namn eller mitt eget namn i förening med min mans och jag i stället använder endast mitt eget namn, så är det ett lagbrott. Att jag inte sättes i fängelse för det är en annan sak. Man kan väl inte begära, att det skall fordras straffhot, för att vi skola upprätthålla våra lagar.

Detta är inte en fråga om likställighet mellan män och kvinnor och inte heller om en kränkning av de kvinnor det här gäller. Däremot kan det för dem vara en fråga av ekonomisk betydelse. Det borde vara en självklar rättighet för kvinnorna att få samma rätt till det egna namnet, som mannen har till sitt namn.

Beträffande folkbokföringsdetaljen ha vi ju nu ett nytt folkbokföringsystem,

och som alla initierade veta har det gnisslat åtskilligt i tillämpningen. Kungl. Maj:t har därför för kort tid sedan tillsatt en kommitté, som skall göra en översyn över utformningen av detaljbestämmelserna i folkbokföringen. Tidpunkten kan därför inte vara mera lämplig för att tillsätta en kommitté, som i samråd med den kommitté, som har hand om översynen av folkbokföringen, utformar lämpliga bestämmelser i nu ifrågavarande hänseende. Det måste ju uppenbarligen ändå ske en omläggning av folkbokföringen i vissa avseenden. För övrigt skall man väl inte anpassa människorna i samhället efter folkbokföringen. Denna är väl till för att tjäna samhället och dess medlemmar och det är väl dess skyldighet att registrera de namn, med vilka kvinnorna, männen och familjerna kalla sig. Folkbokföringen skall naturligtvis inte bestämma medborgarnas namn. Om vi ena dagen använda ett namn och andra dagen ett annat eller, som herr Hedlund sade, på kvällen ett och på morgonen ett annat, måste det skapa oreda i namnförhållandena. Vi vilja därför ha rätt att ha samma namn dygnet runt.

Det är med beklagande jag konstaterar, att om riksdagen hade haft större kvinnorepresentation, skulle detta förslag nog ha mött mera förståelse. Jag grundar detta påstående på det förhållandet, att samtliga fem kvinnliga utskottsledamöter i utskottet yrkat på utredning i frågan. Jag trodde, att vi hade kommit så långt i vår demokrati, att om ett rimligt krav framfördes från en samhällsgrupp, skulle det kunna genomföras, om det kunde ske utan kränkning av andra samhällsmedborgares intressen, oavsett om vederbörande grupp hade tillräckligt många representanter i riksdagen eller inte.

Jag måste ytterligare understryka, att det knappast är rationellt med en rättsordning, som tillåter en kvinna att använda ett annat namn än lagen ålägger henne och att använda detta inte bara,

Gift kvinnas släktnamn.

som herr Hedlund anför i sin reservation, i dagligt tal utan t. o. m. i statsrådsprotokoll. Med hänsyn till det faktum, att konstitutionsutskottet inte har reagerat mot att Karin Kock undertecknar statsrådsprotokollen med namnet Karin Kock torde det inte längre finnas någon anledning att upprätthålla ett sådant stadgande, som det här är fråga om, i Sveriges lag. Det kan ju inte på något sätt sägas uppbäras av det allmänna rättsmedvetandet, och då har det också sett sina bästa dagar.

Herr Hedlund ville ju inte längre göra gällande, att sammanhållningen inom familjen är beroende av namnet. I utskottet fick jag dock det intrycket, att han ansåg, att namnet hade ganska stor betydelse i det avseendet. I och med att kvinnan faktiskt kan använda ett namn och endast i vissa officiella sammanhang benämnas med ett annat, har ju det senare namnet mycket liten betydelse. Det namn, som står på debetsedlar, prästbevis och deklARATIONER, kan ju knappast vara någon sammanhållande faktor i familjen.

Till slut vill jag uttrycka den förhoppningen, att om andra kammaren, som jag hoppas, beslutar hemställa om utredning i enlighet med utskottsmajoritetens förslag, så skall det vara tillräcklig anledning för vederbörande statsråd att trots första kammarens beslut i saken, vilket väl fattades under den allmänna påskrusningen, förordna om den utredning, som utskottsmajoriteten har föreslagit.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **PETTERSSON** i Ersbacken: Herr talman! Då jag har varit med i första lagutskottet vid behandlingen av detta ärende och därvid anmält en reservation till utskottsutlåtandet, har jag begärt ordet för att säga några ord vid denna punkt. Jag har gått med på reservationen, därför att jag tycker, att den varit befogad. Nu har fru Gärde-

Widemar gjort vissa beklaganden, och jag kan också här först som sist göra ett beklagande. Jag kan bara beklaga, att inte fru Elin Eriksson kan vara med här i dag. När frågan var uppe 1945, var det väl hennes inlägg, som gjorde, att det gick som det gick den gången.

Det är ju att konstatera, att första kammaren för flera veckor sedan har avgjort detta ärende, men man kan också konstatera, hurusom det har blivit en ganska stor publicitet kring denna sak. Bland annat har kvinnotidningen Idun tagit upp denna sak och passat på att ge oss reservanter en del tillmälen. Vad har då reservationens talesman i första kammaren egentligen sagt? Det var herr Nilzon. Han har gjort gällande, att det gemensamma namnet i ett äktenskap håller ihop äktenskapet, och han har vidare pekat på att vissa tekniska svårigheter skulle uppkomma, om man ginge in för en sådan ändring. Vidare har han pekat på att namnlagen kommer att tas upp inom en nära framtid och att det då skulle vara onödigt att börja på att jolta med en liten detalj i det stora sammanhanget.

Om man går igenom de påståenden, som herr Nilzon har gjort, kan man omöjligt tycka, att de äro så förfärligt oförnuftiga. Jag tycker tvärtom, att de äro mycket förnuftiga. Vilken ton användes då av författaren till denna artikel i tidningen Idun? Författaren skriver så här — artikeln är signerad E. H.; det är väl Eva Hökerberg:

»På så starka argument svek första kammaren utskottets majoritet, som bara fick 45 röster, medan herr Nilzon och hans gubbar fick 56. Och därmed föll frågan för femtioelfte gången. Den gällde ju bara några avancerade fruntimmer i städerna och om de har lite besvär med sina namn och affärer, så är det rätt åt dem — ungefär så verkar det som om de goda bönderna i riksdagen resonerar nuförtiden.»

Gift kvinnas släktnamn.

Där skulle bönderna ha en känga! Jag tycker det är mera arrogans i den tongången än i vad herr Nilzon anförde i sin argumentering. Men sedan kommer på slutet i den artikel, som jag har påtalat, liksom det stora slagnumret: Man talar om en bonde för 90 år sedan. Det står så här:

»Det var länge sedan vi prisade en svensk bonde för att han gjorde den första kvinno sakmotionen i Sveriges riksdag. Han hette Karl Johan Svensén, smålänning, och motionerade 1859 och 1862 om att kvinnan skulle få rätt till vissa platser i post, telegraf och skola samt vid orgeln. Han tyckte att kvinnor likaväl som män borde få försörja sig redligen och att det var uppörande när det ansågs 'för en heder för en ung man att förtjäna sitt bröd — men för qvinnan nära nog skam'. Vad månne han skulle sagt om herr Nilzon i Ringarum år 1949?»

Men om man får ställa en motfråga här och säga som så: Är kvinnan i dag lika som för 90 år sedan? Det har nog försiggått en hel del förändringar i det fallet också. Det kommer för mig i det sammanhanget vad vår store konstnär Carl Larsson i Sundborn sade vid ett tillfälle, då han var på en tillställning, där man hade damer med sig: Här kommer stockholmarna med nya fruar, det är bara jag som kommer med min gamla Karin! Det är de stockholmska äktenskapen och de äktenskap, som vi äro vana vid på landsbygden, som ställas emot varandra. Vi på landsbygden äro vana vid att äktenskapet skall vara livet ut, men det är inte så i storstäderna.

Jag skulle kunna fortsätta, men jag skall inte upptaga tiden längre. Jag har blott velat deklarerera min inställning.

När namnlagen inom en snar framtid kommer upp, kan denna sak behandlas på samma gång, och man behöver inte i förväg pjollra med en sådan här detalj.

Jag ber att få yrka bifall till den re-

servation, som jag har varit med om att avgiva i första lagutskottet.

Häruti instämde herr *Vigelsbo*.

Herr **FAGERHOLM**: Herr talman! Jag tillhör majoriteten i utskottet i denna fråga. Jag har också under den föregående debatten blivit återopad, och jag vill därför säga några ord i saken.

Till en början vill jag understryka, att jag i långa stycken helt kan följa herr Hedlund i Östersund. Motionen gällde omedelbar lagändring i det angivna syftet. Utskottsutlåtandet går ut på att man skall begära utredning. Redan där har således även utskottets majoritet konstaterat, att det inte går att bara sätta sig ned och på rak arm ändra lagen. En ändring skulle nämligen föra med sig en hel rad olika konsekvenser, som man först måste titta på.

Det är helt i överensstämmelse med min uppfattning när herr Hedlund säger, att det inte är olagligt att en gift kvinna i sitt dagliga arbete använder sitt flicknamn. Det skulle i och för sig vara mycket intressant att taga upp en rättsfilosofisk debatt med fru Gärde-Widemar på den punkten. För min del är jag tillräckligt konservativ för att ha den uppfattningen, att i den mån ett förfarande icke är belagt med straff, är det icke heller olagligt. Enligt gällande föreskrifter och sedvanerätt finns det möjlighet att uppträda under pseudonym eller vad man vill kalla det. En operasångerska, oberoende av vem hon är gift med, kallas ju ofta vid sitt flicknamn. Det är ingen människa som gör gällande att det är olagligt att det står på Operans affischer, att Brita Hertzberg sjunger det och det partiet. Jag är visserligen icke någon auktoritet i denna fråga, men jag tror man lugnt kan påstå, att varken Karin Kock, Nanna Svartz eller Brita Hertzberg äro lagbrytare i detta avseende. Det är lika orimligt som att antaga, att en blivande namnlagstiftning skulle straffbelägga att

Gift kvinnas släktnamn.

på Operans affischer eller i andra sammanhang yrkeskvinnor äro nämnda vid de namn, under vilka de äro kända.

Anledningen till att jag här har gått på utredning är emellertid en helt annan. Jag har ansett — och där sammanfaller min uppfattning helt med fru Gärde-Widemars — att är det så, att en grupp i samhället, i detta fall de gifta yrkeskvinnorna, ha begärt att vi skola utreda denna fråga, därför att de anse att det ur deras synpunkt är förenat med betydande nackdelar att ha det som det är — det är ju flera organisationer som understrukit detta — skola vi åtminstone sträcka oss så långt i vår generositet att vi se efter, om det är möjligt att utan alltför stora nackdelar tillmötesgå deras önskemål. Jag tycker det är ett ganska naturligt hänsynstagande. På denna grund har jag biträtt utskottets förslag. Det är endast på den punkten, som min syn på frågan skiljer sig från herr Hedlunds.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till kravet om utredning.

I detta anförande instämde herr *Johnsson* i Stockholm.

Herr **RYLANDER**: Herr talman! Det är kanske förmätet att taga till orda i ett ärende, som redan har fallit i första kammaren, när man inte har varit med i utskottet. Som förmildrande omständighet vill jag åberopa, att jag skall vara mycket kortfattad. Jag vill bara på ett par punkter beröra frågan samtidigt som jag tillkännager, att jag kommer att rösta för utskottets förslag.

När man här har berört namnlagen och sagt, att en ändring skulle vara omedelbart förestående, så erinrar jag om att det på sidan 7 i utskottsutlåtandet står, att dessa bestämmelser ännu efter mer än ett kvarts sekel låta vänta på sig. När jag 1937 sysslade med den första folkbokföringskommitténs arbete skrev man mycket riktigt också att det var mycket angeläget att få en namn-

lag, och man trodde att man skulle få den inom kort tid. På dessa 12 år har i varje fall ingenting hänt, och jag tror inte att det händer så värst mycket under den närmaste framtiden, fastän första lagutskottet och statistiska centralbyrån nu ha sagt, att det fortfarande efter 25 år är behov av en namnlag.

Jag har sysslat litet med folkbokföringen. Till mina synder i detta hänseende hör, att jag varit med om att skapa det gnissel, som för närvarande anses råda, och jag är ordförande i den kommitté, som skall bota detta gnissel. Jag vill då säga, att om man vill göra gällande, att det i folkbokföringshänseende skulle vara någon stor sak att bifalla motionen, så far man fullkomligt vilse. Det kan man nog inte heller utläsa ur statistiska centralbyråns avslagsyrkande. Man har i själva verket bara gått den vägen att det skulle gå över namnlagen. Man får en riktigare uppfattning om proportionerna i detta avseende, om man läser vad de tre kyrkobokföringsinspektörerna yttrat.

Det är ett gammalt rättvisekrav, som här tränger sig fram. Låt vara att man 1920 inte var beredd att godtaga det, tycker jag att man nu kunde göra det.

Här har talats mycket om statsrådet fru Kocks sätt att teckna sitt namn. Det kan vara onödigt att tala om huruvida det är lagligt eller inte. Så mycket är säkert, att hon använder icke något av de två sätt, som i lagen stå angivna såsom tillåtna. Sedan är det riktigt att det icke är någon straffsanktion på det. Jag för min del hoppas innerligt att statsrådet fru Kock fortsätter att teckna sitt namn som hon gör. Blir det tillräckligt många sådana fruar, blir det helt enkelt nödvändigt att införa som en tredje möjlighet för en gift kvinna att bära även sitt eget namn.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr **HEDLUND** i Östersund: Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

av fru Gärde-Widemars anförande. Hon säger nämligen: jag undrar vem som känner mera obehag av nuvarande förhållande, jag eller herr Hedlund? Naturligtvis är i det fallet fru Gärde-Widemar mera sakkunnig än jag, men varför inte då tala om vilka obehag som finns med att heta Gärde-Widemar? Det har vi aldrig fått veta, varken här eller i lagutskottet. Dessutom säger hon, att ekonomiskt kan det betyda mycket att kvinnan får lov att behålla sitt flicknamn. Det är möjligt, men i vilket avseende vet inte jag. Jag tror inte min frus ekonomi skulle nämnvärt förbättras, om hon bar sitt flicknamn.

Dessutom en annan sak för att få raljera. Det finns ingenting hos kvinnan, som jag sätter så mycket värde på som den kvinnliga fåfängan. Om t. ex. fru Widemar inte vore advokat utan en vanlig kvinna och gift med en överste, som hette t. ex. Lejonståhl eller något sådant, så är jag alldeles övertygad om att fru Widemar, såvitt hon är kvinna, ville heta överstinna. Men hon kan givetvis inte få heta överstinnan Gärde. Det skulle säkerligen välla ett oerhört motionerande i riksdagen, skulle jag tro, för att också söka ändra titelfrågan så, att gift kvinna skall vara berättigad att bära sitt flicknamn men sin mans titel i de fall, där det passar.

Jag måste säga att jag sätter värde på fru Widemars namn, Gärde-Widemar. Det är pietetsfullt emot fadern, och det kan också ha ekonomisk betydelse att bära det. Men jag läste för en stund sedan ute i klubben en sentens av Tegner: »Yvs ej av fädrens ära, en var har dock blott sin», fru Widemar.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Herr Hedlund i Östersund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Fru Gärde-Widemar begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavs 85 ja och 106 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 13.

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående reglering av förbrukningen av elektrisk kraft, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 februari 1949 dagtecknad proposition, nr 82, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle första stycket av slutstadgandet i lagen erhålla följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1954. Föreskrift, som meddelas med stöd av lagen, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft fyra i anledning av densamma väckta motioner.

I de likalydande motionerna I: 250 av herr *Osvald* och II: 315 av herr *Sjölin m. fl.* hade yrkats, att riksdagen måtte avslå propositionen och i stället besluta förlänga nuvarande lag i ämnet att gälla till och med den 30 juni 1950.

Utskottet hemställde, att riksdagen med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget, måtte med avslag å motionerna I: 249, I: 250, II: 315 och II: 316 för sin del antaga ett av utskottet framlagt förslag till lag om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft.

I fråga om slutstadgandet i lagen överensstämde det av utskottet framlagda förslaget med Kungl. Maj:ts förslag.

Reservation hade avgivits av herrar *Holmbäck, Wistrand, Hallagård, Jacobsson* i *Igelsbo, Ryberg, Stjärne* och fru *Ewerlöf*, vilka hemställt,

A. att riksdagen måtte för sin del antaga förslag till lag i enlighet med den lydelse, varom utskottet hemställt, dock med den avvikelser att första stycket av slutstadgandet erhöle följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1950. Föreskrift, som meddelas med

stöd av lagen, skall ej gälla längre än lagen äger giltighet.

B. att motionerna I: 249, I: 250, II: 315 och II: 316, i den mån de icke besvarats genom vad under A. hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *SJÖLIN*: Herr talman! Jag har anhållit om ordet för att påvisa några förhållanden, som enligt min mening ha väsentlig betydelse för bedömning av innebörden av det föreliggande lagförslaget, särskilt sedan det visat sig, att den av mig jämte två andra ledamöter av kammaren väckta motionen inte vunnit det beaktande i utskottet som vi hoppats.

Om den nuvarande lagen prolongeras för ytterligare ett år, är det inte nödvändigt att nu ta ställning till den principiella förutsättningen för den föreslagna lagen. Inte heller dess praktiska tillämpning synes under det kommande året bli aktuell, då energitillgången torde vara fullt tillräcklig för att man skall undgå ransonering — huvudsakligen tack vare tjänlig väderlek under den gångna vintern men också på grund av radikalt genomförd sparsamhet. Det kan kanske vara en upplysning av intresse, att vattenfallsstyrelsen under senare tid till och med har kunnat öka den medgivna effektuttagningen.

På grund av utskottets förslag, som innebär en fullmaktslag på fem år, måste man emellertid nu ta i betraktande de konsekvenser, som en tillämpning av den föreslagna lagen skulle få. Konsekvenserna äro av både principiell och praktisk innebörd.

Principiellt mycket väsentligt förefaller det mig vara, att riksdagen inte avhänder sig rätten att bestämma om ifrågakvarande reglering, vilket den gör, om den av utskottet föreslagna fullmaktslagen antages. Denna synpunkt har varit ett huvudskäl för de yrkan-

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

den som framförts i motionen. Vidare synes det mig oriktigt att låta en regleringslag, som under alla omständigheter endast kan motiveras av alldeles utomordentliga förhållanden, på sätt som utskottet föreslår få en på förhand fixerad, relativt lång giltighetstid. Om de grundprinciper för lagen, som utskottet förutsätter, allt framgent skola vara bestämmande, torde man ha anledning räkna med att lagen blir permanent, och hotet om tvångsreglering av elkraft kommer att bestå under oviss framtid.

En annan principiellt mycket viktig synpunkt är, att den föreslagna lagstiftningen kommer att erhålla en »väsentligen ny karaktär», något som med stor klarhet framhållits av en av lagrådets ledamöter, regeringsrådet Quensel. Han säger dessutom att »förslaget bör också bedömas med hänsyn härtill och icke i någon mån betraktas som förlängning av giltighetstiden för redan godkända regler». Det är alltså en helt ny princip som godkännes, om föreliggande lagförslag antas. Hittills ha alla ransoneringsingripanden varit betingade av ett försämrat försörjningsläge på grund av förhållanden uppkomna genom krig. Enligt förslaget däremot skulle en reglering kunna tillgripas utan samband med dylika förhållanden, ja, i förslaget motiveras den nya lagen uteslutande med att brist på elenergi väntas komma att uppstå på grund av att planerade kraftverk ej bli färdiga i avsedd tid. Som lagen formulerats, kommer den att betyda, att ransoneringslag av elkraft av regeringen kan tillgripas i alla situationer, då tillgången på elkraft är mindre än efterfrågan, t. ex. på grund av vattenbrist, som utskottet särskilt nämner, eller vilken annan orsak som helst till en bristsituation. Det är sålunda en mycket vidsträckt fullmakt utskottet föreslår, att riksdagen skall ge regeringen. Jag tillåter mig ifrågasätta om detta med hänsyn till sakens principiella betydelse kan anses välbetänt.

Jag kan inte heller undgå att påpeka

de rent praktiska svårigheter, som en elransonering enligt den föreslagna lagen kommer att medföra. Helt säkert bli svårigheterna för den myndighet, som skall handha ransoneringslag större än under 1947—48 års ransoneringslag. Hur blir det i fortsättningen t. ex. i följande avseenden: Skall det ingå i den blivande regleringsmyndighetens uppgift att även bedöma det berättigade i industriens kapacitetsökning? Skall man kunna undgå risken att begränsa den fria företagsamheten och därmed hämma den naturliga utvecklingen? Skola de företag, som baserat sin verksamhet på elektrisk smältning, a priori avstå energi för vanliga kraftbehov? Skola statliga verk kanske ha företräde framför enskilda? Skall ett företag, som förfogar över egen kraft, kanske frändömas denna till förmån för en konkurrent?

Herr talman, jag är härmed inne på ett spörsmål som jag tror hittills beaktats alltför litet. Ransoneringslag är nämligen inte begränsad till den kraft, som produceras vid de kraftverk som speciellt anlagts för försäljning och distribuering av elenergi. Även privata anläggningar, som tillkommit uteslutande för att tillgodose det egna företagets kraftbehov, få avstå en del av sin energi åt andra — kanske åt konkurrenter. Detsamma gäller för övrigt också dem, som förfoga över s. k. frikraft. I den mån detta endast innebär, att man får avstå effekt för värmealstring och dylika behov, som kunna tillfredsställas relativt bra på annat sätt, är det ur ransoneringslagssynpunkt inte mycket att säga därom. Man bör dock inte glömma, att förhållandena kunna bli rätt komplicerade på grund av nödvändig omställning och därigenom uppkommande betydande kostnadsökningar. Men i de fall tilldelningen blir så liten, att inskränkningen går ut över den egna produktionen, måste man ifrågasätta det berättigade i inskränkningen.

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

En omständighet, som inte alls har berörts i lagförslaget, gäller ersättning för sådan kraft, som ett företag trots avtalsenlig förfoganderätt tvingas avstå. Regeringsrådet Quensel har i sitt utlåtande i lagrådet rest spörsmålet, »om lagstiftaren bör tillstämja att de som äga rätt till leverans nödgas utan gottgörelse vidkännas inskränkning i sin rätt». Föredragande statsrådet har här emot anfört: »På grund av lagstiftningens speciella karaktär synes det icke lämpligt att i lagen införa särskilda regler om ersättning för förlust, som en kraftförbrukare kan vållas genom att han icke kan utfå den kvantitet elektrisk kraft, vartill han kontraktsevenligt är berättigad.»

Av detta yttrande torde framgå, att statsrådet icke avvisar tanken på ersättning men anser det olämpligt att i lagen införa stadgande härom. En sådan ståndpunkt är förståelig med hänsyn till frågans komplicerade natur, särskilt när det gäller abonnerad kraft, vilket statsrådet närmast synes avse. Det borde emellertid vara självklart, att den som genom regleringsingripande verkligen lider skada får gottgörelse härför.

Vid beräkning av kraftpriset bör hänsyn tagas till den påtvingade mindre förbrukningen. Gäller det abonnerad kraft torde det sålunda vara rimligt, att i den mån den minskade tilldelningen verkligen inverkar oförmånligt på energipriset, detta också vid avräkningen beaktas till abonnentens fördel. Gäller det ett företags eget kraftverk eller frikraft borde det vara alldeles självklart, att det företag, som äger den kraft som måste avstås, skall erhålla ersättning därför enligt gängse marknadspris. Enligt vad jag kunnat utröna har detta hittills inte varit fallet, i varje fall inte alltid. Som exempel kan jag nämna ett fall, där vederbörande företag förfogar över ett visst bestämt effektbelopp under alla tider på dygnet hela året om till evärdliga tider och sålunda besitter en oantastlig rätt. För den avstådda

energimängden har detta företag begärt 4 öre per kilowattimme men blivit erbjudet endast cirka tredjedelen. Då emellertid salupriset för prima kraft torde vara ungefär 8 öre per kilowattimme och kostnaden för ersättningsbränslet kan beräknas till cirka 11 öre, synes en ersättning med $1\frac{1}{3}$ öre per kilowattimme orimligt låg.

Herr talman! Även om jag medger, att det kan vara svårt att i lagen ange klara grunder för ersättningsberäkning i olika avtalsfall, synes det mig dock önskvärt, ja, nödvändigt att något principiellt medgivande om ersättning göres. Jag tillåter mig också uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid ev. tillämpning av en lag i ämnet ville beakta dessa synpunkter och uppdraga åt en särskild myndighet, som icke har egna intressen i saken, att söka reglera den ekonomiska frågan vid överlåtelse av abonnerad kraft, frikraft eller kraft från eget kraftverk.

På grund av den motivering jag anfört anser jag mig inte kunna biträda utskottets förslag. I valet mellan reservationen och motionen föredrar jag av principiella skäl den senare.

Under förhoppning att det inte skall anses alltför förmätet tillåter jag mig därför, herr talman, att yrka bifall till den av mig, herrar Ståhl och Widén väckta motionen, det vill säga avslag på Kungl. Maj:ts proposition och prolongering av den nuvarande lagen för ett år.

Herr STJÄRNE: Herr talman! Jag kunde nöja mig med att instämma i den ärade motionärens yrkande. Den huvudsakliga och viktigaste punkten i motionerna är ju den, att denna fullmaktslag inte skulle bli gällande mer än ett år i motsats till vad som föreslagits av utskottsmajoriteten. Jag skall emellertid bara anföra några korta ord.

Såsom utskottet betonar förefinnes mellan reservanternas och utskottet ing-

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

en meningsskiljaktighet om att läget på kraftförsörjningens område kan bli sådant, att möjlighet under den närmaste tiden måste finnas att kunna genomföra en reglering av kraftförbrukningen, även om för ögonblicket situationen icke är sådan att det är omedelbart nödvändigt. När nu gällande lag på detta område år 1941 tillkom, grundade den sig som så många andra på av krig eller krigsfara föranledda utomordentliga förhållanden. I den föreslagna lagen har denna motivering bortfallit. Enda förutsättningen för den fortsatta lagstiftningen är kraftförbrukningens stora expansion, vilken vid längre nederbördsfattiga perioder kan väntas överstiga kraftverkens förmåga att i samma takt producera tillräckliga mängder. Att vid dylika tillfällen tills vidare en viss reglering måste till, så att de nödvändigaste behoven i första hand bli tillgodosedda, kan kanske ej bestridas. Och det är som sagt ej här om meningarna gå isär.

Det gäller i stället tidsperiodens längd för Kungl. Maj:ts fullmakt att låta genomföra dylika regleringar. Kungl. Maj:t och utskottets majoritet föreslår fullmaktens utsträckning till hela fem år. Härför har man ingen annan motivering än att under den tiden kraftverkens produktionskapacitet genom utbyggnad beräknas ha ökat i så hög grad, att den under alla nederbördsförhållanden motsvarar förbrukningens behov.

Den nu gällande fullmaktslagen har sedan 1943 successivt förlängts för ett år i sänder. I motsats till utskottsmajoriteten kunna reservanterna ej finna några bärande skäl att frångå denna ordning även i fortsättningen. Det anses ju som en principiellt riktig ståndpunkt, att fullmaktslagar, som avse mer eller mindre tillfälliga regleringar, ej böra gälla mer än ett år i taget. Så är det med byggnadsregleringen, hyresregleringen, förfogandelagen och prisregleringslagen m. fl. andra. Man frågar

sig ovillkorligen: Varför just på detta område göra en så markant skillnad? Kanske härpå kan svaras, att lagens motivering nu ej längre är krig eller krigsfara. Nej, icke direkt men indirekt, då ju kraftverkens utbyggnad blev förhindrad och fördröjd genom kriget.

För övrigt måste det väl vara av intresse, att en för hela vår försörjning så livsviktig fråga som kraftförsörjningens läge varje år klarlägges för riksdagen, så länge regleringar kunna väntas vara behövliga. En dylik redogörelse bör för riksdagen vara synnerligen välkommen och under inga förhållanden till skada. Även på detta område kunna förhållandena ändras snabbare än beräknat. Reservanternas uppfattning är den, att principerna för fullmaktslagar, att de icke böra ha längre giltighetstid än nödvändigt, icke heller i detta fall böra frångås.

Enligt min mening tala alla skäl för reservationens linje, varför jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Ryberg*.

Herr **WERNER**: Herr talman! Innan andra kammaren går att fatta beslut i denna fråga, bör det konstateras, att det föreliggande förslaget till reglering av förbrukningen av elektrisk kraft ingalunda är en förlängning av en tillfällig krislagstiftning, betingad av krig eller krigsfara, utan till karaktären en helt ny lagstiftning av mera permanent natur.

Det viktiga förbehållet i äldre krislag om att riket skall befinna sig i krig eller krigsfara eller andra därav föranledda förhållanden, liksom också villkoret om riksdagens godkännande innan lagen finge träda i funktion, har i den nya lagen helt uteslutits. Lagens utsträckande att gälla fem år, i stället för tidigare ett år i taget, tyder på att denna regleringslagstiftning är avsedd att få mera varaktig karaktär.

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

Vad som dock närmast inger mycket allvarliga betänkligheter är den nära nog obegränsade administrativa myndighet, som Kungl. Maj:t genom denna fullmaktslag förskaffar sig. Betänkligheterna förstoras ytterligare genom stadgandet att Kungl. Maj:t kan uppdraga åt myndighet, som Konungen bestämmer, att meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av det rättsingrepp som här sker.

Med stöd av denna fullmaktslag kan alltså Kungl. Maj:t själv eller genom underordnad myndighet under de närmaste fem åren företaga ingrepp och i administrativ ordning fördela den tillgängliga elektriska energien i landet. Att Kungl. Maj:t härvid icke behöver taga hänsyn till emellan två avtalslutande parter ingångna avtal, i fullt legitim ordning bundna i civilrättsligt oantastliga kontrakt, är en fullständigt ny rättsordning i detta land, som måste framkalla en bestämd gensaga i den allmänna rättsvårdens intresse, detta så mycket mer som ytterligare en av bl. a. förfogandelagens grundprinciper satts ur funktion, nämligen den, att den som lider intrång eller skada av förfogandet skall erhålla full ersättning för skadan eller den förlust han lidit.

Genom att krafttillgången nu kan fråntagas en industri eller ett annat näringsföretag, som enligt Kungl. Maj:ts bedömande utövar en mindre viktig eller kanske en mindre önskvärd produktion, så kan detta företag därmed tillfogas en ödeläggande förlust. Hur nu denna för en sund rättsordning fundamentala omständighet skall ekonomiskt regleras eller av vem det skall ske, lämnas, såvitt nu kan bedömas, fullständigt öppet. Att andra lagutskottet, som haft att behandla propositionen, icke med ett ord berört de djupgående rättsprincipiella spörsmål, som oundvikligt sammanhånga med lagförslagets natur, synes tyda på att andra lagutskottet icke ägnat denna sida av saken tillbörlig uppmärksamhet.

Då jag, herr talman, ansett mig böra begära ordet i frågan, så har det skett uteslutande ur rättsprincipiella synpunkter, som synt mig så allvarliga, att jag inte kan undgå att instämma i det avslagsyrkande på den kungl. propositionen, som redan har framställts, och att således den äldre krislagen måtte förlängas att gälla ytterligare ett år.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag är något överraskad över de anföranden, som ha hållits här i denna fråga. Det tycks mig som om vederbörande glömt en hel del av vad som förevarit på detta område, och det verkar, som om man trodde att kraftverken kunde leverera obegränsat med kraft fastän de förklarat, att så icke låter sig göra. Jag vill erinra herr Sjölin och även de andra talare som haft ordet om att de myndigheter, som ha påfordrat lagstiftningen, ansett det viktigt att det blir en ny lag, som ersätter den som upphör att gälla den 30 juni i år, icke minst därför att för samhället betydelsefulla näringar skulle komma i ett prekärt läge, om statsmakterna icke reglerar krafttilldelningen.

När vi hade det svåra torkåret för några år sedan måste vi, som alla minnas, tillgripa väsentliga inskränkningar i förbrukningen av elektrisk kraft. Nu veta vi, att den utbyggnad av kraftverken som pågår icke kan effektueras till den tid, som har ställts i utsikt, på grund av att man icke har kunnat leverera maskiner. Vi ha kommit i ett tvångsläge. Industrien kör för fullt, och industrien har rätt att begära att krafttilldelningen icke sker på ett sådant sätt, att en del bli utan kraft, medan andra företaget, som icke äro så viktiga ur produktionssynpunkt, få kraft och kunna köra för fullt. Därför har också denna beredskapslag kommit till.

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

Motionären herr Sjölin yrkar avslag på Kungl. Maj:ts proposition. Men har herr Sjölin över huvud taget tänkt sig in i hur det då skulle kunna bli under ett torkår sådant som det vi hade för två år sedan? Med det ansvar en svensk riksdagsman har bör han tänka på att statsmakterna måste givas möjlighet att i ett svårt läge bemästra situationen. Inom utskottet var det ju så, att även om den tanke, som huvudmotionären anförde från denna plats för en stund sedan, i början förelåg, övergick man under behandlingen av ärendet till uppfattningen, att man helt enkelt icke kunde yrka avslag på Kungl. Maj:ts proposition. I stället gick man in för reservationens linje, som innebär att lagen skulle gälla endast ett år. Herr Stjärne yrkade nu bifall till denna reservation. Men vad är det för fara, om man tager Kungl. Maj:ts förslag? Det är väl ingen som tror, att Kungl. Maj:t har för avsikt att ha denna lag kvar av rent regleringsbegär, utan det är väl för att tillgodose samhällets behov, som man vill ha lagstiftningen. Reservanterna säga kanske, att om ett år kan den elektriska industrien förse kraftstationerna med de aggregat som behövas. Men vi ha bevis för att detta icke går. Vederbörande ha icke kunnat lova det utan ha ansett, att en tidsfrist av fem år är nödvändig för att kraftstationerna skola bli utbyggda så, att det nödvändiga behovet kan tillfredsställas.

Denna lagstiftning avser att tillgodose samhällets viktigaste institutioner och näringar och är icke obehövlig, såsom man vill göra gällande. Man kan ju i likhet med herr Werner säga, att rätts-säkerheten fordrar att vi avslå propositionen. Men, mina damer och herrar, är det icke så, att det bästa för landet och för näringslivet är att det kan ordnas så, att just de industrier och de företag, som äro bäst betjänta därav, också bli tillgodosedda med elektrisk kraft?

Jag kan icke finna, herr talman, att de anföranden som hållits vederlagt nä-

got av vad som har framhållits och föreslagits i propositionen och icke heller vad utskottet i denna fråga har anfört. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STJARNE (kort genmäle): Herr talman! Den föregående talaren ville göra gällande, att vi ha glömt hur det var för några år sedan, då det var alldeles nödvändigt att företaga ransoneering, och han menade att sådana förhållanden kunna återkomma. Nej, vi ha icke glömt detta. Vi ha i reservationen tydligt uttalat, att vi äro på samma linje som utskottet i fråga om nödvändigheten att företaga regleringar och att ge Kungl. Maj:t fullmakt härför. Men vi ha ju andra fullmaktslagar, som vi icke tro kunna upphävas om ett år. Beträffande dem har ingen antydning gjorts om att de skola gälla mer än ett år. Varför skall man göra ett undantag här? Det frågar man sig ovillkorligen.

Dessutom bör det väl för riksdagen vara av utomordentligt stort värde att för varje år få del av läget på detta, som jag sade, för vår försörjning så ytterst livsviktiga område. Varför kan icke riksdagen för varje år få taga del av detta och ytterligare förlänga lagen på ett år? Detta är, tycker jag, en billig fordran från riksdagens sida.

Jag kan icke förstå, att den ärade talesmannen för utskottet har något fog för sin uppfattning, att lagen ovillkorligen måste gälla fem år, med den motivering han hade. De andra fullmaktslagarna äro, som jag nämnde, gällande ett år och förlängas undan för undan. Varför då icke göra likadant här? Jag kan icke se några olägenheter av en sådan anordning.

Jag ber fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr HELLBACKEN (kort genmäle): Herr talman! Jag utgår ifrån att herr Stjärne läst yttrandena över den föreslagna lagstiftningen. De som yttrat sig

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

ha förklarat, att det icke är möjligt att efter en kortare tidsfrist än fem år släppa denna lag. Vederbörande kunna icke leverera aggregaten förrän 1952, 1953 och 1954. Varför skulle man ha en lagstiftning för ett år och sedan prolänga den år efter år, när man vet, att den icke kan upphöra tidigare än efter fem år? Jag tycker att en utskottsledamot bör ha läst vad som står i yttrandena innan han uttalar sig.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag skall försöka begränsa mig till endast ett par synpunkter, eftersom debatten i denna fråga redan pågått ganska länge.

Om en sak äro alla ense, nämligen att det är nödvändigt med särskilda lagstiftningsåtgärder i den situation, som för närvarande är för handen. Så långt kan jag instämma i vad den ärade representanten för utskottsmajoriteten, herr Hellbacken, yttrade. Men därifrån och till att säga, att denna lösning utslutande kan ske efter de linjer, som regeringen har dragit upp och andra lagutskottets majoritet tillstyrkt, är steget långt. Det måste härvidlag liksom i fråga om andra fullmaktslagar finnas en metod, genom vilken man kan tillgodose å ena sidan behovssynpunkterna, å andra sidan rättssynpunkterna.

Jag fick det intrycket i den debatt, som fördes i frågan i första kammaren, att regeringen ville ge lagen denna långa giltighetstid av fem år därför att den ansåg, att det var en fördel för kraftföretagen vid kontraktsskrivningen att ha lagen att peka på. Man skulle alltså med andra ord utnyttja bristsituationen för att införa åtminstone möjligheter till den mest ingående produktionsreglering. Såvitt jag förstår är denna synpunkt, även om den kan vara förklarlig, i varje fall alldeles ny när det gäller vårt regleringssamhälle, och jag tvivlar verkligen på att det på något sätt kan ligga i riksdagens intresse att acceptera dylika utgångspunkter.

Sedan är det väl också så i detta fall, att om vi skulle komma i den situationen, att en elransonering blir ofrånkomlig, denna kan anordnas på flera olika sätt. Man kan söka lösa svårigheterna genom att göra en lika stor nedsättning för alla industrier eller för alla konsumenter, möjligen med några få gradationer, men man kan också gå till väga på det sättet, att man helt och hållet stoppar vissa industrier, medan andra däremot få kraft, detta givetvis då med den motiveringen, att just den eller den produktionen under förhandenvarande omständigheter bedömes som viktigast. Jag ställer då till statsrådet den frågan: Skall riksdagen i ett sådant läge ge Kungl. Maj:t fullmakt även i det senare hänseendet, så att Kungl. Maj:t, låt vara pressad av en nödsituation, skall kunna göra ingripanden, som måste göra intrång på vad man kallar näringsfriheten? Vi ha många gånger diskuterat om näringsfrihetens rätta natur. Näringsfrihetsförordningen tillkom under ståndstiden i enlighet med de fyra ståndens önskan. För närvarande anse vi väl ändå, att näringsfrihetsförordningen är att betrakta som en civillag och att rubbningar i densamma böra ske i lagstiftningsform.

Dessutom ha vi frågan om ersättning. Detta är alltid ett mycket svårt problem i kristider. Man kan naturligtvis icke i en enda formel lösa spørsmålet, huruvida det allmänna skall vara skyldigt att lämna ersättning för det intrång, som kan vållas genom ransoneringsringar. Under krig ha vi i allmänhet tillämpat den regeln, att någon ersättningskyldighet för samhället icke föreligger, detta framför allt därför att vi vid dessa ransonerings eftersträvat att göra nedsättningarna lika för olika grupper. Men om nedsättningarna här av näringspolitiska skäl skulle bli hårdare för vissa och mindre hårda för andra, är det då lika lätt att säga, att någon ersättningskyldighet icke före-

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

ligger för det allmänna? Mig synes denna fråga så svår, att jag icke tycker att det är tillräckligt att domstolarna lösa den från allmänna rättsgrundsatsen — en antydning att så skulle ske gjordes i förstakammardebatten av statsrådet Sköld. Har man själva utgångspunkten klar för sig, borde man anse den riktiga ordningen vara, att riksdagen härvidlag har medbestämmanderätt och fastställer de eventuella grundsatserna för en statlig ersättningskyldighet. Jag vill också fästa uppmärksamheten på att en av ledamöterna i lagrådet gick mycket ingående in på den brist i lagstiftningen, som frånvaron av ersättningsregler utgjorde. I förfoganderättskommittén, som för några månader sedan lämnade fram sitt betänkande — jag var själv en av ledamöterna i denna kommitté — var man mycket angelägen om att ersättningsproblemet i sammanhang med statliga regleringar efter kriget skulle underkastas en särskild utredning.

Till sist, herr talman, ännu en sak. Nu säger man kanske — statsrådet kommer kanhända att säga det om ett par minuter — att det icke är så stor skillnad, om riksdagen lämnar en fullmakt på fem år eller ett år, ty skulle det hända något under de fem åren, kan riksdagen ändra lagen, t. ex. göra någon inskränkning i denna, med utnyttjande av motionsrätten. Det är dock en väsentlig skillnad rent konstitutionellt sett mellan att antaga en fullmaktslag på ett år och antaga den på fem år. Ty skall en ändring ske i den femåriga lagen, fordras det härför samstämmigt beslut av båda kamrarna. Om lagen däremot skall förnyas varje år, har varje kammare liksom vid varje lagstiftningsakt ett veto. Går en av kamrarna icke med på lagen, har icke regeringen möjlighet att få lagstiftningen prolongerad. Ur riksdagens synpunkt — och det kan hända åtskilligt på fem år, t. ex. att det blir en omkastning av majoriteten — är det, menar jag, ett

allmängiltigt intresse, som är oberoende av tillfälliga majoriteter, att när det gäller så viktiga inskridanden som dem, som äro innefattade i denna lagstiftning, fullmakten icke utsträcker längre tid än ett år. Häre ser jag den största och väsentliga skillnaden mellan den lagstiftning, som Kungl. Maj:t och utskottet föreslå, och den, som reservanterna ha föreslagit.

Till sist vill jag i överensstämmelse med mitt ställningstagande i förfoganderättskommittén deklarerera, att jag personligen helst hade sett att mer vittgående förordnanden, även om Konungen skulle utnyttja sin provisoriska rätt, skulle underställas riksdagen. Såvitt jag ser, har det i den ytterligt lakoniska utskottsreservationen inte blivit något kvar av detta yrkande i högermotionen. Om Konungen skulle bli nödsakad att vidtaga åtgärder på egen hand, exempelvis när riksdagen inte är samlad, finner jag det för egen del mycket naturligt, att man åtminstone tillämpar de principer, som ha uppställts för ingripanden enligt förfoganderättslagen i en annan proposition, nämligen att Kungl. Maj:t senare lämnar riksdagen meddelande om dessa ingripanden.

Herr talman! Med dessa ord hemställer jag om bifall till reservationen.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Det lagförslag, som här föreligger, syftar till att för näringslivet möjliggöra en planering, då det gäller den elektriska kraften. Det har tidigare funnits möjlighet till ingripande regleringsåtgärder genom de olika fullmaktslagar, som riksdagen har beslutat. I propositionen har man inte ansett sig kunna utgå ifrån att den elkraftbrist, som kan uppkomma under den ifrågakvarande tillämpningsperioden för lagen, skulle vara föranledd av krig eller krigsfara. I propositionen har man därför ansett, att det numera inte föreligger sådana

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

omständigheter, att man rimligen kan säga, att elkraftfrågan bör bedömas på samma sätt som tidigare skett under krigsåren.

Den yttersta orsaken till att denna proposition framlagts är väl den glädjande expansion, som har förekommit inom det svenska näringslivet under det senaste årtiondet. Man kan naturligtvis även vända på satsen och säga, att elkraftbristen lika mycket beror på att vi inte hunnit bygga ut våra kraftverk på förut beräknat sätt. Det råder under sådana förhållanden inget tvivel om att det, under förutsättning att den ekonomiska konjunkturen kommer att hålla sig, kan uppstå brist på elektrisk kraft här i landet. Frågan är då, huruvida kraftleverantörerna i en sådan bristsituation själva skola få fördela den elektriska kraften så rättvist som möjligt eller om man från myndigheternas sida skall åtaga sig denna fördelningsuppgift.

Det föreligger i ämnet en framställning från statens bränslekommission, som i sin tur fått en påstötning i saken från vattenfallsstyrelsen. I denna framställning har man hemställt om att den nuvarande fullmaktslagen skulle ersättas med en lagstiftning sådan som föreslagits i den förevarande propositionen. Till undvikande av missförstånd vill jag här tillägga, att det inte enbart är vattenfallsstyrelsen, som har gjort denna hemställan, utan bakom denna hemställan står även centrala driftledningens, d. v. s. i huvudsak samtliga kraftproducenter i landet. När så är förhållandet, förefaller det mig vara riktigt att betrakta den föreslagna lagstiftningen som ett försök att lösa en rent praktisk angelägenhet.

Twist har nu uppkommit, huruvida lagen skall gälla under ett år eller under fem år. Jag förstår, att man kan ställa den frågan under debatt. Motivet för den framställning, som har föranlett propositionen, är emellertid, att man från de olika kraftföretagens sida

vill planera verksamheten för den närmaste tiden. Kraftföretagen vilja ha möjlighet att skriva kontrakt med konsumenterna på ett sådant sätt, som om förhållandena vore normala. Genom den nu föreslagna lagstiftningen få kraftleverantörerna en garanti att, för den händelse det skulle uppstå alldeles särskilda svårigheter för kraftleveranserna, vederbörande kunna falla tillbaka på rätten att hemställa till myndigheterna att ransonera elkraften.

Jag har personlig erfarenhet av hur svårt det är att åstadkomma full rättvisa, när det gäller att ransonera den elektriska energien. Det går praktiskt taget inte att uppnå detta mål, i varje fall inte när det gäller de hundratusentals konsumenter, som bestå av små kraftförbrukare. Det är inte heller dessa grupper av mindre förbrukare, som man i första hand har diskuterat i samband med detta lagförslag, utan man har till huvudsaklig del sysslat med frågan om hur det skall gå för näringslivet.

Jag föreställer mig, att man då i första hand vill ha ett svar på frågan om hur vid en elransonering sådana företag, vilka ha varit verksamma under lång tid och med långtidskontrakt, skola behandlas i förhållande till exempelvis relativt nya industrier, som nyligen ha kommit till stånd.

Herr Sjölin ställde den frågan, hur man i en sådan situation skulle taga hänsyn till kapacitetsutvidgningar. Jag vill svara herr Sjölin på följande sätt. I en situation, då man tvingas ransonera den elektriska energien, kommer samhällsintresset att få träda i förgrunden. Vi hade ju som sagt en elransonering under åren 1947 och 1948. Vi fingo då lägga vissa planer till grund för fördelningen av den tillgängliga energien. Trots att det många gånger såg kritiskt ut, lyckades vi fördela de knappa kraftmängderna på ett sådant sätt, att man kan säga att i varje fall inga större orättvisor uppstodo. Jag

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

föreställer mig, att det i en eventuellt uppkommande ny bristsituation kommer att tillämpas i stort sett samma principer, som lågo till grund för ransoneringarna under 1947 och 1948.

Vi hoppas emellertid alla, att vi skola slippa ifrån sådana ingrepp och att hela denna lagstiftning, som ju är av beredskapskaraktär, inte skall behöva träda i praktisk tillämpning. Det är väl ingen som tror, att det skulle finnas någon regering här i landet, som skulle komma på den befängda idén att använda dessa fullmakter utan att det förelåg absolut tvingande omständigheter. Dyliga omständigheter måste således vara för handen för att regeringen skall kunna tillgripa dessa fullmakter. Det är vidare självklart, att man vid en eventuell elransonering måste taga all möjlig hänsyn till de olika förbrukarna av elkraft. Med den erfarenhet vi nu ha vunnit från de föregående ransoneringarna på detta område ha vi bättre förutsättningar än tidigare att få till stånd en rimlig och rättvis ransonering.

Rörande ersättningsfrågan skall jag gärna medge, att man kan ställa problemet, huruvida man inte borde ha reglerat dessa ting redan nu. Jag har emellertid för egen del funnit, att man inte nu bör försöka sig på en sådan lösning, i synnerhet som man, vilket jag tidigare antytt, kan hoppas på att denna lagstiftning inte skall behöva tillämpas.

Herr Håstad ansåg, att den nu föreslagna lagstiftningen skulle komma att innebära en inskränkning i näringsfriheten. Ja, det är alldeles klart, att denna lagstiftning kan komma att få sådana konsekvenser. Men från den utgångspunkt, som jag har valt här för mitt anförande, finner jag det uppenbart, att om en bristsituation uppkommer, så måste antingen de enskilda kraftleverantörerna eller myndigheterna ransonera den tillgängliga elkraften. Även om kraftleverantörerna själ-

va skulle få till uppgift att fördela elkraften på förbrukarna, måste detta således medföra ingrepp i den enskildes näringsutövning, eller hur, herr Håstad? Detta gäller i all synnerhet, när hela distributionsnätet numera tenderar till att bli en enda enhet.

Herr Sjölin frågade, om statens verk skulle bli gynnade vid en eventuell elransonering. Jag trodde verkligen, att herr Sjölin hade kunskap om att statens företag ingalunda blevo favoriserade under de ransoneringsperioder, som vi ha bakom oss, utan alldeles tvärtom. Det finns under sådana förhållanden ingen anledning för mig att göra något uttalande på den punkten.

De sakliga motiv, som ha föranlett regeringen att begära att denna lagstiftnings giltighetsperiod skulle omfatta fem år, ha uteslutande rent praktisk karaktär. Kraftleverantörerna ha, som jag nyss nämnde, förklarat att de måste ha en förvisning om att en elransonering kan inträda. Från kraftleverantörernas sida hävdas nämligen, att om de inte få denna ransoneringsrätt, så måste de göra alla möjliga reservationer i sina kontrakt.

När nu hela denna grupp av producentcenter av elektrisk energi är ense om att det är ett synnerligen angeläget producentönskemål att få till stånd en lagstiftning av denna karaktär, kan jag inte finna att ett antagande av denna lag skulle vålla några allvarliga bekymmer vare sig ur praktiska eller de mera konstitutionella synpunkter, som herr Håstad här framförde. Jag kan givetvis inse, att det i konstitutionellt avseende är jämförelsevis svårt att göra en ändring i en av riksdagen redan beviljad fullmaktslagstiftning. Men å andra sidan är det väl knappast riktigt att i detta sammanhang bortse från att riksdagen åtskilliga gånger har klandrat regeringen för att den använt detta begrepp, krig eller krigsfara, vid olika tillfällen, då det begreppet icke hade bort vara tillämpligt. I detta fall har

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

regeringen i stället klart sagt ifrån till riksdagen, att man inte tänker använda detta begrepp, krig eller krigsfara, utan att man i stället ämnar förfara på visst sätt under vissa givna förutsättningar och att regeringen för den skull hemställer om en fullmakt. Såvitt jag kan inse, står således den nu föreslagna lagstiftningen helt i överensstämmelse med de allmänna synpunkter, som tidigare ha anförts här i riksdagen.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Först vill jag uttala, att jag är något förvånad över att statsrådet Ericsson så lätt viftar bort alla andra intressen än själva producentintressena i denna fråga. Det förhåller sig visserligen så, vilket statsrådet Ericsson framhöll, att denna proposition har tillkommit på framställning av bränslekommissionen. Jag har emellertid i denna proposition förgäves letat efter några yttranden i frågan från annat håll än från vattenfallsstyrelsen. Det förhåller sig väl så, att i denna lagstiftning ett otal mot varandra stridande intressen är involverat. Jag tycker därför att man redan i detta avseende kan uttala sin förvåning.

Jag har inte haft tillräcklig kontakt med vederbörande näringsorganisationer för att kunna bilda mig någon bestämd uppfattning om huruvida vad statsrådet Ericsson här anförde rörande behovet av en femårig lagstiftning för uppgörande av kontrakt o. d. är riktigt eller överdrivet. Jag vill emellertid fråga statsrådet Ericsson, om han verkligen tror, att det i fråga om kontraktskrivning och annat skulle komma att se så mycket annorlunda ut, om denna lagstiftning av en enhällig riksdag skulle antagas gälla för ett år i stället för fem år. Tror statsrådet Ericsson, att våra kraftföretag så helt rätta sina dispositioner efter den omständigheten, om det blir en femårig lagstiftningsperiod eller ej? Jag tvivlar i allra högsta grad på detta.

Jag reagerar även en aning mot vad statsrådet Ericsson sade om att vid en ransonering skulle samhällsintresset träda i förgrunden. Det är självfallet ingen som på något sätt gör gällande, att regeringen skulle ställa något annat intresse än samhällsintresset främst. Men även de intressen, som komma att bli lidande i en bristsituation, äro väl samhällsintressen? Dessa sistnämnda intressen kunna självfallet göra anspråk på rättsskydd. Men frågan här om har statsrådet helt underlåtit att ägna någon uppmärksamhet åt i propositionen.

Herr talman! Jag kan under sådana förhållanden inte finna, att vad statsrådet Ericsson här har anförts på något sätt utgör tvingande skäl för kammaren att gå på den femåriga linjen. Där emot finns det enligt min mening inga skäl att motsätta sig att denna lagstiftning skall gälla endast ett år för att sedan prolongeras, i den mån det nu skulle visa sig behövt. Jag anser det emellertid vara av stor vikt att regler snarast utformas rörande ersättningsfrågan. I varje fall bör riksdagen enligt min mening ställa vissa förbehåll om beslutanderätten, när det gäller ersättningsfrågan. För detta år är det ej möjligt.

Herr SJÖLIN: Herr talman! Jag vill upplysa statsrådet Ericsson om att jag ingalunda tänkt mig att statens företag skulle på något sätt favoriseras vid en kommande elransonering. Jag berörde emellertid frågan om tilldelningen av de statliga företagen närmast för att påvisa de svårigheter, som kunna uppkomma på detta område. Statsrådet Ericsson erkände ju själv i sitt anförande de stora svårigheter, som föreligga, då det gäller att skapa rättvisa i samband med en elransonering.

Beträffande sedan frågan om denna lag skall gälla i fem år eller endast ett år vill jag framhålla, att det ur saklig

Regleringen av förbrukningen av elektrisk kraft.

synpunkt med hänsyn till kontraktsskrivning o. d. knappast finns någon anledning att yrka på en särskilt lång giltighetsperiod för denna lag. Kontrakten i fråga skrivas nämligen under alla förhållanden med en force majeureklausul, däri vederbörande leverantörer bland andra förbehåll fritaga sig från leverans i händelse av exempelvis vattenbrist. Redan nu innehålla leveranskontrakten dylika förbehåll. Jag är övertygad om att kraftleverantörerna även i fortsättningen komma att bibehålla dessa klausuler.

I anledning av herr Hellbackens anförande vill jag säga, att det inte var min avsikt att undanröja möjligheterna att ordna en elransonering, när så skulle behövas. Ett avslag på Kungl. Maj:ts proposition i detta fall skulle inte få detta till följd utan innebär endast, att vi skulle behålla den ordning vi nu ha, d. v. s. att den lag, som vi ha haft sedan 1941, skulle även i fortsättningen förlängas för ett år i sänder.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Håstad framhöll, att han förgäves hade spanat efter några yttranden i propositionen från andra producenter än vattenfallsstyrelsen. Det är riktigt, att det i propositionen inte finns någon uppgift om att andra producenter än vattenfallsstyrelsen ha gjort någon framställning i detta ämne. Efter debatten i första kammaren i denna fråga, där jag tog mig friheten att utgå från såsom givet, att den centrala driftsledningen låg bakom denna framställning, har jag fått bekräftelse på att inga som helst delade meningar bland producenterna föreligga på detta område. Överläggningar ha tidigare ägt rum mellan producenterna, och det befanns då lämpligt att vattenfallsstyrelsen gjorde denna hemställan till bränstekommissionen.

Herr Håstad frågade vidare, om jag

trodde, att det skulle uppstå någon skillnad för producenterna, om denna lagstiftning kom att gälla under ett år i stället för under fem år. Jag vill då återigen falla tillbaka på det grundläggande motivet för denna lagstiftning, nämligen planeringen. Det är visserligen sant, att om en enhällig riksdag beslutar en förlängning av den nu gällande lagstiftningen under ett år, så kunna dessa leverantörer utgå ifrån att även nästa års riksdag beviljar Kungl. Maj:t en liknande fullmakt, men någon absolut säkerhet härför finns inte. Det är just ett besked på den punkten, som leverantörerna här ha begärt. Det är därför som denna lagstiftning utformats på det nu föreslagna sättet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionerna I: 250 och II: 315; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Håstad begärde emellertid votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna

Allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolhem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång.

råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 99 ja och 90 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt giltighet av förordningen den 15 december 1944 (nr 779) om kristillägg å daghjälp från erkända arbetslöshetskassor;

nr 11, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande tillämpningen av gällande bestämmelser angående folkpension, som tillkommer sinnesslöa, dels ock om ändrad ordning för utbetalning av folkpension, som tillkommer å allmän sjukvårdsanstalt intagen pensionstagare; och

nr 12, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 4 § 1 mom. lagen om folkpensionering.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolhem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående grunderna för allmänna barnbidrag för barn, som intagits på nomadskolhem eller eljest inackorderats för obligatorisk skolgång.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fru BOMAN: Herr talman! Det finns ingen anledning att ställa något yrkan-

de med anledning av den avslagna motionen. Strax i slutet på sin motivering säger nämligen utskottet, att socialstyrelsen enligt sitt uttalande kommer att föreslå åtgärder i det syfte motionärerna avsett och att uttalandet därjämte tyder på att förslaget kommer att framläggas inom den närmaste tiden. Så långt skulle jag alltså ha anledning att vara nöjd.

Jag skulle emellertid vilja säga ett par ord om det resonemang, som förts av ett par av de remissinstanser, som refererats i utskottets utlåtande. Tre remissinstanser ha blivit åtsporda i frågan om lapparnas barnbidrag, nämligen skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län. Samtliga tre instanser deklarerar sin positiva inställning till saken och ha klart för sig, att barnbidragslagen i detta fall har fått en olycklig utformning och att den måste bli föremål för en översyn och en omarbetning, så att rättvisare förhållanden skapas. Som det nu är bli ju lapparnas barn utan barnbidrag tre kvartal av året, därför att de skolhem på vilka de vistas ha hundraprocentigt understöd av staten i motsats till andra skolhem, som ha 80-procentigt bidrag. Skolöverstyrelsen kommer emellertid med ett förslag i denna fråga, låt vara infogat i den allmänna översynen, nämligen att lappbarnen skulle kompenseras med ett bidrag på 100 kronor till hjälp till kläder. Socialstyrelsen säger däremot, att skulle man skapa rättvisa i detta fall, skulle barnbidrag inte utgå till föräldrar, vilkas barn vårdas utom hemmet och således icke heller till föräldrar till barn som vistas å vanliga statliga skolhem. Därigenom skulle dessa föräldrar komma att likställas med lapparna. Det var inte en sådan rättvisa jag eftersträvade när jag motionerade i den här saken. Jag vill så gärna att alla övriga skola få behålla sitt barnbidrag, ty det rör sådana grupper, som verkligen behöva det.

Skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden.

Jag skulle emellertid vilja lägga ännu en synpunkt på saken. Man har i den allmänna sparkampanjen särskilt vänt sig till uppbärare av barnbidrag med en vädjan att inte för närvarande förbruka bidragen utan avsätta dem till kommande behov, framförallt till barnens fortsatta fostran och utbildning. Om man skulle gå in för den linje, som socialstyrelsen här vidrör, skulle ju föräldrarna till de barn det här gäller berövas denna möjlighet. Det var väl inte meningen med barnbidragen, att de helt och hållet skulle förbrukas utan de voro väl också avsedda för kommande behov. Under sådana förhållanden anser jag att alla barn, som inte kunna få vistas hemma, böra ha lika rätt till barnbidrag. Det är inte vare sig i barnens eller föräldrarnas intresse, att barnen skola vistas vid skolhem. Det är helt enkelt en nödvändighetsåtgärd att centralisera skolgången för barn från isolerade trakter och ordna skolhem i anslutning därtill. Givetvis vore det mycket bättre om barnen under hela året kunde få vistas i sina hem.

Herr talman! Jag har som sagt intet yrkande, men jag ville gärna skicka den lilla hälsningen med till socialministern, att när man nu går in för att ordna denna angelägenhet, rättvisa må vederfaras barnfamiljerna på så sätt, att de allesammans få sina barnbidrag.

Herr HELLBACKEN: Herr talman! Jag skall med tanke på den långa föredragningslistan och den begränsade tiden med anledning av fru Bomans yttrande endast tillägga, att det inte råder några delade meningar om den uppfattning som motionärerna framfört och att Kungl. Maj:t så sent som i januari i år föranställt om en utredning av frågan ungefär i det syfte motionärerna ha föreslagit.

Herr talman! Med dessa ord vill jag endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående undersökning av skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr JOHNSON i Stockholm: Herr talman! I den motion, som utskottet i detta utlåtande behandlat, har jag föreslagit att en undersökning skulle göras, så att riksdagen och därmed allmänheten skulle erhålla upplysning om hur det gått för de unga människor som samhället haft i sin vård på de s. k. skyddshemmen eller ungdomsvårdsskolorna. Skyddshemmen ha ju under många år varit föremål för mycken offentlig uppmärksamhet och mer eller mindre ovederhäftig kritik. Under en tidigare period kritiserades dessa hem för att disciplinen där på sina håll var

Skyddshemmens och ungdomsvårdsskolornas klientels öden.

för hård. Nu befinna vi oss i en helt annan period, då vi pröva andra metoder, moderna radikala fostringsteorier. Nu kommer kritiken från annat håll, från dem som bo i närheten av dessa hem, hela byar, socknar och landsändar. Samma tidningar, som förut öppnade sina spalter för kritiken mot disciplinen och de strama linjerna, skriva nu om alla rymningar och all skadegörelse, som eleverna åstadkomma under sina utflykter. Under sådana förhållanden måste ju allmänheten få den uppfattningen, att dessa skyddshem eller ungdomsvårdsskolor inte utträta något positivt och att värdet av den uppfostran de giva kan ifrågasättas. Det var därför jag menat, att en undersökning, som skulle ha klart ådagalagt, att det dock i verkligheten förhölle sig annorlunda, skulle ha varit så betydelsefull.

Själv har jag i mer än 20 år fått stå i ledningen för fyra skyddshem för flickor. De leddes efter principen att eleverna skulle fostras till ordning, arbetsamhet och respekt för samhälle och lagar. Till hjälp i denna personliga fostran togs också det kristna budskapet. Fastän det vid dessa hem rörde sig om det svåraste elevmaterialet, så var det förunderligt att se vad som ändå kunde göras av dessa flickor och hur de knötos i stor tillgivenhet till skyddshemmet och dess personal. Det skulle säkert innebära en överraskning för många, om de resultat kunde visas upp, som verkligen vinnas i dessa skyddshem. Jag kan inte helt bedöma hur det över hela linjen står till nu, då de gamla fostringsformerna till stor del utbytts mot nya. Jag vet ju, att på vissa håll ungdomsvårdsverksamheten är ganska underminerad och att bland personalen flera kämpa med den känslan, att det hela är ganska hopplöst och meningslöst. Hur personalen på dessa hem, där läget kommit i gungning, ånyo skall kunna få detta under kontroll, är inte lätt att säga. Vi få bara hoppas, att det

verkligen skall lyckas. Skulle det emellertid visa sig, att de ändrade uppfostringsmetoderna ha kommit till korta inför verkligheten, måste vi ha mod att ändra på dem. Men bortsett från dessa olyckliga sammanträffanden av speciella omständigheter kan den som känner läget ändå intyga, att arbetet vid våra ungdomsvårdsskolor många gånger lämnar helt överraskande goda resultat.

Socialstyrelsen, som yttrat sig mycket välvilligt över motionen, har ansett, att det skulle kosta för mycket pengar att vid en undersökning gå tillbaka ända till den tid då skyddshemsverksamheten började, och menar att det räcker med den undersökning som hädanefter automatiskt kommer att göras genom eftervårdskonsulenterna. När jag för min del önskade en undersökning från begynnelsen, var det bl. a. just av den anledningen, att här har den ena fostringsformen avlöst den andra, och det skulle ha varit mycket lärorikt att se vad resultatet blivit av den ena och den andra. Inte minst för de kristna organisationer, som tidigare varit inkopplade på och som lagt ned så oerhört mycket personligt arbete på denna fostran, skulle det varit av intresse att veta hur arbetet lyckats. Och när nu dessa institutioner avkopplas undan för undan och staten tar vid med sina större resurser men också till synnerligen ökade kostnader, kunde det ju också vara intressant med en jämförelse, för att utrona om de enskilda institutionerna lyckats sämre eller om de till äventyrs skulle ha råkat utföra uppgiften lika bra eller bättre.

Jag tror i varje fall, herr talman, att även om för närvarande och på sina håll mycket stora vanskligheter vidlåda denna fostran, så är den dock den enda möjligheten att få ett grepp om dessa missanpassade ungdomar och att i görigaste mån skydda samhället för deras skadegörelse. Om nu inte socialstyrelsen vill föra undersökningen bakåt, få vi hoppas, att undersökningen för

Den personlighetsvårdande verksamheten i vissa anstalter.

framtiden skall kunna redovisa sådana resultat, att riksdagen känner att dessa svara mot vad denna vård kostar samhället.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Den personlighetsvårdande verksamheten i vissa anstalter.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion angående den personlighetsvårdande verksamheten i sociala anstalter och fångvårdsanstalter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Det nattliga anfall, som för några veckor sedan här i kammaren riktades mot kristna inslag i socialvården, blev ju vederbörligen tillbakaslaget både från regeringshåll och från enskilda kammarledamöter. Om man trots den beklagligt negativa tendensen i herr Wallentheims anförande den gången skulle försöka sig på en välvillig tolkning av denna attack och plocka fram något enda litet positivt drag — fast jag medger att det är ganska svårt — så skulle det väl vara hans reaktion mot att han mot sin bestämda önskan fick lyssna till en kristen förkunnelse, då han var upptagen av en sysselsättning som han fann mera betydelsefull, nämligen att lyssna till ett anförande i radio av herr Ture Nerman. På den punkten bör man nog så långt det är möjligt hålla på friheten för den enskilde att lyssna eller inte. Men jag tror att detta är ett exempel på sådana där beklagliga undantagshändelser, då litet större kompetens framför allt i psykologi hos människovårdens och särskilt personlighetsvårdens handhavare skulle vara önskvärd.

Att det i det stora hela finns takt och finkänsla hos dessa funktionärer vid sjukhusen bevisas emellertid av den enquete som verkställts av kommittén för den andliga vården vid sjukhusen bland sjukhuspatienterna rörande behovet av andlig hjälp och vägledning. Man visar enligt vad som framkommit vid denna undersökning ett mycket stort intresse för andlig hjälp och stort förtroende för denna hjälps företrädare, trots att den andliga vården för närvarande är bristfälligt ordnad vid sjukhusen. Syftet med min motion är egentligen inte i första hand att få till stånd en utökad personlighetsvård av andlig art vid sociala anstalter utan en mera kvalificerad; i den mån de som utgöra anstalternas klientel själva önska få sina andliga behov tillgodosedda böra de mötas av själavårdare som stå på en verkligt hög nivå i fråga om kunskap i psykologi och erfarenhet av människobehandling. Jag tror rent av att det är viktigare på dessa anstalter än på sjukhusen, därför att sådana anstalter ofta ligga på landsbygden, där det finns betydligt mindre tillgång till psykologiskt kompetenta själasörjare än i städerna. Det är också så, att det klientel, som är intaget på dessa anstalter, är berövat sin frihet med alla de speciella reaktionsfenomen, som därmed sammanhånga.

Jag tror inte att det här, som utskottet säger, gäller en kostnadsfråga utan snarare en urvalsfråga. I stället för provinsialläkaren på den ort, där en ungdomsvårdsskola eller en alkoholistanstalt är belägen, anlitar man nu i ökad mån för läkaruppgifterna speciella läkare, rådgivande psykiater, som man hämtar ifrån angränsande städer. Skulle man inte på det personlighetsvårdande området kunna göra likadant? I stället för kyrkoherden eller någon präst i församlingen såsom självskriften skulle man alltså kunna anlita psykologiskt kunniga och speciellt erfarna själavårdare eller konsulenter från intilliggande

Den personlighetsvårdande verksamheten i vissa anstalter.

orter och städer. Kostnadsökningen skulle säkert inte bli nämnvärd.

I detta sammanhang skulle jag vilja vidröra en annan fråga, nämligen kravet på att den andliga vården bör bedrivas utan kyrkopolitisk specialfärg, alltså konfessionslöst. Jag skall inte uppehålla mig vidare vid saken, då jag tror vi få anledning tala om den, när kommittén för den andliga vården vid sjukhusen blir färdig med sitt betänkande.

Jag hade alltså, herr talman, hoppats att få till stånd en utredning, som kunde leda till en högre kvalitet hos den andliga vården vid sociala anstalter och fångvårdsanstalter och garantera att sådana intagna som själva vilja få andlig hjälp verkligen få sådan hjälp på ett mera kvalificerat sätt. Därmed skulle det av den moderna psykologien resta kravet på att man bör ägna uppmärksamhet åt *hela* människan, d. v. s. att lägga totalaspekten på människan, tillgodoses. Vården borde inte knytas till visst kyrkosamfund utan i stället presentera en stark och frigörande kristendom utan särskild etikett. Frikyrkliga samarbetskommittén har ju tillstyrkt en utredning och fångvårdsstyrelsen har förklarat sig vara intresserad av en förbättrad andlig vård.

Yttrandena över motionen ha givetvis endast refererats ganska kortfattat i utskottsutlåtandet. Jag tillåter mig emellertid, herr talman, för att ge en bättre belysning åt vad man hos de berörda myndigheterna verkligen ansett om denna sak, att göra en del citat ur yttrandena.

Diakonistyrelsen avstyrker i ett mycket kort svar på rent formella grunder och går alltså inte in på frågan om behovet av just denna utredning föreligger eller inte. Styrelsen vill nämligen inte sammankoppla denna utredning med utredningen om den andliga vården vid sjukhusen. Det är ett rent formellt skäl, som styrelsen åberopar, ett skäl som f. ö. inte tycks ha varit av-

görande vid utskottets ställningstagande.

Fångvårdsstyrelsen konstaterar bland annat, att det möter svårigheter »att finna personer som äro lämpliga att bestrida pastors- eller predikantbefattningar» vid fångvårdsanstalterna. Styrelsen uttalar, att det för fångvårdens del dock på det hela taget lyckats väl att skaffa sådana. Men sedan säger styrelsen: »Den säregna ställning, i vilken fångelseprästen står, gör det emellertid önskvärt att han får särskild skolning för uppgiften, med tyngdpunkten lagd på självavård och psykologi.» Styrelsen hoppas detta kan ske genom en särskild utbildningskurs för pastorer och predikanter, vars anordnande möjliggöres genom en viss redan beviljad höjning av fångvårdsstyrelsens anslag till reseersättningar.

Socialstyrelsen säger, att styrelsen vill »betona nödvändigheten av att det personlighetsvårdande arbete, som bedrivs av präst eller annan själasörjare, samordnas med det övriga vårdarbetet. För att så skall kunna ske bör prästen — förutom erforderliga personliga förutsättningar — även äga god kännedom om den del av socialvården, inom vilken han är verksam. Styrelsen vill erinra om att styrelsen i annat sammanhang förordat ökat utrymme åt undervisning i socialvård under prästutbildningen.»

Frikyrkliga samarbetskommittén slutligen uttalar, att det finns anledning »att tacksamt erkänna den relativt goda personlighetsvård, som redan äger rum inom fångvårdens ram, under det att den blivit mindre tillgodosedd vid t. ex. alkoholistanstalterna. I många fall, även inom fångvården, torde det vara möjligt att göra mer än vad nu är fallet. Kristna självavårdare, som äro orienterade i nutida psykologi, skulle säkerligen kunna bidra till att flera bland anstalternas klientel finge en ny, hållbar grund för sin livsföring. Kanske

Översyn av socialvården.

kunde lämpliga åtgärder vidtagas för att de personer, som ha hand om personlighetsvården vid sociala anstalter, finge en bättre psykologisk och social utbildning än vad nu är fallet.» Kommittén betonar betydelsen av en utredning men tillägger, att den nu pågående ej får under några förhållanden fördröjas. Det är alltså samma motivering som diakonistyrelsen anför; man vill inte vara med om någon utredning genom kommittén för den andliga vården på sjukhusen därför att denna kommitté håller på att bli färdig med sitt arbete.

Men när jag skrev den här motionen var kommittén inte färdig — och den har fortfarande inte lagt fram sitt betänkande — och jag ansåg mig därför böra väcka denna motion, ty att få till stånd en särskild utredning genom specialkommitté ansåg jag hade mindre utsikt att lyckas. När man säger, att kommittén för den andliga vården vid sjukhusen måste få tillfälle att nu slutföra sitt arbete, kan inte jag för min del inse att detta brådskar, då det säkerligen av ekonomiska skäl torde dröja ganska länge innan det blir praktiskt möjligt att genomföra denna kommittés förslag. Läget är ju ett helt annat nu än för bara några år sedan i fråga om behovet av sjukhusens upprustning i rent vårdtekniska hänseenden, en upprustning som väl torde komma att gå före ett bättre ordnande av den andliga vården vid sjukhusen.

Herr talman! Något hopp att vinna resultat av att yrka bifall till denna motion torde inte finnas, och därför avstår jag från att ställa något särskilt yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Översyn av socialvården.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, över

motion angående en översyn av socialvården.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr andre vice talmannen SKOGLUND: Herr talman! Den motion vilken ligger till grund för det utskottsutlåtande vi nu behandla, är väckt här i kammaren av undertecknad m. fl. Det kanske därför inte kan anses alldeles omotiverat, om jag yttrar något med anledning av utskottets uttalande.

Beträffande själva huvudsynpunkterna i motionen synes utskottet ge dessa sin anslutning. Efter en viss reservation beträffande motionärernas yrkande i fråga om själva utredningsförfarandet yttrar utskottet: »Däremot vill utskottet gärna instämma i att det med goda skäl kan krävas, att man får en bättre överblick över samhällets resurser, både ur ekonomisk och icke minst personalsynpunkt, då det gäller att avväga det ena reformförslaget mot det andra, deras angelägenhetsgrad och de anspråk deras genomförande ställer på samhällets dock begränsade tillgång på erforderlig personal.» Ja, det är såvitt jag kan förstå just de frågor, vi ha ställt i motionen, som utskottet här tar upp och understryker. Jag måste sålunda säga att detta är en skrivning i positiv riktning. Vi äro i ett läge, där det gäller att överväga vilka förstärkningsåtgärder som måste till för att dels kunna ge verkligt innehåll åt i princip beslutade reformer och dels kunna i stort sett uppehålla vår sociala standard. Sedan motionen avlämnades, ja, jag tror jag vågar säga sedan utskottsutlåtandet skrevs, ha vi fått en ytterligare påminnelse om detta från regeringen i en till riksdagen avlämnad proposition angående upplysningsarbete i ekonomiska frågor. Statsrådet Sven Andersson börjar sitt uttalande i propositionen med följande: »Det råder i vårt land enighet om att nya höjningar i levnadsstandarden och nya

Översyn av socialvården.

utbyggnader av socialpolitiken äro möjliga endast om produktionen fortsätter att öka.»

Vi motionärer ha ansett att regeringen borde begagna tillfället och under den tid, då man av olika skäl måste sakta farten och visa en viss återhållsamhet på det sociala området, företa en översyn.

En sådan tankegång synes inte heller utskottet främmande. I fråga om hur själva utredningen — vilken utskottet enhälligt tillstyrker — bör utföras, så ha vi motionärer ansett, att den borde verkställas av ett fristående organ. Utskottet har stannat vid att en översyn måtte företagas inom Kungl. Maj:ts kansli eller som utskottet uttrycker sig inom vederbörande departement. Jag vidhåller nog alltjämt att det riktiga vore att en sådan här utredning inte syltades in i det rutinarbete, som så hårt tynger Kungl. Maj:ts kansli. Men jag erkänner också att om socialministern verkligen vill lägga sig vinn om att ett ordentligt utredningsarbete skall till, så finns det stora möjligheter att på den väg som utskottet anvisar komma till ett gott resultat. Herr statsrådet har givetvis möjlighet att även vid en på detta sätt upplagd utredning utnyttja särskild expertis och tillgodogöra sig den kommunala erfarenhet, som behöves. Jag hoppas utskottet vill vara med om att tillråda socialministern en sådan förstärkning vid arbetets utförande.

Utskottet har varit något ordknappt beträffande själva motiveringen, och detta kan kanske komma att ge anledning till viss osäkerhet i fråga om vad utskottet verkligen menar. Utskottet talar om översikter, vilka med jämna mellanrum lämpligen kunde föreläggas riksdagen. Dessa skulle omfatta både kostnader och personalkrav. Därefter kommer en mening, som lyder: »Sker så synes någon särskild utredning icke behöva därutöver vidtagas.» Detta senare får väl inte tolkas som att det vore

nog med upprättandet av en begränsad tabellartad översikt, som i så fall exempelvis skulle bifogas statsverkspropositionen. Vad utskottet här syftar till är väl en allvarlig prövning av dessa enligt min uppfattning mycket betydelsefulla samhällsfrågor. Jag utgår ifrån, herr talman, att utskottet vill ha till stånd en verklig utredning. Men för att få detta ytterligare bestyrkt, om möjligt ifrån utskottshåll, har jag här velat fästa uppmärksamheten på utskottets skrivsätt. Jag tror att det kan ha en viss betydelse att ingen oklarhet råder på den punkten.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Jag skall försöka ta herr andre vice talmannen ur hans tro beträffande utskottets avsikter med avseende på en utredning inom socialdepartementet. Men innan jag gör det skulle jag vilja säga ett par ord om den planläggning eller översyn av socialvården, till vilken denna motion närmast syftar.

Jag måste nog med all respekt för herr andre vice talmannen tillstå, att jag tycker att det är en aning senkommet att vid riksdagen 1949 begära en översyn på ett område, inom vilket han tydligen själv såsom f. d. ledamot av socialvårdskommittén borde haft vissa möjligheter att påverka utredningsarbetet. Jag tillåter mig betona, att en planläggning och en översyn av det socialpolitiska reformarbetet väl närmast ter sig som en ganska nödvändig sak mot bakgrunden av det ekonomiska läge, i vilket vi ha kommit. Jag tror inte att motionärerna komma med någon epokgörande nyhet på det här området. De plöja väl numera i ganska gamla fåror. Jag har en mycket bestämd känsla av att önskemålet om en sådan översyn numera ganska allmänt slagit igenom.

Jag tror mig också böra erinra kamraren om att socialminister Möller så sent som i årets remissdebatt för sitt vidkommande i en uppgörelse med herr

Översyn av socialvården.

Skoglund underströk, att det säkert skulle bli alldeles nödvändigt att verkställa både en planläggning och samtidigt också en översyn av det socialpolitiska reformarbetet. Man vågar väl säga, att man numera allmänt känner behovet av en sådan översyn. Jag går personligen t. o. m. så långt att jag skulle vilja hävda, att en sådan översyn rimligen inte borde avse enbart socialvården utan också innefatta projekt på andra områden som äro aktuella eller komma att bli aktuella under de närmaste åren. Jag tänker då bland annat på vad som väntar på skolans område och på en lång rad ännu inte förverkligade socialreformer, vilka komma att kräva personal och medföra både anläggnings- och driftkostnader. Samtidigt tror jag, att man bör vara på det klara med tidsbegränsningen vid en sådan här översyn — om den nu kommer till stånd. Den översyn som gjordes i statsverkspropositionen till 1946 års riksdag — den var kanske knapphändig, men den fanns där i alla fall — blottade egentligen ganska gynnsamma perspektiv för den svenska socialvården. Det som skett efter 1946 års riksdag — jag syftar bl. a. på besluten om folkpensionerna och barnbidragen — visar ju, att man åtminstone på kort sikt kan göra vissa beräkningar med en viss säkerhet rörande de ekonomiska möjligheterna. Denna översyn skedde alltså för tre år sedan. Det är väl ganska antagligt, herr Skoglund i Doverstorp, att en nu verkställd översyn skulle utmynna i att vi åtminstone för tillfället inte äro mäktiga några verkliga krafttag på det socialpolitiska området. Man får med andra ord göra någonting som liknar en mindre paus. Hela denna fråga ger ju för övrigt ett klart exempel på begränsningens svåra konst, som vi just nu kämpa med.

Med tanke på optimismen 1946 och återhållsamheten 1949 är utskottet starkt medvetet om hur ytterligt svår en planering på längre sikt måste vara.

En till tiden begränsad målsättning förefaller emellertid både möjlig och önskvärd. Såvitt utskottet förstår bör det vara möjligt att åtminstone i grova drag söka bilda sig en uppfattning om de anläggnings- och driftkostnader, som kunna åtfölja reformerna, samt beräkna personalbehovet och de möjligheter samhället har i olika avseenden att tillgodose sina önskemål.

Jag skulle emellertid samtidigt vilja varna för att man vid en sådan här översyn stelbent låser fast sig vid de förutsättningar, som översynen kan ge. Jag tror att det är nödvändigt att understryka, att en översyn inte får göra oss så stelbenta, att vi i olika avseenden känna oss bundna vid den.

Beträffande de randanmärkningar herr Skoglund gjorde till utskottsutlåtandet ber jag att å utskottets vägnar få uttrycka den meningen, att åtminstone utskottet fattat saken på det sättet, att den översyn som bör ske inom vederbörande departement rimligen inte bör inskränka sig till enbart en tablå. Man får väl ändå förutsätta, att en översyn på detta område skall resultera i att man får en klar föreställning om de dispositioner, som föreligga i olika avseenden. Med hänsyn till herr Skoglunds oro skulle jag alltså vilja ge den »dunkla» formuleringen i slutet på utskottsutlåtandet den tolkning, att utskottet självfallet avser att prövningen bör göras allsidig och allvarlig och i syfte att skapa klarhet på de punkter, där man önskar få klarhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr andre vice talmannen SKOGLUND (kort genmäle): Herr talman! Jag tackar utskottets ordförande för det förtydligande, som han här lämnat. Jag trodde redan från början att meningen var den, som herr Sehlstedt nu klargjorde.

Herr Sehlstedt säger: »Herr Skoglund

Översyn av socialvården.

har ju själv tillhört socialvårdskommittén och tydligen haft möjligheter att där personligen påverka arbetet.» Herr Sehlstedt tillhörde inte riksdagen förra året. Jag hade då tillfälle att under höstrikdagen yttra mig här i kammaren angående det arbete, som jag varit med om inom socialvårdskommittén. Jag sade att jag hyste stor aktning för det arbete, som där utfördes. Alldeles särskilt var jag angelägen att framhålla vad socialvårdskommitténs ordförande i det fallet betytt. Jag beklagade dock — och jag gör det fortfarande — att socialvårdskommittén i så stor utsträckning blev en slags beställningsverkstad, där förslag till den eller den sociala åtgärden skulle färdigställas för att finnas till hands, men där kommittén icke fick tillfälle att se de olika delarna sammanförda till en ekonomisk enhet. Jag tillät mig även påpeka, att det var felaktigt att det inte varit bättre samarbete mellan Kungl. Maj:ts kansli och kommittén på denna punkt. Det är detta jag har i tankarna när jag här förordar en översyn.

Herr Sehlstedt säger sedan att han önskar, att det inte skall bli någon stelbent översyn. Jag ger honom fullständigt rätt i att detta inte är önskvärt. — Jag vill att man utan förutfattade meningar skall företaga en utredning och göra en avvägning mellan olika sociala uppgifter; vi böra därvid se till att i första hand få fram sådana anordningar, som äro mest angelägna för människorna. Det kan givetvis även bli fråga om att välja mellan redan beslutade och planerade men ännu icke genomförda reformförslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse till herr Sehlstedts anförande. Han konstaterade en sak, som jag tror vi alla ha på känn: vi ha nu kommit därhän, att tanken på en

verklig översyn av socialvården praktiskt taget slagit igenom. Jag är tacksam för att detta konstaterats inom utskottet och att man så till vida har vägen framåt klarlagd, att man funnit att det tarvas en bestämd utgångspunkt för behandlingen i fortsättningen.

Herr Sehlstedt säger att det här närmast beror på de ekonomiska förhållandena och att man nu under en tid framåt inte kan taga några krafttag i utvecklingens tjänst. Han glömmor dock bort en viktig punkt, där man för närvarande kan sätta in en myckenhet av kraft. Han tänkte kanske inte på att även utskottet velat framhäva nödvändigheten av en översyn så till vida, att man skall söka åstadkomma en samordning mellan olika delar av socialvården. Det är, herr talman, på denna punkt man måste sätta in arbetet, och det passar ju bra att man under den paus, som enligt herr Sehlstedts egen mening måste komma till stånd, gör en översyn i den riktningen.

Jag vill erinra om att vi just beträffande samordningen mellan olika reformer kommit in i en återvändsgränd, som vi inte kunna komma ur utan en särskild operation. Jag tänker nu inte minst på det förslag, som för närvarande är föremål för remissyttranden i socialdepartementet, frågan om en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Inte minst Landsorganisationen framhäver omöjligheten av att samordna denna försäkring med sjukförsäkringen på ett tillfredsställande sätt och bryter faktiskt staven över både sjukförsäkringsorganisationen och arbetslöshetsförsäkringen. Detta är enligt mitt förmenande ett ganska uppseendeväckande yttrande. Det visar att inte minst på denna punkt måste en grundlig upprepning ske. En ändring till ett bättre förhållande måste äga rum, så att inte bara arbetslöshetsförsäkringen och sjukförsäkringen utan även — och inte minst — den allmänna olycksfallsförsäkringen bli inordnade i samma system. Där,

Översyn av socialvården.

herr Sehlstedt, ha vi möjligheter att arbeta vidare.

Jag skulle vilja fråga hur många av kammarens ärade ledamöter som veta, hur länge arbetet på att få fram en bättre ordning på socialvårdens område — inte minst inom kommunerna — pågått. Får jag göra en kort erinran om detta.

I början av 1930-talet fanns det inte bara i Sverige utan även i våra nordiska grannländer — särskilt i Danmark och Finland — en allmän rörelse för att få en bättre ordning till stånd beträffande själva organisationen. Danmark gick den gången, som så många gånger förr och senare, i spetsen. Socialminister Steineke i den Stauningska regeringen gjorde där en betydande insats. Genom sin allmänna uppläggning av socialpolitiken skapade han en enhetlighet inom organisationen, som på ett klart och tydligt sätt kom till synes. Han skapade först och främst ett enda organ i kommunerna, »det sociale udvalg», och därigenom skapade han också förutsättningarna för en rationellare ordning inom hela denna del av det samhällseliga arbetet. 1933 — samma år som »det sociale udvalg» kom till stånd i Danmark — skapades också i Finland en nyordning. Det kommunala centralorganet där fick namnet »vårdnämnden».

Hurudana voro förhållandena i Sverige vid denna tidpunkt? Jo, ungefär samtidigt — ett år senare, 1934 i december månad — framlades här av »organisations-sakkunniga» ett förslag till omläggning av socialvården. Detta förslag innehöll i korthet ingenting annat än att man skulle införa samma organisation som i Danmark och Finland. Det var fråga om att skapa ett enhetligt organ i kommunerna och få en mera rationell ordning till stånd. Detta förslag sändes på remiss och blev föremål för en hel del yttranden. Beträffande primärkommunernas yttranden måste jag konstatera, att det blev en majoritet till förmån för detta förslag om enhetlig-

het — vare sig man nu tillstyrkte en obligatorisk socialnämnd eller en fakultativt utsedd sådan. Emellertid var det kanske den gången de centrala verken, som utövade det avgörande inflytandet. De avvisade för sin del förslaget. De verk som hade en speciell kommunal nämnd under sig ansågo, att alla centraliserande åtgärder voro bra bara det inte gällde deras eget organ. Så var det på flera områden. Emellertid fanns det i detta förslag en sak som alla voro överens om. Man skulle skapa ett centralt register för hela den sociala verksamheten. Ett sådant register kom också sedermera till stånd och kallades socialregistret.

Resultatet av allt detta blev således ett socialregister. Detta blev emellertid till föga eller ingen nytta därför att man förbisåg, att ett centralt register med nödvändighet förutsatte en central organisation. Alla fabrikanter och distributörer av kortregister o. d. skyndade sig att anskaffa allt vad kommunerna behövde för ett socialregister, och man trodde sig ha genomfört en reform i detta land. Det var en reform som drog kostnader, men den var som sagt till liten eller ingen nytta utom i de kommuner, där man fått fram ett system av samordning.

Under 1930-talets senare del måste kommunerna själva och utan stöd av statsmakterna taga itu med reformer i fråga om socialvårdens organisation. I mer än hälften av alla stadskommuner — med utgångspunkt från min hemstad — har det uppstått en allmän strävan att själv försöka lösa svårigheterna på detta område, och det har lyckats över all förväntan. Man har skapat en centraliserad apparat i socialvårdsbyrån eller socialkontoret med en socialchef osv. Från Kungl. Maj:ts sida har dock tyvärr ingenting gjorts för att underlätta detta arbete. Det måste till dessa stadskommuners beröm sägas att de — trots saknad av stöd i lagstiftningen och stora svårigheter att komma förbi hind-

Översyn av socialvården.

ren i nuvarande lagstiftning — mycket sällan misslyckats i sitt reformarbete. Man har godtagit det hela utan överklagande trots det uteblivna stödet från statsmakternas sida och utan direkta lagstiftningsåtgärder.

Slutligen observerade riksdagen dessa förhållanden, och genom enskilda riksdagsmän gjordes år 1937 ett försök att skapa en utredningsapparat till förmån för utvecklingen i fortsättningen. Två motioner väcktes den gången. Den mest utförliga, innehållande omkring tio sidor, väcktes av det parti jag representerar. Den resulterade i en enhällig framställning från riksdagens sida om tillsättandet av en utredningskommitté. Det var den, som sedermera fick namnet socialvårdskommittén.

Under senare delen av 1930-talet hände en hel del på socialvårdens område. Man skapade en mångfald nya former för hjälpverksamheten. Ätminstone i början ville man också ha ett särskilt organ för varje sådan verksamhetsgren. Jag skall inte här räkna upp alla åtgärder eller nyskapade organ, men antalet är icke obetydligt. Jag vill endast taga upp anordningarna för stöd åt barnaföderskor. Dessa ha resulterat i en ganska påtaglig förbistring. Inom sjukkaserverksamheten ha vi infört moderskapshjälpen och därtill lagt ytterligare en hjälpform i moderskapspenningen. Till detta kommer en tredje hjälpform i mödrahjälp. Alla dessa hjälpformer ha var och en sitt system med olika slag av blanketter och formulär. Det råder en förbistring, som är alldeles påtaglig.

Vad har då socialvårdskommittén gjort åt detta? Herr andre vice talmanen har påpekat, att socialvårdskommittén i mångt och mycket saknat det stöd, som närmast hade bort lämnas från regeringens sida. År 1942 framlades — något som damerna och herrarna kanske alldeles försummat att observera — ett fullständigt förslag till omorganisation av socialvården. Hur

gick det med detta förslag? Ja, på samma sätt som det gick med förslaget om socialnämnden 1934. Man accepterade en del därav, och det övriga lade man åt sidan. I förslaget hade inrymts ett resonemang om socialvårdskommuner. Det var närmast denna del av förslaget som olika remissinstanser fäste sig vid. Man bortsåg från att i samma betänkande fanns ett fullständigt förslag om den allmänna organisationen inom socialvården. Först nu i dagarna har man börjat gräva upp detta gamla betänkande för att se efter, vad det egentligen innehöll beträffande den sociala organisationen. Bland de 372 myndigheter som yttrade sig över betänkandet befunno sig 271 primärkommuner och 22 länsstyrelser. Av dessa var det inte mindre än 72,2 procent som tillstyrkte, 12,3 procent voro tveksamma, och 15,5 procent avstyrkte förslaget såvitt det gick ut på en omorganisation. (Tanken på inrättandet av särskilda socialvårdskommuner avvisades dock.) Vid den tidpunkten hade man således mycket väl kunnat taga upp hela samordningsfrågan. Så skedde dock icke. Detta var år 1942. Nu ha vi år 1949, och ingenting har gjorts på denna punkt.

Det är, herr talman, intressant att finna, att den finska lagstiftningen i dagarna kommit så långt, att man lagt fram förslag i finska riksdagen om ändring av bestämmelserna om »vårdnämnden», som nu skall få beteckningen »socialnämnd», som vi här i Sverige föreslagit. Så långt har man alltså kommit i Finland. I övrigt påminner det förslag, som nu ligger på den finska riksdagens bord, i detaljerna mycket om vårt förslag från 1942.

Jag har, herr talman, haft anledning att påminna om detta, eftersom man just nu bör ha klart för sig, att det återstår mycket på detta område, som kan göras under den paus i fråga om reformer i övrigt, som alla anse förestår. En bättre organisation kommer också att rent ekonomiskt betyda en hel del,

Översyn av socialvården.

men framför allt underlättas tillgången till de förmåner som man, främst till fromma för dem som behöva dem, önskar skapa på socialvårdens område. Vidare skulle myndigheternas arbete underlättas och förenklas, allt i rationaliseringssyfte.

Herr talman! Jag har här med avsikt tagit upp en liten repetition av vad som förekommit rörande dessa spörsmål, och jag har gjort det på grund av ett brinnande intresse för att det skall skapas en bättre ordning på detta område. Jag tror att alla — inte minst de som aktivt arbeta inom socialvårdens område — äro besjälade av samma önskan.

Jag har ingen anledning att säga något särskilt om utskottsutlåtandet. Utskottet förordar att en översyn kommer till stånd, och det finner jag helt naturligt. Jag utläser i utskottets utlåtande ett understrykande av att det första man bör ägna sig åt vid en sådan översyn är just frågan om möjligheterna att åvägabringa en samordning inom hela den samhällliga hjälpverksamheten.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**: Herr talman! Jag hoppas kammaren ursäktar att jag inte kan motstå frestelsen att säga några ord med anledning av den historieskrivning, som herr Hagård lämnade oss. Jag har nämligen i egenskap av förutvarande statssekreterare i socialdepartementet åtminstone någon del i ansvaret för att det inte blev någonting av det förslag till rationalisering och centralisering av socialvården, som lades fram för några år sedan. Anledningen till att det inte blev någonting av var inte att vi saknade intresse för de synpunkter herr Hagård framhållit och inte heller att vi underkände det föreliggande förslaget i och för sig. Anledningen var i stället den, att det såsom kammarens ledamöter erinra sig föreslogs bildan-

det av en helt ny typ av kommuner, socialvårdsförbund, och vi voro på praktiskt taget alla håll överens om att detta skulle bli ganska oformligt.

Vad som inträffade var någonting som jag tycker socialvårdskommittén kan betrakta som en framgång, nämligen att man med utgångspunkt från kommitténs förslag tog initiativet till den stora kommunindelningsreformen, vars resultat: större kommuner, vi dagligen se växa fram. När de större kommunerna ha bildats, har man skapat en möjlighet att på nytt ta upp socialvårdskommitténs gamla förslag.

Herr **KARLSSON** i Stuvsta: Herr talman! Jag är inte motionär i denna fråga men vill ändå göra några reflexioner med anledning av att frågan nu kommit upp.

Denna fråga om en allmän översyn över socialvården, vilken enligt min mening måste innebära en samordning av dess olika grenar och en rationalisering och förenkling av dess organisation, är ett synnerligen stort och viktigt spörsmål. Det är ett spörsmål dels av avgörande betydelse för de flesta medborgares sociala trygghet och dels av stor betydelse för statens och kommunernas finanser. Frågan är ju inte ny, och det nya är kanske bara att den har aktualiserats från det håll, där motionen har väckts. Frågan togs upp i en motion från vårt parti vid 1946 års riksdag.

Årets motionärer ha rönt en välviligare behandling än 1946 års, och det har ju sina givna och allbekanta politiska orsaker. Det var kanske tur samt för högermotionärerna att vi inte väckt motion i år också, ty om det hade skett, hade man väl kunnat befara att utskottet ställt sig kallt och avvisande och för vår skull oförskyllt avslagit den nu föreliggande i många avseenden behjärtansvärda motionen.

Med motionärerna är jag ense i vissa

Översyn av socialvården.

stycken och oense i andra. Det är uppenbart att motionärerna anse att vi nu av statsfinansiella skäl måste göra en lång paus i det sociala reformarbetet. Man anser tydligen på det hållet, att en sänkning av vissa skatter, exempelvis bolagsskatten, och borttagande av kvarlåtenskapsskatten äro aktuella ting än exempelvis en effektivisering av mödrahjälpen eller genomförande av andra utredda eller under utredning varande sociala reformer. Här är jag givetvis oense med motionärerna. Jag tycker mig kunna skönja den avsikten, att man vill ha fastslaget att vi nu skola ha en längre reformpaus och att de aktuella sociala reformerna skola skjutas på framtiden.

Motionärerna ha emellertid också tagit upp vissa positiva ting. Jag åsyftar främst resonemanget om en samordning av de olika socialvårdsgrenarna, behovet av en planmässig utbyggnad av socialvården och en förenkling och rationalisering av dess administration. På tal om dessa ting vill jag citera ett par satsur ur vår motion av år 1946. »Verksamheten i de olika socialhjälpsgrenarna följer inte vare sig organisatoriskt, ekonomiskt eller i fråga om grunderna för beviljandet av hjälp några enhetliga principer. Det hela utgör ett sammelsurium av försäkringsverksamhet, bidrag som lagstadgad rätt, behovsprövning, normerad behovsprövning och välgörenhet. Tillsammans taget likna socialhjälpståtgårderna en labyrint, i vilken såväl socialvårdarna som de vårdbehövande irra omkring. Det enda de olika socialhjälpsgrenarna ha gemensamt är, att *ingen av dessa var för sig garanterar existensminimum åt sitt speciella klientel.*»

Jag tror att denna karakteristik passas ganska bra även i dag. Någon egentlig samordning har ännu inte kommit till stånd, och utbyggnadsprojekten baseras ju på samma brist på planmässighet som varit förhärskande hittills. Det sagda innebär emellertid inte ett under-

kännande av de genomförda sociala reformernas faktiska värde, utan det innebär bara ett understrykande av nödvändigheten att det åstadkommes en samordning av de sociala hjälpgrenarna och planmässighet i fråga om den fortsatta utbyggnaden.

Det har sagts här från utskottets sida, att man på olika håll är överens om behovet av en översyn och att frågan för närvarande är föremål för behandling av olika instanser. Det är då bara att hoppas att översynen kommer till stånd snarast möjligt.

Vår motion av år 1946 avslogs ju, och sedan dess har frågan varit före i olika sammanhang. Socialvårdskommittén har själv försökt på allt sätt lugna allmänheten med att säga, att den tänker komma till spörsmålet. Det är väl om man kommer dit, men det hade enligt vår mening varit bättre om kommittén och statsmakterna från början haft en mera fast och klar linje och om den socialreformatoriska verksamheten från början arbetat utifrån riktpunkten av en samordnad socialhjälp.

Om sakens administrativa och organisatoriska sida skall jag inte orda mycket. Uppsplittringen medför med naturnödvändighet en onödigt stor personal och i vissa fall också onödigt stora administrativa kostnader. En samordning borde kunna åstadkomma besparingar, som kunde användas för att göra själva socialhjälpens bättre. Motionärerna tala för övrigt om bristen på arbetskraft såväl på detta område som på andra, och jag tror nog man delvis skulle kunna lösa detta problem genom att minska behovet.

Jag är naturligtvis glad över att man även på detta håll tagit upp frågan. Den begärda översynen borde, tycker jag, först och främst vara en departemental angelägenhet. Å andra sidan kan det sägas, att det närmast är departementet som ansvarar för den utveckling som ägt rum och för de brister som förefinnas, men om nu depar-

Översyn av socialvården.

tementet kan övervinna sig självt i det fallet, tror jag ingen kommer att bli ledsen.

Jag har givetvis inte något särskilt yrkande.

Herr SEHLSTEDT: Herr talman! Bara ett par repliker sedan herrar Karlsson och Hagård nu vädrat sina komplex från den tidigare behandlingen av frågan om en översyn av socialvården.

Med anledning av herr andre vice talmannens anförande vill jag endast återge en anspråkslös iakttagelse, nämligen att det är förvånande, även om han tidigare givit uttryck åt det, att herr Skoglund anser sig ha suttit i en beställningsverkstad under de år han tillhörde socialvårdskommittén. Jag känner inte till om herr Hagård, som såvitt jag vet fortfarande sitter i kommittén, anser den vara en beställningsverkstad eller om han ändå inte när allt kommer omkring anser att kommittén har en viktig mission att fylla innan den är färdig med sitt arbete.

Jag använde ett uttryck i mitt förra inlägg som jag är rädd att herr Skoglund delvis missuppfattade. Jag talade inte om att det skulle bli en stelbent översyn, utan jag varnade för att man skulle stelbent låsa fast sig vid de förutsättningar en översyn skulle ge. En sådan översyn kan nämligen såvitt jag förstår lätt leda till att man stödd på ganska osäkra prognoser och analyser, vilka i och för sig kunna vara värdefulla, fördröjer en utveckling, som måste anses önskvärd. En produktiv socialvård utövar enligt min mening också ett betydande tryck på de expansiva krafterna inom produktionen och ekonomin. Samtidigt som de fylla en social mission pressa de till anspänning på andra områden, och det är med hänsyn härtill jag vill hävda, att en översyn inte i sådan grad får bli ett självändamål, att den fångar både riksdagen och regeringen i ett stelbent fasthållande vid de resultat som översynen har

givit. Det måste finnas möjlighet inom ramen för en översyn att variera åtskilligt på konfekten.

Jag vill dessutom påpeka en annan sak, som jag fäste mig vid i herr Skoglunds yttrande. Såvitt jag fattade herr Skoglund rätt avsåg han att denna översyn och samordning av socialvården skulle innebära en avvägning mellan redan beslutade och planerade sociala reformer. Jag tror att åtminstone utskottet inte är villigt att skriva under på att en sådan utredning skulle anses önskvärd. De sociala reformer som äro beslutade böra väl rimligen stå fast och inte bli föremål för någon avvägning med eventuella framtida reformer.

Statsministern gjorde ju några tillrättalägganden beträffande herr Hagårds historieskrivning rörande samordningen på det socialpolitiska området. Jag vill tillägga, att vi ända fram på 1930-talet, och jag vågar till och med säga in på 1940-talet ansågo det betydligt angelägnare att skapa en tillfredsställande socialvård än att organisera socialvårdens arbetssätt. Jag har åtminstone fattat det väsentliga som skett på det socialpolitiska området under de senaste decennierna som en upprustning och expansion, som vi helt enkelt voro nödsakade att göra, emedan vi släpade efter. Jag tycker inte det är så märkvärdigt att man under expansionsperioden de närmaste åren efter 1945 i första hand ägnade sig åt att skapa de produktiva socialvårdsformerna och därmed åstadkomma de resultat man siktade på och att organisations- och samordningsproblemen fingo komma i andra hand.

Men herrarna få skriva hur ni vilja: jag tycker det är tillräckligt om vi notera, att vi äro ense om att det behövs en översyn och att vi kanske också äro ense om att den översynen med stor framgång kan ske genom socialdepartementet.

Herr HAGÅRD: Herr talman! Jag tycker knappast det är riktigt att kalla den

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

upplysning som statsministern gav för ett tillrättaläggande av min historie-skrivning. Han bekräftade endast vad alla redan veta, nämligen att förslaget om inrättande av socialvårdskommuner avvisades och att det i stället tillsattes en utredning, som skulle förverkliga vad socialvårdskommittén även innerst önskade: en kommunindelning av annan karaktär.

Jag hade inte tänkt tillägga någonting därvidlag, men jag kan säga nu när jag ändå har ordet, att ingenting hade hindrat att man samtidigt tagit upp frågan om den inre organisationen. Det tar ändå så lång tid att komma till något slutligt resultat på den punkten, att man kunde ha tagit upp det hela redan 1942. Jag vill än en gång fastslå, att det även med statsministerns utgångspunkt kan komma att taga inemot tjugو år för Sverige att komma till den ordning man fått i våra grannländer Danmark och Finland.

I övrigt vill jag anteckna mig till minnes att herr Sehlstedt motsade sig själv när han först sade att motivet för översynen skulle vara ekonomiska förhållanden men nu bortsåg från dessa synpunkter.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 20.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om utfärdande av röstlängdsutdrag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta

motioner angående ändrade grunder för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 73 i första kammaren av herr *Tjällgren* och nr 91 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Dahl m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära utredning av frågan om ändring av grunderna för fördelningen av mandaten mellan valkretsarna för val till riksdagens kamrar i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Jones Erik Andersson* och *Pettersson* i Norregård, som inom utskottet yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen med anledning av motionerna i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om utredning i motionernas syfte.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **PETTERSSON** i Norregård: Herr talman! Jag skall be att med några ord få motivera varför jag reserverat mig mot förevarande utlåtande.

Denna motion om en utredning angående ändrade grunder för mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen har tidigare varit föremål för riksdagens behandling och då blivit avstyrkt av utskottet, och samma öde har drabbat den i år. Frågan har dock blivit alltmer aktuell allteftersom valkretsarna på landsbygden blivit folkfattigare på grund av flykten till storstäderna och därmed deras mandat blivit färre. En följd av denna överflyttning, varav landsbygden i många hänseenden blivit lidande, är en maktkoncentration hos storstäderna, och det blir allt svårare för de folkfattigare valkretsarna att

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

göra sig gällande i politiskt avseende.

Valkretsarna äro mycket stora och bestå av olika befolkningsskikt, och det blir därför svårt att få förespråkare för de olika intressena bland kretsens riksdagsmän. Det finns för närvarande icke mindre än sex valkretsar som endast få välja fem ledamöter till riksdagens andra kammare, och det finns två valkretsar som inte få välja mer än fem ledamöter till första kammaren. Det finns vidare två respektive fem valkretsar som välja sex ledamöter till första respektive andra kammaren. De ligga nära gränsen för en mandatminskning och kunna alltså snart komma ner i ett så lågt antal mandat, att det blir svårt att få proportionell rättvisa mellan partierna. Stockholms stad har t. ex. fem gånger så många mandat som det stora Jämtlands län, och man har därför i Stockholm större möjligheter att få nytta av kvottilldelningen. Antalet överskottsstämmor blir mindre för varje mandat i storstäderna, och dessa bli därför överrepresenterade i förhållande till de alltmera »utglesnade» valkretsarna på landsbygden.

Det har sagts bland annat i pressen, att det skulle vara odemokratiskt att yrka att landsbygdsvalkretsarna skulle tilldelas något större kvot på grund av den lägre folkmängden. Jag tycker dock inte man kan anse det odemokratiskt. Ordet demokrati användes ofta i olika betydelser allteftersom det passar. Gotland intar ju faktiskt redan nu en undantagsställning, och Norge och Danmark ha också detta system, och man kan väl inte göra påståendet, att Norge och Danmark inte äro demokratiska länder. Jag tycker därför att det inte är odemokratiskt att begära en utredning om en rättvisare fördelning av mandaten. Innan städerna voro så stora hade vi här i Sverige ett valsysteem, enligt vilket städerna fingo ett större antal mandat i förhållande till sin folkmängd än landsbygden, och det tyckte man inte var orättvist då, men nu, när städerna

gått om landsbygden, anses det oerhört att komma med en sådan begäran som den i motionen framförda.

Många skäl tala enligt min mening för att det tillsättes en utredning. Det kommer senare på riksdagens bord ett förslag om utredning angående det proportionella valsättet, och jag hade önskat att de frågor, som behandlas i den föreliggande motionen, skulle ha fått behandlas av den utredningen. Det gick emellertid inte att vinna gehör för den uppfattningen i utskottet. Jag kan under sådana förhållanden inte underlåta att yrka, att det tillsättes en utredning för att behandla denna fråga.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats vid betänkandet.

Herr HALLÉN: Herr talman! Med all aktning för de ärade motionärer som burit fram detta projekt måste jag säga, att det innehåller något av det mest kuriösa man kan tänka sig. Här är det skäl att man inte bara ser på utskottets utlåtande utan också på motionen.

Det säges i motionen, att frågan om fördelningen av mandaten bör ses ur »vidare synpunkter». Motionärerna anse att mandatfördelningen bör ta hänsyn till de olika samhällsklasserna i valkretsen: jordbrukare, arbetare, tjänstemän o. s. v. och att representationen för dessa olika grupper bör stå i förhållande till deras betydelse för valkretsens ekonomiska och sociala struktur.

Jag vet inte om motionärerna eller herr Pettersson i Norregård ha influerats av den sovjetryska författningen, där det finns några egendomliga bestämmelser, enligt vilka de olika produktionskällorna få en viss representation i den s. k. högsta sovjet. Ett kraftverk, ett järnbruk eller ett gruvdistrikt får alltså med tanke på sin betydelse för landets produktion en på särskilt sätt tilltagen representation.

Kammarens ledamöter kanske med

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

en smula fantasi kunna föreställa sig vilken underlig sammansättning av folkrepresentationen vi skulle få, om vi följde motionärernas förslag. Hur stor representation skall Norrbotten, som ju hör till glesbygderna, få med hänsyn till betydelsen av järnmalmsexporten? Eller vilken betydelse skall man tillmätta de skogbärande landskapens produktion av trämassa och virke vid utmätandet av mandatet, och vilken representation böra jordbruksdistrikt, kanske glest befolkade, få med hänsyn till mejerihanteringen? Vi skulle komma ut på de mest villsamman och underliga vägar man tänka kan, och utskottet har därför bestämt avvisat alla tankar i sådan riktning.

Motionärerna tänka sig också att det skulle förekomma ett slags gradering av rösternas värde. De mena faktiskt att det skulle bli representation efter en viss grund för det första hundratusentalet röster, men därefter skulle inte valkretsarna få mandat i proportion till sin folkmängd, utan det skulle räknas ut på ett mera restriktivt sätt. Men, herr talman, vad skulle det leda till i framtiden? Det skulle innebära, att om också var och en hade en röst, skulle rösterna ha större eller mindre tyngd, beroende på i vilken landsända man råkar leva eller vara född. Det finns ingen tanke i ett sådant system.

Hela tanken på att mandatet skulle tillmätas med hänsyn till yrkestillhörighet eller till produktiva insatser faller på sin egen orimlighet. Om människorna bodde grupperade efter dessa grunder skulle möjligtvis den korporativa idén kunna genomföras, men så är det gudskelov inte. Som herr Pettersson vet låter Herren sin sol gå upp över ond och god och låter det regna över rättfärdiga och orättfärdiga. Människor tillhörande olika yrken bo om varandra, och bygderna äro inte så renodlat enhetliga, att man skulle kunna genomföra en sådan representations-tanke.

För övrigt är den även i ett annat avseende fullständigt orimlig. Vi ha ju en gång för alla fastslagit den allmänna och lika rösträtten, men enligt det föreliggande förslaget skulle rösterna få olika värde, beroende på var man bor och vilket yrke man utövar. Det är egendomligt att tänka sig, herr talman, att det parti som framburit denna egendomliga motion är motståndare till allt vad ransonering heter, men här ifrågasätter det, att man skall liksom ransonera medborgarrätten eller dess verkningar och gradera den med hänsyn till bostadsort och yrkestillhörighet. Jag anser det vara fullständigt orimligt och tycker att riksdagen inte bör reflektera på det.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PETERSSON i Dahl: Herr talman! Utskottets ärade ordförande sade, att denna motion är så kuriös och vidunderlig som man över huvud taget kan tänka sig. Vad är det då motionärerna ha talat om? Vi ha talat om att det med nuvarande bestämmelser för mandatens fördelning på valkretsarna inte blir en lika riktig representation för de olika valkretsarna.

Utskottet säger i sitt utlåtande, att en lika representation är en naturlig konsekvens av kravet på alla medborgares politiska likställighet. Jag kan även i år använda ett exempel som jag drog fram föregående år. En valkrets som består av 140 000 inbyggare är enligt nuvarande bestämmelser berättigad att få fem mandat. Det går således 28 000 invånare på varje mandat. Om invånarantalet i valkretsen sjunker till 139 000, får den bara fyra mandat, och då står det nära 35 000 invånare bakom varje riksdagsman.

Vidare är det som vi veta inte så, att de 230 mandatet slås ut på hela rikets folkmängd, utan man delar efter valkretsarna, och sedan fördelas över-skottsmandaten i förhållande till över-

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

skottet i de olika valkretsarna. Förra året var det så, att Stockholm fick två tilläggsmandat. Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län förlorade två mandat: de hade förut sammanlagt 41, men på grund av folkmängdsutvecklingen ha de nu bara 39 mandat här i kammaren. Stockholms stad hade tidigare 22 mandat och har nu 24, och det kan därför sägas att Stockholm fått de två mandaten från norrlandslänen. Dessa mandat fick inte Stockholm på sin egen styrka, utan det har lånats en hel del från utlandet. Det är nämligen till stor del utländska medborgare som bilda underlag för det ena stockholmsmandatet.

Jag frågar nu om detta är rättvist. Vi ha i motionen talat om verkningarna av förskjutningen mellan landsbygd och stad. Vi ha påpekat att när en valkrets har ett litet folkmängdsunderlag, kunna inte de olika grupperna bli representerade. Det är ett faktum, och det kan man inte kalla för en kuriös eller vidunderlig historia. Utskottets ordförande kan inte förneka, att om det skall vara en allsidig representation, få inte valkretsarna bli så små, att de olika grupperna inte bli representerade. Vi ha sagt att det inte vore mer än rimligt att mandaten bleve litet mer dyrköpta i de verkligen stora valkretsarna. Detta, ha vi påpekat, är ingen nyhet, ty en sådan anordning finns redan på sina håll. I våra folkrörelser förekomma sådana representationsbestämmelser — om jag inte är fel underrettad tillämpar Stadsförbundet det även till representation vid sina kongresser.

Jag kanske också får påminna om den debatt vi hade här i kammaren den 9 mars angående kyrkomötets sammansättning. Det är ganska kuriöst att utskottsordföranden, prosten Hallén, vid det tillfället försvarade just det system som vi nu ha motionerat om. Jag skall be att få citera vad han sade i polemik mot herr Lundberg: »Herr Lundberg skall inte kunna vidhålla den upp-

fattningen, att det inte är en demokratisering av kyrkomötet som sker genom de föreslagna ändringarna. Det är visserligen sant att på några punkter har kyrkomötet gjort en beskärning av den ursprungligen ifrågasatta representationen. Man har t. ex. begränsat antalet delegerade, så att en församling, när dess medlemsantal överstiger 50 000, inte får någon ny delegerad och att alltså antalet delegerade för varje församling inte får överskrida 9. Men vilka församlingar är det som genom denna bestämmelse inte få en proportionellt sett full representation? Jo, det är Brännkyrka, Bromma och möjligtvis Matteus församlingar här i Stockholm.»

Föredragande statsrådet i det ärendet, justitieminister Zetterberg, sade vid samma tillfälle: »Anledningen till förslaget härom är, att en sådan begränsning har befunnits nödvändig för att något minska den stora övervikt, som vissa utomordentligt folkrika storstadsförsamlingar eljest skulle få i förhållande till landsbygdens representation.»

Det är detta, herr Hallén, som vi i motionen dragit fram som ett sätt att lösa problemet om fördelningen av riksdagsmandaten. Den princip som nu tillämpas är knäsat för valen till kyrkomötet, där representationen väl inte borde vara helt olik riksdagsrepresentationen.

Jag tror inte Stockholms stad skulle förlora så värst mycket, om dess representation inte stod i direkt proportion till folkmängden. Stockholms stad skulle väl inte ha trampats på tårna om folkmängdsökningen och underlaget av inflyttade utlänningar, som inte äro kyrkoskrivna här, inte fått ligga till grund för antalet mandat och detta antal alltså fått stanna vid 22 som det var tidigare. Det skulle endast ha inneburit att de landsbygdsvalkretsar, som ha förlorat mandat, hade fått behålla sin representation. Det skulle inte ha varit orättvist, utan jag tycker att det hade varit riktigt.

Mandatfördelningen mellan valkretsarna vid val till riksdagen.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till den reservation som avgivits till detta utlåtande.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag kan inte alls godkänna herr Petterssons i Dahl försök att med hjälp av citat bevisa, att denna debatt är en fullständig parallell till debatten angående kyrkomötesreformen. I debatten om kyrkomötesreformen ifrågasattes det, om inte alla församlingar, oavsett storleken, genom sina säregna förhållanden och sina gudstjänstanordningar borde anses likvärdiga. Det resonemanget ligger på ett helt annat område och kan inte flyttas över till detta område.

Det var glädjande att herr Pettersson i Dahl var nog blygsam att inte ta upp de konstifika synpunkter han framlagt i motionen om representation efter yrkestillhörighet och med hänsyn till de olika landsändarnas produktiva insatser i vårt samhällsliv. Det är nog inte heller lönt att komma med sådant. Det är väl inte åkrarna och ängarna och skogarna och fabrikererna som skola representeras, utan de intressen, för vilka de olika bygdernas människor äro talesmän. Man får därför finna sig i att det tillämpas en proportionell rättvisa.

Om några dagar får kammaren ta ställning till frågan om en revision av hela den proportionella valmetoden. Det har bland annat ifrågasatts en utredning om ett sammanförande av valkretsar för att man på det sättet skall eliminera de olägenheter, som det proportionella valsättet i vissa fall åstadkommit, och herr Pettersson i Dahl skulle väl kunna bli nöjd med det.

Sedan vill jag rätta herr Petterssons påstående, att Stockholms stad skulle ha hjälpts fram till två extra mandat av de utlänningar som bo i staden. Det är inte så. Vi hade uppe en expert från statistiska centralbyrån i utskottet, och han förklarade, att man icke matematiskt kan bevisa, huruvida dessa man-

talsskrivna utlänningar hade inverkat på mandatfördelningen eller inte, så den saken veta vi ingenting om.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr PETTERSSON i Dahl: Herr talman! Herr Hallén fortsätter att tala om att jag skulle ha motionerat om att de olika yrkesgrupperna skulle få representation i riksdagen. Det ha vi inte sagt, men vi ha uttalat att det är önskvärt, att utövare av olika yrken sitta i riksdagen, och jag tror inte herr Hallén kan säga emot det. Det är självklart att möjligheten att de skola bli representerade sjunker i den mån valkretsarna minska.

Vidare sade herr Hallén, att riksdagens representation inte är jämförlig med kyrkomötet, därför att församlingarna ha en speciell ställning. Jag tycker nog att den bortförklaringen haltar rätt mycket. Såvitt jag förstår är det precis samma läge vid val till kyrkomöte som vid val till riksdagen.

Jag har heller inte sagt att Stockholms stad fått två mandat på grund av utlänningarna. Jag har bara sagt att det ena mandatet ganska säkert tillfallit Stockholm därför att det bor så många utlänningar där.

Herr HALLÉN: Herr talman! Jag kan inte neka mig nöjet att fiska upp ett guldkorn ur herr Petterssons i Dahl motion. Jag har nyss här citerat ett uttalande i motionen, där det heter att olika grupper böra få en representation »som står i förhållande till deras betydelse för valkretsens ekonomiska och sociala struktur», och jag har ifrågasatt, om motionärerna mena att exempelvis Norrbotten, de smörproducerande landsändarna o. s. v. skola få en speciellt avvägd representation med hänsyn till sina insatser i den svenska produktionen. Men det allra bästa är kanske, när man i ett par följande satsar talar om vikten av en god representation för glesbygdernas folk och

Inrikesdepartementet: Avlöningar.

tillägger: »I dessa bygder finnas för hela riket synnerligen betydelsefulla försörjningskällor och produktionsfaktorer, om vilkas förhållanden det stora flertalet folkrepresentanter i riksdagen saknar närmare kännedom.»

Att så var fallet ha vi aldrig vetat, men nu fingo vi ju reda på det, och då vet nog också kammaren hur den skall rösta.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22.

Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1.***Inrikesdepartementet: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1949) föreslagit riksdagen att dels besluta, att i personalförteckningen för inrikesdepartementet skulle upptagas en befattning såsom byråchef i lönegrad Cr 10 samt att en av de i samma förteckning upptagna befattningarna såsom förste kanslisekreterare i lönegrad Ca 29 skulle överföras till övergångsstat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för inrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50, dels ock till Inrikesdepartementet: Av-

löningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 510 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för inrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

b) till Inrikesdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 507 000 kronor.

Utskottets förslag innebar avstyrrande av det av Kungl. Maj:t föreslagna utbytet av en förste kanslisekreterartjänst i lönegrad Ca 29 mot en befattning som byråchef i lönegrad Cr 10.

Reservation hade avgivits av herrar *Sven Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, Gillström, Andrée, Ward, Bergström, Mårtensson* i Uddevalla, *Petterson* i Degerfors, fru *Ericsson* i Luleå och herr *Henriksson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att i personalförteckningen för inrikesdepartementet skulle upptagas en befattning såsom byråchef i lönegrad Cr 10 samt att en av de i samma förteckning upptagna befattningarna såsom förste kanslisekreterare i lönegrad Ca 29 skulle överföras till övergångsstat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för inrikesdepartementet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

c) till Inrikesdepartementet: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 510 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Vid denna punkt har hälften av utskottets ledamöter reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en byråchefsbefatt-

Inrikesdepartementet: Avlöningar.

ning i lönegrad Cr 10 inom inrikesdepartementet.

Det kan inte förnekas att inrikesdepartementets arbetsbörda har fått en omfattning som tidigare knappast kunnat förutses. Detta ökade arbete inom departementet har i stor utsträckning kommit på statssekreteraravdelningen. Jag skall be att med några siffror få belysa det arbete som förekommer inom inrikesdepartementet. En undersökning av de propositioner, som vid innevarande riksdag avlämnats av olika departement, visar att det är endast ett departement, vars avlämnade propositioner omfatta ett större sidantal än inrikesdepartementets, och det är ecklesiastikdepartementet. Sidantalet i de till årets riksdag avlämnade propositionerna uppgår för ecklesiastikdepartementets del till 976, medan motsvarande siffra för inrikesdepartementet är 853.

Om vi vidare granska hur det inom de olika departementen förhåller sig med antalet administrativa byråchefstjänster, skola vi finna att det inom försvarsdepartementet redan finns en sådan byråchefstjänst. Detsamma är förhållandet med socialdepartementet. I finansdepartementet fanns det under år 1948 en byråchefstjänst, men innevarande års riksdag har beslutat att inrätta ytterligare en byråchefstjänst i detta departement. Man har alltså där två administrativa byråchefstjänster. Även ecklesiastikdepartementet har under innevarande riksdag fått en dylik befattningshavare, med resultat att också ecklesiastikdepartementet har två administrativa byråchefstjänster. Jordbruksdepartementet har inte tidigare haft någon sådan befattning, men detta års riksdag har beslutat att en dylik skall inrättas. Handelsdepartementet har redan en administrativ byråchefstjänst, och detsamma är förhållandet med folkhushållningsdepartementet. Däremot har inte inrikesdepartementet hittills haft någon sådan befattning,

men det är alldeles tydligt att om statssekreteraravdelningen inom inrikesdepartementet skall kunna på ett något så när tillfredsställande sätt hinna med sitt arbete och kunna avlämna propositionerna till riksdagen någorlunda inom föreskriven tid — vilket enligt min mening är absolut nödvändigt om den nya arbetsordningen skall kunna tillämpas — så måste också detta departement ha tillräckligt med kvalificerad arbetskraft till sitt förfogande.

Jag vill i detta sammanhang erinra om en interpellationsdebatt som förekom i första kammaren den 2 mars detta år. Högerpartiets ledare hade till statsministern framställt en interpellation, där han påtalade att Kungl. Maj:ts propositioner avlämnades alltför sent till riksdagen. Statsministern hänvisade i sitt svar bl. a. till att man inom Kungl. Maj:ts kansli inte hade tillräckligt med arbetskraft för att kunna utarbeta de olika propositionerna inom den tidrymd som skulle vara önskvärd. På detta genmålde högerpartiets ledare, att om det var så, att man inte hade tillräckligt med arbetskraft inom Kungl. Maj:ts kansli och framför allt då inte på statssekreteraravdelningarna, så måste statsministern se till att den saken bleve ordnad.

Det skall nu bli ganska intressant att se hur högergruppens ledamöter ställa sig, när det här gäller att i någon mån förverkliga det önskemål, som högerpartiets ledare i debatten den 2 mars i första kammaren ansåg föreligga.

Jag kan inte underlåta att framhålla, att reservanterna äro fullt medvetna om att försiktighet bör i nuvarande läge iakttagas när det gäller inrättande av högre tjänster och att en sådan åtgärd som den föreslagna kan tänkas förorsaka missnöje inom andra grupper. Men när det är fråga om ett sådant fall som det här föreliggande, där det också gäller att bevara en god kraft åt det arbetstyngda inrikesdepartementet, så ha vi velat bortse från dessa

Inrikesdepartementet: Avlöningar.

synpunkter, och vi anse oss kunna taga på vårt ansvar att, trots det missnöje som eventuellt kan göra sig gällande inom andra grupper, tillstyrka det rätt blygsamma förslag, som på denna punkt har framlagts av Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Sven Larsson m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Den sak som herr Mårtensson här berört är ju inte någon stor fråga, men den är dock i viss grad en principfråga, och därför kan jag inte underlåta att säga några ord.

Herr Mårtensson gjorde en jämförelse mellan det antal trycksidor som propositionerna från olika departement omfattade och framhöll, att för inrikesdepartementets del var det fråga om inte mindre än 853 sidor. Men det är väl inte bara sidornas antal som är det avgörande härvidlag, utan ärendenas mängd och beskaffenhet ha också mycket stor betydelse. Sjunde huvudtiteln, alltså finansdepartementets andel i statsverkspropositionen, har mycket liten omfattning, men den är ändå av mycket stor vikt. Det går därför inte att göra som herr Mårtensson gjorde och bara hänvisa till sidantalet, ty det har egentligen ganska liten betydelse. Det kan vara mycket olika, hur man skriver i de olika huvudtitlarna och propositionerna. I en del lämnas kanske en mängd redogörelser, som visserligen i och för sig kunna vara intressanta men som inte alls äro nödvändiga för sakens bedömande. Det är nog tvärtom en styrka, om man från departementens sida kan begränsa sig så mycket som möjligt i sina framställningar, ty därigenom sparar man inte bara pengar för tryckningskostnader, utan riksdagsledamöterna besparas också mycket arbete genom att de slippa

läsa en mängd som i stort sett är onödigt.

Jag vill erinra om att när för två år sedan uppdelningen mellan inrikesdepartementet och socialdepartementet skedde och det gällde att ta ståndpunkt till organisationsfrågan, så voro vi fullständigt eniga om att det i inrikesdepartementet inte behövdes någon kvalificerad arbetskraft av det slag som här är ifrågasatt, under det att socialdepartementet hade behov därav.

Jag vill också framhålla, att det nu inte är fråga om att skaffa någon ny arbetskraft åt inrikesdepartementet, utan endast om att lyfta upp en person från hans förutvarande befattning som förste kanslissekreterare i lönegrad Ca 29 till byråchef i lönegrad Cr 10, vilket innebär en löneförhöjning på cirka 3 000 kronor per år. Det är detta som utskottet inte har ansett vara riktigt, och jag vill erinra om — jag tycker att det var en brist i herr Mårtenssons anförande att han inte nämnde det — att när en liknande framställning gjordes från kommunikationsdepartementets sida beträffande två tjänstemän, så reagerade statsutskottet mot ett sådant arrangemang och avstyrkte framställningen. Riksdagen accepterade detta utskottets ställningstagande, och jag anser att konsekvensen nu kräver att man även i föreliggande fråga biträder utskottets förslag och avslår den gjorda framställningen.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Jag kan delvis hålla med herr Rubbestad om att detta inte är någon stor fråga, men spörsmålet gäller dock huruvida ett departement skall få en så tillfredsställande arbetsorganisation som möjligt eller inte, och eftersom lösningen av ett sådant spörsmål i viss mån inverkar även på riksdagens ar-

Inrikesdepartementet: Avlöningar.

bete, så är i alla fall frågan inte utan en viss betydelse.

Det är inte heller någon ny fråga det här gäller. Inrikesdepartementet kom till den 1 juli 1947, och redan på våren det året, när inom kanslihuset anslagspropositionen förbereddes, diskuterade vi naturligtvis mycket ingående den personalorganisation som det nya inrikesdepartementet skulle få. Vi diskuterade då bl. a. huruvida endast socialdepartementet skulle få en byråchef på sin statssekreterarsida eller om också inrikesdepartementet skulle ha en motsvarande befattningshavare. Vi kunde emellertid inte tillräckligt överblicka vilka arbetsuppgifter det nya departementet skulle få, och eftersom det för oss var självklart, att den största återhållsamhet måste iakttas när det gällde att inrätta nya och högre befattningar, så gjordes i propositionen det uttalandet, att man ville inhämta en viss erfarenhet rörande arbetsförhållandena på statssekreterarsidan i det nya departementet, innan man gjorde framställning till riksdagen om en byråchefstjänst. Redan på våren 1947 aviserades alltså riksdagen om den fråga det här gäller.

Inrikesdepartementet har nu arbetat i snart två år, och enligt min mening visa de erfarenheter, som vi gjort under dessa två år, till fullo att arbetsbördan på statssekreteraravdelningen i departementet är så stor att det, om arbetsuppgifterna skola kunna fullgöras på bästa möjliga sätt, behövs en byråchefsbefattning på denna avdelning.

Jag är fullkomligt på det klara med att en statssekreteraravdelnings arbetsbörda inte kan, såsom herr Rubbestad framhöll, mätas efter antalet sidor i de avlätna propositionerna, men *någon* ledning när det gäller att bedöma arbetsbördan bör i alla fall en sådan statistik kunna ge. Och om man utgår från de propositioner, som hittills avgivits till riksdagen i år, så är det bara

ecklesiastikdepartementet som i fråga om antalet sidor kommer före inrikesdepartementet. Ecklesiastikdepartementet kommer nu att få två byråchefer på sin statssekreteraravdelning, medan inrikesdepartementet, om herr Rubbestad och hans meningsfränder få som de vilja, inte får någon, och detta kan väl inte, vad den kvalificerade arbetskraften beträffar, vara den riktiga proportionen mellan dessa två departement. Jordbruksdepartementet, som i fråga om arbetsbelastning på statssekreterarsidan står i ungefär samma klass som inrikesdepartementet, har av årets riksdag fått en byråchefsbefattning. Skulle nu riksdagen intaga den ståndpunkten, att inrikesdepartementet även i fortsättningen skall vara utan en sådan byråchefsbefattning, kommer inrikesdepartementet i särklass när det gäller högre befattningshavare på statssekreterarsidan.

Herr Rubbestad framhöll att man år 1947 var alldeles överens om att socialdepartementet behövde en byråchef på sin statssekreteraravdelning men att inrikesdepartementet icke hade behov av någon sådan byråchef. Jag skulle vilja fråga herr Rubbestad, om han med hänsyn till den nuvarande arbetsbördan inom dessa två departement anser sig kunna motivera den uppfattningen, att socialdepartementet behöver en byråchef, medan inrikesdepartementet icke gör det.

Däremot är det alldeles riktigt, när herr Rubbestad säger att inrättandet av den föreslagna byråchefsbefattningen inom inrikesdepartementet icke innebär, att statssekreteraravdelningen får någon ny arbetskraft. Med hänsyn till den sparsamhet, som måste iakttas i dessa tider, tänkte jag mig, när propositionen skrevs, att vi skulle dra in en förste kanslisekreterarbefattning. Det betyder emellertid inte att personalen på statssekreteraravdelningen har litet att göra, utan det är tvärtom så, att det under hela vinterhalvåret förekom-

Inrikesdepartementet: Avlöningar.

mer övertidsarbete i mycket stor omfattning. Jag tror att kammarens ledamöter skulle bli förskräckta, om de finge tillfälle att se, hur hårt man får slita personalen under utarbetandet av propositionerna — det blir nattarbete kväll efter kväll vecka ut och vecka in med åsidosättande av allt vad vanliga människor räkna höra till sin fritid o. s. v. Men vi ha i alla fall stannat för att vi skola försöka dra in en kanslisekreterarbefattning, om den nya byråchefstjänsten inrättas. Och det kan väl aldrig, herr Rubbestad, förhålla sig på det sättet, att om vi begärt att få behålla denna kanslisekreterarbefattning samtidigt som vi föreslagit inrättande av en byråchefsbefattning, så skulle det ha varit lättare att här i riksdagen få igenom förslaget om denna byråchefsbefattning än vad det är nu, när vi försökt iakttä en viss sparsamhet?

Nu kanske någon frågar: »Om inte departementet tillföres någon ny arbeidskraft, vad spelar det då för roll för arbetet där att en förste kanslisekreterarbefattning på detta sätt utbytes mot en byråchefstjänst?» Jag förmodar emellertid att kammarens ledamöter ha alldeles klart för sig, att de tjänster, som finnas upptagna för ett ämbetsverk eller en avdelning där, i det dagliga arbetet motsvaras av en arbetsorganisation, där vissa tjänstemän stå i ledande ställning och alltså ha ett särskilt ansvar för arbetet och en överblick över vad underlydande tjänstemän skola utföra. Med den föreslagna befattningen avse vi att på ett så billigt sätt som möjligt effektivisera arbetet inom departementets statssekreteraravdelning, ty statssekreteraren skulle ju, om man inrättar en byråchefsbefattning, under sig få en chefstjänsteman, som kan ha ansvar för vad de andra på avdelningen göra och som kan hjälpa till med att leda och fördela arbetet, så att största möjliga arbetseffekt utvinnes. Det är naturligtvis skillnad mellan att ha en chefstjänsteman, på

vilken man kan lägga ett vidgat ansvar, och att ha ett antal tjänstemän, som äro likställda och av vilka ingen är chef för den andre.

Det motiv, som här drivit oss, har alltså varit att söka för minsta möjliga kostnad åstadkomma en ökning av statssekreteraravdelningens arbetsprestation, så att propositionerna kunna avlämnas så tidigt som möjligt och riksdagen alltså betjänas på ett bättre sätt än hittills.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Efter statsrådets anförande skall jag bara säga några få ord. Herr Rubbestad anförde, att man inte skall ta hänsyn bara till sidantalet i de olika propositionerna, utan att man i första hand skall ta hänsyn till propositionernas innehåll och omfattningen av de frågor, som upptagas i propositionerna. Det är alldeles riktigt. Jag har inte tidigare hört, att herr Rubbestad har haft några anmärkningar att göra mot att sidantalet i propositionerna varit alltför omfattande. Det har nog i de flesta fall varit inskränkt till det allra nödvändigaste.

Jag vill även i detta sammanhang peka på ett par frågor som komma att få större och större betydelse och en allt större omfattning, nämligen sjukvårdsfrågan, inte minst frågan om sinner sjukvården, samt utvecklingen inom länsstyrelserna och civilförsvaret. Behandlingen av dessa frågor har medfört ett alltmera omfattande arbete inom departementet.

Sedan nämnde herr Rubbestad, att det här inte är fråga om någon ny tjänst. Jag skall inte gå in på den frågan närmare, eftersom statsrådet klarlagt den. Det är alldeles riktigt, att det inte är fråga om någon ny tjänst, men det är möjligt, att om departementschefen hade framlagt förslag om att få tillsätta en byråchefstjänst utan att överföra en kanslisekreterartjänst på

Inrikesdepartementet: Avlöningar.

indragningsstat, så hade det gått lättare att få igenom det förslaget. Nu gäller det ingen ny tjänst, men det gäller i detta fall att bevara en kvalificerad kraft åt departementsarbetet.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Herr statsrådet frågade mig, om jag kunde avgöra vilket som vore mest behövt: att ha en dylik befattningshavare i socialdepartementet eller i inrikesdepartementet. Jag vet inte vad statsrådet hade för arbete med den proposition, som 1947 framlades för riksdagen, i vilken man från Kungl. Maj:ts sida klart betonade, att det behövdes en dylik i socialdepartementet men inte i inrikesdepartementet. För mig är det utslagsgivande, att Kungl. Maj:t själv har sagt detta, och jag tror, att vi få lita till Kungl. Maj:ts uttalande om vilken post som kan anses vara den mest behövlige.

Sedan vill jag med anledning av vad statsrådet sade om propositionsarbetet säga, att om statssekreteraravdelningen presterade alla propositionerna, så skulle det kanske kunna finnas giltiga skäl för ifrågasättande av uppflyttning. Emellertid känner man ju till att när det gäller stora propositioner anlitas andra att skriva propositionerna. Det är sålunda inte bara personal inom statssekreteraravdelningen utan även personer utanför, sekreterare i kommittéer etc., som i rätt stor utsträckning anlitas till att skriva propositioner, och den möjligheten kan man alltför använda.

Det kan vidare ifrågasättas, om det är lyckligt att ha en sådan här underhuggare inom statssekreteraravdelningen. Departementet är ju uppdelat i kanslier eller byråer, vilket man vill kalla det, och på varje avdelning finns ett kansliråd eller en byråchef, som har personal under sig. Enligt min bestämda mening bör statssekreteraren vara den som på statssekreteraravdel-

ningen har översynen och överblicken över det hela, och det är inte lämpligt att han överläter den åt någon annan.

Det skulle kanske varit lättare att få igenom detta förslag, om det hade varit fråga om att förvärva en kvalificerad kraft för detta högre arbete, men nu gäller det endast löneuppflyttning av en person, och jag har den meningen, att det hjälper inte med pengar för att få höjd kvalitet på en person. Har en person samma läggning och utbildning och arbetsuppgifter som han tidigare haft, hjälper det inte med ett par tre tusen kronors löneförhöjning. Här gäller det en och samma person, och det är det som för oss varit avgörande. Vi vilja inte gå in för en extra löneförhöjning till en ganska hög tjänsteman, oavsett om han tituleras det ena eller det andra.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG:** Herr talman! Herr Rubbestad hänvisade till 1947 års proposition och ansåg sig kunna konstatera, att det då sades, att socialdepartementet behövde en byråchef på sin statssekreteraravdelning men att inrikesdepartementet inte behövde någon, och därför håller herr Rubbestad fast vid detta även nu. Men, herr Rubbestad, även jag kan kanske yttra mig om den saken, eftersom jag var med om att skriva denna proposition i departementet. Våren 1947 fanns socialdepartementet, och då visste jag, att det behövdes en byråchef på statssekreteraravdelningen i detta departement, men då hade inrikesdepartementet ännu inte kommit till, och då visste man inte vad det skulle kunna uppstå för behov av kvalificerad arbetskraft inom det departementet. Därför skrevs i propositionen, att någon tids erfarenhet borde avvaktas. Nu ha vi den erfarenheten, och nu äro vi alldeles på det klara med att en tillfredsställande arbetsorganisation inom inrikes-

departementet förutsätter liksom inom alla de större departementen en chefs-tjänsteman under statssekreteraren, därför att statssekreterarens tid inte räcker till att i detalj övervaka arbetet på hela avdelningen.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Jag vill bara betona, att det förhåller sig på det sätt, som jag nämnde i mitt första anförande, nämligen att det inte bara varit inom inrikesdepartementet utan också inom kommunikationsdepartementet som man velat ordna det på detta sätt. När det gällde kommunikationsdepartementet avstyrkte statsutskottet förslaget, och riksdagen godkände statsutskottets förslag. Jag tycker, att konsekvensen bjuder, att vi följa utskottet, liksom vi gjorde, när det gällde kommunikationsdepartementet.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mårtensson i Uddevalla begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att

Medicinalstyrelsen: Avlöningar.

han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 76 ja och 105 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 2.

Utskottets hemställan befalls.

Punkten 3.

Medicinalstyrelsen: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under elfte huvudtiteln (punkt 3) föreslagit riksdagen att dels besluta, att i personalförteckningen för medicinalstyrelsen skulle upptagas ytterligare en befattning såsom byråttandläkare i lönegrad Ce 29 samt att antalet i samma förteckning upptagna befattningar såsom kontorsbiträde i lönegrad Ca 8 skulle ökas från 13 till 15, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50, dels ock till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 510 000 kronor. Då det syntes erforderligt, att konsulenten för rättbekämpande bereddes fastare anställning, hade departementschefen förordat förändring av den nuvarande befattningen med ett arvode av 10 008 kronor för år till extra ordinarie tjänst i lönegrad Ce 23.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) besluta, att i personalförteckningen för medicinalstyrelsen skulle upptagas ytterligare en befattning såsom byråttandläkare i lönegrad Ce 29 samt att antalet i samma förteckning upptagna befattningar såsom kontorsbiträde i lönegrad Ca 8 skulle ökas från 13 till 15;

Medicinalstyrelsen: Avlöningar.

b) godkänna i utskottets hemställen intagen avlöningsstat för medicinalstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

c) till Medicinalstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 1 510 000 kronor.

Utskottets förslag innebar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag den ändringen, att befattningen som konsulent för rättbekämpande även i fortsättningen skulle erhålla arvodeskaraktär.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HUSS: Herr talman! Utskottet har på denna punkt avstyrkt ett förslag av departementschefen om förändring av en arvodestjänst som konsulent för rättbekämpande till en extra ordinarie tjänst i lönegrad Ce 23. Utskottets beslut har, såvitt jag förstår, fattats tämligen hastigt och möjligen i brist på tillräckliga informationer. Därför skall jag tillåta mig att säga några ord om saken.

Medicinalstyrelsen har sedan ett par år tillbaka haft en erfaren hälsovårdstjänsteman anställd i syfte att samordna de åtgärder i rättbekämpande syfte som vidtagas här i riket. Det har visat sig, att det varit ett mycket lämpligt arrangemang, och medicinalstyrelsen och hälsovården ha haft stor nytta av denna anordning. Samtidigt har det emellertid visat sig, att det har varit utomordentligt svårt att besätta tjänsten med en stadigvarande innehavare. Man kan nämligen till konsulent för denna uppgift inte anta vilken person som helst, som har någon liten kännedom om hur det går till att bekämpa rättor, utan man måste välja helst en kommunal tjänsteman med mångårig erfarenhet på området. Det har därför varit utomordentligt svårt att besätta tjänsten, och den nuvarande innehavaren av arvodesbefattningen kommer att avgå från befattningen den 1 juli, eme-

dan Stockholms stad, där han är ordinarie hälsovårdsinspektör, inte tillåter honom att taga tjänstledighet under längre tid. Jag känner själv till denna sak ganska väl, därför att det, när tjänsten inrättades, var tal om att en av våra hälsovårdsinspektörer i Malmö skulle bli den förste innehavaren av befattningen. Men som var och en förslår tvekade han mycket att antaga en befattning som innebar, att han skulle vistas mot arvode i Stockholm och möjligen bo här på hotell och ha det besvärligt på alla möjliga sätt. Han avböjde därför att komma i fråga till befattningen. Jag tror för min del att det kommer att visa sig utomordentligt svårt att efter den 1 juli besätta denna befattning, som utskottet även i fortsättningen vill ha som arvodesbefattning, med en innehavare med fullgoda kvalifikationer.

Nu förhåller det sig så att ingen i utskottet har reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Med stöd av vad jag nu sagt tillåter jag mig i alla fall yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, att denna tjänst omändras till e. o. befattning i Ce 23, vilket icke medför någon ökad kostnad för staten. Jag vill tillägga att ingen har velat ifrågasätta, att befattningen framdeles skulle komma att bli onödig.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: När denna tjänst inrättades för ett par år sedan fingo vi den uppfattningen att det var fråga om en tillfällig tjänst. Utskottet har, efter så kort tid som förflutit sedan dess, inte blivit övertygat om att denna befattning bör göras ordinarie och alltså behöver tillsättas för all framtid. Det är därför som utskottet har intagit den ståndpunkt det gjort i denna fråga, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels

Hörapparater.

på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 4—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Hörapparater.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln (punkt 82) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anskaffande och drift av hörapparater för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Emil Petersson* (I: 145) och den andra inom andra kammaren av herrar *Kristensson* i Osby och *Svensson* i Ljungskile (II: 233), i vilka hemställts, att riksdagen måtte såsom bidrag till anskaffande och drift av hörselapparater för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag av motionerna I: 145 och II: 233, till Bidrag till anskaffande och drift av hörapparater för budgetåret 1949/50 anvisa ett anslag av 60 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Boman* i Kieryd, utan angivet yrkande.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talmän! Vi ha i vårt land minst 80 000 personer som äro hörselskadade. Det är uppenbart att detta är förenat med lidande och innebär en isolering som ofta gör livet fattigare. Ur humanitär svnpunkt är det synnerligen angeläget att de mindre bemedlade av dessa få bidrag för anskaffande av hörselappara-

ter. Därigenom återför man många av de lomhörda till arbete och uppgifter i hem och i samhälle.

Hörselfrämjandet hade under innevarande budgetår ett anslag på 25 000 kronor jämte 10 000 kronor genom pensionsstyrelsen. Genom dessa anslag har Hörselfrämjandet kunnat lämna bidrag till 213 personer för inköp av hörselapparater. En hörselapparat av det vanliga slaget kostar 435 kronor. I genomsnitt har man lämnat bidrag med 164 kronor. Ingen har fått mera än hälften av priset på apparaten; enligt direktiven kan man lämna bidrag på upp till $\frac{2}{3}$ av priset. Vidare vill jag tillägga, att det varit mycket sträng behovsprövning vid beviljandet av dessa bidrag.

I slutet av januari i år gjorde Hörselfrämjandet en framställning till Kungl. Maj:t om ett tilläggsanslag på 25 000 kronor. Man hade vid detta tillfälle 160 ansökningar från personer, bidragsberättigade efter samma stränga behovsprövning som den Hörselfrämjandet brukar tillämpa. Jag förmodar att riksdagen inom kort kommer att bevilja detta tilläggsanslag på 25 000 kronor för innevarande budgetår. Därigenom har alltså Hörselfrämjandet av statliga medel under innevarande budgetår erhållit 60 000 kronor till detta ändamål och kan därigenom avverka de ansökningar som inkommit till slutet av januari månad i år. Efter denna tidpunkt har det emellertid kommit nya ansökningar.

Hörselfrämjandet gör resor till lasaretten i vårt land, där man besöker öronavdelningarna, och under öronläkarens överinseende sker utprovningen av hörselapparater. För närvarande bereser man Norrland, och man säger att där är hjälpbehovet stort. Hörselfrämjandet har nu 150 ansökningar inkomna från personer som äro berättigade till bidrag, men som man saknar medel att tillgodose även under förutsättning att riksdagen beviljar det tilläggsanslag som jag nyss talade om. Man beräknar i övrigt att antalet ansökningar kom-

Hörapparater.

mer att växa till det nya budgetårets början, så att man då har ansökningar ifrån bidragsberättigade personer till lika stor summa som den, som Kungl. Maj:t nu föreslagit och som utskottet yrkar på, nämligen 60 000 kronor. Men det är uppenbart för alla att också under det nya budgetåret komma ansökningar in, till vilka man i stort sett kommer att sakna medel.

I motionen ha vi begärt ett anslag på 100 000 kronor. Hörselfrämjandet har begärt denna summa för nästa budgetår. Utskottet har stannat för av Kungl. Maj:t föreslagna 60 000 kronor och säger att man inte vill gå längre i avvaktan på den utredning som pågår på detta område. Jag vill därför särskilt understryka att kommittén för dövhetens bekämpande tillstyrkt detta högre anslag, alltså tillstyrkt 100 000 kronor till Hörselfrämjandet för nästa budgetår. Denna kommitté skriver, att det icke råder någon tvekan om att det högre anslaget är väl motiverat. Det finns alltså intet som helst hinder för denna kommittés arbete, om man beviljar det högre anslaget i enlighet med motionen.

Herr talman! Jag finner det ur både humanitär och ekonomisk synpunkt icke försvarbart att låta mindre bemedlade personer vänta lång tid på denna hjälp. Det är därför, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till motionen nr 233 i denna kammare, där vi anhållit om ett anslag på 100 000 kronor till ifrågavarande ändamål.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Utskottet är liksom motionärerna fullt på det klara med att detta anslag går till ett mycket behjärtansvärt ändamål. Men det är på denna punkt som på så många andra, att man under nuvarande förhållanden måste iaktta en viss försiktighet.

Kungl. Maj:t har föreslagit ett anslag till detta ändamål som, om jag inte missminner mig, är ungefär dubbelt så

stort som det som utgår för innevarande budgetår. Därtill kommer, att det har framlagts förslag på tilläggsstat om anslag på 25 000 kronor. Om vi ta hänsyn härtill och dessutom betänka, att hela denna fråga är föremål för utredning, tror jag knappast det kan vara lämpligt att gå utöver vad Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit på denna punkt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **KRISTENSSON** i Osby: Herr talman! Herr Mårtensson i Uddevalla nämnde som ett skäl för utskottet att inte biträda motionen, att en utredning pågår på området. Jag ber då få erinra om att när Kungl. Maj:t föreslog en höjning av anslaget, framhöll Kungl. Maj:t att en sådan höjning inte skulle föregripa utredningens arbete. Jag betonade i mitt anförande nyss, herr talman, att den utredningskommitté som arbetar på området för sin del tillstyrker det högre anslaget och säger att det är väl motiverat. Om vi följa utskottets linje, måste vi, det är jag övertygad om, nästa budgetår ge ett tilläggsanslag för detta ändamål. Men om vi inse detta, menar jag att det är bättre att redan nu höja det ordinarie anslaget än att gå tilläggsanslagets väg.

Jag nämnde nyss att Hörselfrämjandet har tillämpat en mycket sträng behovsprövning vid utdelandet av bidragen, och jag vill nämna här för kammaren att det anslag på 25 000 kronor, som först var beviljat, använts på sådant sätt av Hörselfrämjandet, att medelvärdet av den taxerade inkomsten för de personer som fingo bidrag var 2 528 kronor, och vid utdelandet av bidrag från anslaget på 10 000 kronor var medelvärdet av den taxerade inkomsten endast 2 121 kronor.

Det är först under de senaste åren man fått hörselapparater som äro effektiva. Behovet på detta område är således allttjämt stort. Jag finner det synner-

Interpellation ang. vissa spörsmål rörande den italienska kolonien Eritrea.

ligen angeläget att man här beviljar ett större anslag än det som utskottet har förordat. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten (63:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 113 ja och 75 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7.30 em., då enligt utfär-

dat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 23.

Interpellation ang. vissa spörsmål rörande den italienska kolonien Eritrea.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr MOESSON, som anförde: Herr talman! Enligt meddelande i pressen har TT på fråga i utrikesdepartementet erfarit följande om den svenska FN-delegationens ställning till det etiopiska kravet på den tidigare italienska kolonien Eritrea:

»Eftersom Sverige icke deltagit i kriget har svenska regeringen intagit den principiella ståndpunkten att icke inom FN medverka vid avgörandet av territoriella frågor, som ingår i fredsuppgörelsen. Den svenska delegationen kommer därför att avhålla sig från votering angående dispositionen av de förutvarande italienska kolonierna.»

Det är bekant att de berörda parterna erhållit besked om detta ståndpunktstagande och att det utlöst stor besvikelse på etiopiskt håll och bestörtning bland svenskarna i Etiopien.

Det är visserligen så, att Sverige icke deltagit i kriget, men när det gäller Etiopien måste man gå tillbaka till 1935, då det italienska överfallet skedde. Den gången var Sverige icke neutralt. Sverige var en av de femtiotvå nationer som fastslog, att ett angrepp begåtts i strid mot internationella fördrag, och Sverige deltog i de ekonomiska sanktionerna mot Italien. Fordrar då icke konsekvensen, att Sverige också deltagit i slutuppgörelsen av den italiensk-etiopiska konflikten?

Sverige var medlem av Nationernas Förbund. Sverige är också medlem av Förenta Nationerna, till vilka ärendets avgörande hänskjutits, och bör därför uppfylla medlemskapets förpliktelser och sakligt pröva även detta ärende.

Interpellation ang. vissa spörsmål i samband med byggnadsregleringen.

Ingen kan väl bestrida att Nationernas Förbund begick ett ödesdigert miss-tag, när det genom att icke till fullo följa paktens bestämmelser utlämnade Etiopien åt angriparen. Förenade Nationerna ha nu ett tillfälle att i någon mån gottgöra sin företrädares försummelser genom att stödja den lilla nation, som blev offer för en långvarig och brutal ockupation, krigsgas kom t. ex. till användning, inte allenast under själva angreppet, utan även långt senare.

Eritrea var den främsta angrepps-basen vid anfallet mot Etiopien. Det är därför av största betydelse att detta område icke disponeras på ett sådant sätt, att det på nytt kan användas som angreppsbas. Vidare synes det rimligt att Etiopien får tillträde till havet, varifrån det omsorgsfullt avskurits av ett antal stormakter. Men ett tungt vägan-de skäl för Etiopiens krav är också att Eritrea tidigare tillhört det etiopiska riket, att en väsentlig del av befolkningen är av samma ras, har samma religion och talar samma språk som befolkningen i de angränsande delarna av Etiopien. Den internationella undersök-ningskommission, som sänts ut till Eri-trea, har också inom stora och sam-manhängande delar av landet konstaterat en överväldigande majoritet för återförening med »moderlandet» Etiopien. Sådana synpunkter som de nu an-förda ligga också till grund för den amerikanska FN-delegationens förslag, att östra delen av Eritrea med hamnsta-den Massaua och huvudstaden Asmara skall införlivas med Etiopien.

Ett skäl för Sverige att särskilt intres-sera sig för denna fråga är det bekanta förhållandet att sedan snart hundra år — med avbrott endast för den italienska ockupationstiden — pågått ett upp-skattat svenskt missionsarbete i Eritrea och Etiopien samt att på senare år ett stort antal svenskar anställts av den etiopiska regeringen och gjort värde-fulla insatser. Det bör vara oss angelä-get att om möjligt undvika sådant som

kan försvåra våra landsmäns ställning och därigenom äventyra deras arbete.

På grund av vad som anförts anhå-ler jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande fråga:

Anser icke Ers excellens att här an-förda synpunkter — framför allt sam-bandet med händelserna 1935 — moti-vera en särbehandling av frågan om Eritreas framtida natur och sålunda motivera en omprövning av regeringens ståndpunkt härutinnan?

Denna anhållan bordlades.

§ 24.

Interpellation ang. vissa spörsmål i samband med byggnadsregleringen.

Herr HANSSON i Skediga erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr tal-man! Lagen om byggnadstillstånd har tillgripits som ett led i strävandena att begränsa byggnadsverksamheten. Den härav föranledda fördelningen av till-gängliga byggnadsresurser på olika or-ter och för olika ändamål kan knappast sägas ha vunnit allmän förståelse. Det torde icke kunna förnekas att handha-vandet av byggnadsregleringen såväl i stort som i detaljer varit ägnat att väcka viss irritation. Mest betydelsefullt synes vara att fördelningen av byggnadskvo-ter icke sker så, att angelägna behov eftersättas för mindre viktiga behov. Det förhåller sig tyvärr på det sättet, att i nuvarande läge även önskvärda företag måste anstå till dess tillgången på byggnadsmaterial och den ekono-miska situationen tillåta en ökad bygg-nadsproduktion.

Emellertid har man tid efter annan kunnat märka att bostadsbyggandet fått stå tillbaka för annan icke lika angelä-gen byggnadsverksamhet. Jag avser exempelvis byggandet av miljonkom-plex som äro avsedda för andra ändamål än bostäder. Jag vill understryka

Interpellation ang. vissa spörsmål i samband med byggnadsregleringen.

att jag inte går emot dessa byggen i och för sig, utan vad jag vänder mig mot är, att det sker just i dessa tider med bostadsbrist. Det är dock så, att andra ännu mera angelägna byggnadsbehov, som ur rent mänskliga synpunkter borde ha företrädesrätt, få anstå. Inom ramen för tillgängliga resurser måste varje annan byggnadsverksamhet begränsa bostadsbyggandet.

Några uppgifter om situationen på olika platser och för olika ändamål visa hur prekärt läget är för närvarande när det gäller byggnadstillståndsgivningen. Länsbostadsdirektören i ett län meddelade för någon tid sedan att det förelåg ansökningar om byggnadstillstånd för mer än 2 milj. kr. men att den till förfogande ställda kvoten endast uppgick till omkring 200 000 kr. Det är givet att en så ringa byggnadskvot, som avser skilda behov, är alldeles otillräcklig och måste medföra utomordentliga svårigheter.

Det är uppenbart att bostadsbyggandet måste komma i främsta rummet, om byggnadsregleringen skall fylla sin uppgift på ett rimligt och rättvist sätt. Detta ställer stora krav på de lokala myndigheternas förmåga att smidigt handlägga ärenden av ömmande natur. Jag kan nämna, att en arbetarfamilj med fyra barn av kommunen fått borgen för byggande av en bostad. Tomt har inköpts och pengar ha anvisats, men byggnadstillstånd har inte kunnat erhållas. I höstas började mannen gräva för att lägga grunden men måste sluta med arbetet, då han inte fick tillstånd. Familjen bor alltjämt i en urusel lägenhet, som består av ett litet rum och kök och dessutom ligger i norrläge.

Jag kan anföra ett annat exempel, som visar vilka konsekvenser byggnadsregleringen för med sig, då bestämmelserna icke tillämpas med tillbörlig smidighet. En jordbrukare, som äger en gård om 12 hektar åker, begärde tillstånd att bygga ett magasin, enär går-

den helt saknar sådant. Han får för närvarande hyra in sin spannmål hos andra på icke mindre än fem olika ställen. Det medför en mängd extraarbete, som inte står i överensstämmelse med den strävan till rationalisering, som inte minst statsmakterna säga sig vilja främja. Han har emellertid inte fått byggnadstillstånd, trots att han har virke som han själv har sågat.

Situationen beträffande skollokaler och lärarbostäder är ytterligt allvarlig i många skoldistrikt. Från åtskilliga kommuner inberättas, hurusom lärare morgon och eftermiddag måste cykla ända upp till en mil eller mera, därför att bostad inte finns vid skolan och tillstånd att bygga inte lämnas. Det är givet att det på detta sätt blir omöjligt för många av landsbygdens skoldistrikt att behålla goda lärarkrafter i dessa tider av lärarbrist. Det nuvarande tillståndet på bostadsmarknaden får kännbara återverkningar också på undervisningens ändamålsenliga bedrivande.

Det är med dessa och många andra exempel för ögonen tydligt, att byggnadsregleringen med åtföljande fördelning av byggnadskvoter icke handhaves på det lämpligaste sättet. Det är nödvändigt att åstadkomma en bättre avvägning, om byggnadsregleringen skall motsvara rimliga krav på rättvisa.

Med stöd av det anförda får jag hemställa om kammarens tillstånd att till statsrådet Sköld rikta följande frågor:

Anser statsrådet att den nuvarande fördelningen av byggnadskvoter för olika ändamål är tillfredsställande särskilt med hänsyn till vad i interpellationen anförts?

Om så icke skulle vara fallet, är statsrådet beredd att medverka till en sådan justering av byggnadskvotereringen, att byggandet av bostäder och nödvändiga ekonomibyggnader icke eftersättes till förmån för andra byggnadsbehov?

Denna anhållan bordlades.

§ 25.

Interpellation ang. den ökande föroreningen av våra sjöar och vattendrag.

Herr von SETH erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vid flera olika tillfällen under senare år ha framförts synnerligen allvarliga klagomål mot och varningar för den fortgående förorening av våra vattendrag, som äger rum på talrika, skilda håll i landet. Förekomsten av föroreningskällor — avlopps- och kloakvatten från tätorter och industrianläggningar — är i vissa län för närvarande så stor, att hela vattensystem småningom blivit infekterade. De utspädningsmetoder, som kommit till användning, ha icke kunnat motverka uppkomsten av sedimentära föroreningsbankar i sjöar och vattendrag.

Följderna av dessa föroreningar äro i flera hänseenden mycket allvarliga. Enbart en erinran om de klagomål, som gång efter annan ha framförts från fiskerisammanslutningar i olika delar av landet, torde vara ett tillräckligt starkt motiv för statsmakterna att uppmärksamma frågan och söka radikalt medverka till dess snara lösande. Så har t. ex. på sina håll ett tidigare rikt fiske för all framtid totalt förhindrats — givetvis till betydande ekonomisk olägenhet och förlust för befolkningen i trakten kring dylika förorenade vattendrag.

Dock torde emellertid skadeverkningsarna av de pågående vattenföroreningarna vara än mera kännbara och allvarliga ur rent sanitär och hygienisk synpunkt. På åtskilliga håll kan man numera icke längre utan att taga stora risker använda vissa vatten till vare sig bad, tvättning av kläder eller vattning av kreatur. Att detta medför betydande svårigheter i det dagliga arbetet för den kringboende befolkningen ligger i öppen dager. Dessa svårigheter och möjligheterna att eliminera dem borde redan tidigare ha beaktats med ett större intresse från myndigheternas sida. Inom ramen för nu gällande — men av det faktiska tillståndet att döma icke till-

fredsställande — lagstiftning på området ha industrier och kommunala organ i görligaste mån sökt komma till rätta med problemet. Dessa parter synas dock många gånger ha stått maktlösa inför frågan om hur man smidigast men ändå radikalt skall komma till rätta med problemet. Så t. ex. ha vattenföreningarna under senare tid i vissa tätorter och städer fått en sådan utbredning, att hela dricksvattensystem infekterats. Svårartade epidemier ha trots noggranna föreskrifter och förbud icke kunnat undvikas. Hälsovårdsmyndigheterna stå ofta maktlösa inför de nya, praktiska hälsovårdsproblem, som sålunda uppkommit inom relativt stora och tätbefolkade områden.

Givetvis föreligga avsevärda svårigheter att genom lagstiftning på hälsovårdens område skapa bättring i här påtalade förhållanden. Frågan är av praktisk art, och man måste söka lösa den genom ett praktiskt och snart ingripande. Här må dock erinras om att det i Sverige för närvarande inte finns några närmare bestämmelser angående tillåten vattenförorening i vattendrag. Dylika bestämmelser finnas däremot i t. ex. England och Danmark. I England får vattenförorening i ett vattendrag ej företagas i sådan omfattning, att den biokemiska syreförbrukningen överstiger 4 mg/lit. Motsvarande siffra för Danmark är 5 mg/lit. I Sverige förekomma betydligt högre siffror för den biokemiska syreförbrukningen i avloppsvatten, som tillåtes rinna ut i sjöar och vattendrag, av vilkas renhetsgrad den kringboende befolkningen i flera hänseenden är beroende.

Då problem och svårigheter av här antytt slag ideligen uppstå, synes det välmotiverat att t. ex. den nya fiskeristyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen får i uppdrag att förutsättningslöst undersöka möjligheterna att få till stånd förbättringar på hithörande områden. Att den pågående infekteringen av våra vattensystem i sin yttersta konsekvens utgör en verklig fara för folkhälsan, får man tyvärr allt starkare belägg för.

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

Med stöd av vad sålunda anförts an- håller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jord- bruksdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att upp- draga åt fiskeristyrelsen och medicinal- styrelsen att dels företaga undersök- ningar om de hygieniska vådorna av

den ökande föreningen av våra sjöar och vattendrag samt att dels framlägga förslag till praktiska åtgärder häremot?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 4.56 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 april.

Kl. 7.30 em.

Förhandlingarna vid detta samman- träde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel (forts.).

Herr förste vice talmannen anmälde, att behandlingen av statsutskottets utlä- tande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga stats- utgifter för budgetåret 1949/50 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksam- hetsområde, jämte i ämnet väckta mo- tioner nu komme att fortsättas.

Punkterna 64—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68.

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln (punkt 90) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlö- ningsstat för statens sjuksköterskeskola, att tillämpas tills vidare fr. o. m. bud- getåret 1949/50, dels ock till Statens

sjuksköterskeskola: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsan- slag av 129 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sam- manhang till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Osvald* och herr *Aman* (I: 208) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 257), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till försöksverksam- het enligt i motionerna angivna rikt- linjer anslå ett belopp av 64 680 kronor för budgetåret 1949/50, fördelat med 40 704 kronor till serafimerlasarettet och 23 976 kronor till statens sjukskö- terskeskola.

Utskottet hemställde i denna punkt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 208 och II: 257

a) godkänna i utskottets hemställen intagen avlöningsstat för statens sjuksköterskeskola, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

b) till Statens sjuksköterskeskola: Av- löningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 129 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade vid punkten avgivits av herr *Bo- man* i Kieryd.

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fröken HÖJER: Herr talman! Det är glädjande att se, att utskottet finner, att de hittillsvarande formerna för utbildning av sjukvårdspersonal otvivelaktigt äro i behov av rationalisering. Det skulle också vara glädjande om det vore riktigt, såsom utskottet tycker sig kunna konstatera, att en viss ökning på senare tid skett i fråga om antalet inträdessökande till sjuksköterskeskolorna. Till det senare återkommer jag litet längre fram.

Trots detta konstaterande av behovet av en förbättring av utbildningen anser dock utskottet omedelbara åtgärder för en sådan förbättring omöjliga av följande skäl. De förslag i nyssnämnda syfte, som framlagts av 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen, ha, säger utskottet, ännu icke blivit föremål för slutligt ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida, och i de avgivna remissyttrandena ha delade meningar rått rörande lämpligheten av att i nuvarande läge genomföra förslagen. Utskottet är därför icke berett att taga ställning till på vad sätt en förbättring här bör ske. Med anledning härav avstyrkes yrkandet om anvisning av medel för viss försöksverksamhet vid statens sjuksköterskeskola i anslutning till de av kommittén framförda förslagen. Och så tillägger utskottet, att vederbörande huvudmän, främst landstingen, ha möjligheter att redan nu beakta de av kommitténs uppslag, som kunna gagna rekryteringen, och att de förordade åtgärderna redan i viss utsträckning börjat genomföras vid skolor och sjukvårdsanstalter.

I motionen har framhållits behovet av förbättring av den del av utbildningen, som är förlagd till sjukvårdsanstalterna. Denna del omfattar ungefär 32 av utbildningens 37 månader, om man skall taga det litet schematiskt. Vikten av att denna del av utbildningen verkligen blir tillfredsställande, när av-

sikten är att bl. a. få fram en förkortning, är här framträdande. Man ser det på proportionen: 32 månaders praktisk utbildning mot 5 månaders teori.

I motionen föreslås en utökning av personalen på serafimerlasarettet med ett sjukhusekonomibitråde per avdelning, ett kontorsbitråde för sex avdelningar samt vaktmästare och handräckningspersonal för lyftningar och budskickningar. Dessutom föreslås att praktiska instruktionsköterskor anställas vid skolorna.

Hur sker praktiken för närvarande vid t. ex. medicin- och kirurgavdelningarna vid serafimerlasarettet, där statens sjuksköterskeskolas elever få sin utbildning? Eleverna utföra ett rutinarbete, som omfattar 9—11 timmar om dagen. Denna del av arbetet utgöres under långa perioder av sådant, som icke kommer att höra till deras framtida arbete som sjuksköterskor. Vid sidan här om införas de dessutom i sitt blivande yrke. Sjuksköterskeskolans ledning är, minst sagt, djupt bekymrad över dessa förhållanden. Härtill återkommer jag också litet senare.

Först några ord om ärendets behandling! 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen framlade sitt förslag den 31 december 1947. Yttrandena över förslaget skulle vara inlämnade i september 1948. Av yttrandena kan jag icke utläsa annat än att flertalet av dem som yttrat sig funnit, att den praktiska utbildningen bör förbättras. Då speciellt från statens sjuksköterskeskola framhållits de stora svårigheterna för styrelsen just på denna punkt, hade man förväntat något förslag om försök till förbättringar här. Det hade varit behöfligt.

Nu finner emellertid utskottet, att en viss ökning av antalet inträdesansökningar på senare tiden har kunnat konstateras. Det är mycket svårt att kunna konstatera om en ökning av ansökningarna skett eller ej, detta helt enkelt på grund av att vid de 23 sjuksköterske-

skolorna söka många elever samtidigt till två eller flera skolor. När man alltså icke har någon centralisering för dessa ansökningar är det praktiskt taget omöjligt att säga, att hösten 1948 och våren 1949 har det blivit en förbättring i antalet ansökningar. Vi ha gjort en undersökning om denna sak i januari månad och då funnit, att en del skolor ha haft förbättring i december, men sedan ha vissa elever återtagit sina ansökningar, delvis därför att de kommit in i någon av de andra skolorna. Man har alltså levat i den tron att man haft större antal ansökningar än vad i själva verket varit fallet.

Beträffande uttalandet att delade meningar rått rörande lämpligheten av att genomföra just denna del av förslagen vill jag framhålla, hur styrelsen för statens sjuksköterskeskola ser på frågan om att förbättra praktiken för eleverna. I januari 1948 skrev styrelsen för statens sjuksköterskeskola till direktionen för Karolinska sjukhuset och påtalade med skärpa, att eleverna från skolan användes till rutinarbete mer än vad som för en vanlig yrkesmänniska på något vis kan anses normalt, alltså, såsom vi i motionen framhållit, icke sällan upp till 11 timmar och vanligen betydligt över 8 timmar per dag. Underhandlingar begärdes för att få frågan ordnad. I dagarna har man börjat dessa underhandlingar, alltså ett år efter det de äro begärda. Chefen för medicinska avdelningen på serafimerlasarettet har därvid särskilt framhållit, att anslag saknas för att kunna minska arbetsbördan för eleverna.

Inom parentes vill jag framhålla, att dessa elever äro avlönade med endast fri bostad och kost. Staten anser sig i alla fall icke ha råd att å avdelningarna förbättra arbetskraften, så att de sålunda arbetande elevernas rutinarbete minskas till sex timmar om dagen.

När statens sjuksköterskeskola kom till åren 1938 och 1939 trycktes det särskilt på att den skulle bli en medicinal-

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

styrelsens experimentskola, en förebild för landets övriga kommunala och privata skolor. Då styrelsen för skolan i sitt yttrande över förslaget till förbättrad utbildning så kraftigt betonat nödvändigheten av först och främst reformer beträffande praktiken, kan man förstå att man icke ansåg, att man i budgetäskandena för 1949/50 återigen behövde taga upp detta och begära ett bestämt anslag för dessa förbättringar.

Vad är det då som utbildningskommittén vill vinna genom förbättring av praktiken? Jo, det är helt enkelt, att rutinarbetet inkränkes till 80 procent av en normalarbetsdag för att giva eleverna tid och kraft att varje dag orka med studier och praktik på sjuksköterskornas arbetsområde, ett område som de ännu icke behärska och där det följaktligen betyder dubbel arbetskraft, när eleven handledes och instrueras av avdelningssköterskan. Jag hör icke till dem som tro, att dagens sjukvård så absolut är beroende av hundraprocentigt rutinarbete av de cirka 3 000 eleverna i landets 23 sjuksköterskeskolor. Men jag tror, att om en ändring icke här sker komma vi att förlora allt flera av dem, som äro intresserade av denna arbetsuppgift och som genomgå en sjuksköterskeskola för att lära sig sjukvård. Lika väl som det är svårt att konstatera en aldrig så önskvärd förbättring av antalet ansökningar till sjuksköterskeskolorna, lika väl kan man se en viss tendens till ökad avgång under utbildningen.

För min del anser jag i likhet med övriga motionärer, att vi som gått in för att svenska folket skall beredas fri sjukvård den 1 juli 1951 måste också omedelbart vidtaga de åtgärder, som behövas och som nu kunna vidtagas för att säkerställa denna sjukvård. Ett av de största problemen är bristen på kvalificerad sjukvårdspersonal. Av en i dagarna företagen undersökning framgår, att vi i riket ha cirka 1 100 sjuksköterskebefattningar tillsatta med tillfällig

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

personal eller, i många hundra fall, icke alls besatta. Härvid är att märka, att intet annat land i världen med en sjukvård av vår standard har proportionellt så litet antal sjuksköterskor som vi. Därför blir bristen här särskilt kännbar.

All vår strävan inom såväl industri som hälso- och sjukvård går för närvarande ut på att effektivisera, rationalisera och framför allt använda den kvalificerade arbetskraften för kvalitetsarbetet. Eleverna i en sjuksköterskeskola skola utbildas till sjuksköterskor. Under trettiotvå trettiosjundedelar av sin utbildning äro de i stor utsträckning hänvisade till arbete, som till största delen består av sådant, som de icke skola utföra som färdiga sjuksköterskor. Sjuksköterskan skall vara effektiv och rationell båda när det gäller hennes eget arbete och handledningen av medhjälparna. Är det att undra på att den unga, som har kommit in i detta arbete för att ägna sig åt de sjuka, reagerar, när hon finner, att de uppgifter, som enligt all expertis böra skötas av annan arbetskraft, dock alltjämt till stor procent fylla hennes arbetsdag?

Vad har då riksdagen med denna fråga att göra? Medicinalstyrelsen svarar för kvaliteten på utbildningen i sjuksköterskeskolorna. Om man undantager statens sjuksköterskeskola lämnar staten bidrag till driften av sjuksköterskeskolorna med 5 000 kronor per budgetår till samtliga. Statens sjuksköterskeskola anser sig själv vara och kallar sig i yttrandet försöksskola. Men om försök skola kunna göras, behöves det anslag. Detta anslag har man väntat på med anledning av kommittébetänkandet och därav föranledda yttranden. Ett försök att förbättra förhållandena vid statens sjuksköterskeskola är vad man med iver och intresse väntar på runt om i landet.

Herr Boman i Kieryd har reserverat sig på denna punkt. Herr talman! Jag vill med instämmande i denna reserva-

tions syfte yrka bifall till det i motionen begärda anslaget till försöksverksamhet på 64 680 kronor, fördelat med 40 704 kronor till serafimerlasarettet och 23 976 kronor till statens sjuksköterskeskola.

Herr PETTERSON i Degerfors: Herr talman! Fröken Höjer har här lämnat en lång redogörelse över gången uti hela denna verksamhet, då det gäller sjuksköterskeutbildningen. För vår del voro vi i statsutskottet icke främmande för detta. Det är ju ett problem som vi brottas med för varje år. Men just nu ser det ut som om frågan ändå skulle stå inför sin lösning. När statsutskottet här icke har kunnat tillstyrka motionen så är det på mycket starka skäl. Det har byggt på det uttalande som departementschefen gjort på s. 195 i propositionen, där departementschefen säger, att, hur angeläget det än är att ordna denna fråga för att kunna få en annan rekrytering, innebär det ändå så stora problem, när det gäller omorganisationen, att han icke för dagen är färdig att taga ställning till detta. Departementschefen hänvisar till att betänkandet har varit ute på remiss men att det i remissutlåtandena framkommit mycket delade meningar. Departementschefen vill ha tid på sig att göra en översyn över detta, innan han kommer med ett slutgiltigt ställningstagande.

Vi ha inom statsutskottet ansett, att vi icke ha kunnat gå emot detta, ty det är byggt på mycket starka argument. Vi ha många gånger fått påskrivet för att vi skapat organisationer, som ej ha varit riktigt genomtänkta och icke hållit måttet. Vi skola naturligtvis icke medvetet gå in för att skapa en organisation utan att från första början vara klara med vad den innebär. Det är utskottets uppfattning.

Vi dela fullständigt motionärernas uppfattning, att det är av nöden att

frågan löses så snart som möjligt. Men då frågan står på tröskeln till att bli löst finnes ingen anledning att springa i förväg.

Jag blev litet betänksam, när fröken Höjer yrkade bifall till herr Bomans reservation. Det är en blank reservation, som icke säger någonting. Då behövde jag icke ställa något yrkande, men jag yrkar ändå bifall till statsutskottets hemställan.

Fröken HÖJER: Jag yrkade i alla fall, om jag skall taga det först, bifall till det i motionen begärda anslaget till försöksverksamhet på så och så många kronor. Jag föredrog ordagrant motionens yrkande.

Jag menade med mitt uttalande om reservationen helt enkelt, att här förelåg en sak som man samtidigt borde taga upp och att det var även andra som voro inne på detta.

Jag förstår vad som framhållits, men jag förstår icke, varför man ej till en sådan här viktig sak kan lämna något bidrag för att få försök på en punkt, där behovet är så uppenbart som det framgår av praktiskt taget samtliga remissyttranden över förslaget. Det är icke fråga om något fulländat, utan det är fråga om en försöksverksamhet, som jag för min del menar är av nöden, eftersom tiden är kort till den dag, när vi skola ha fri sjukvård.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att sjuksköterskorna intaga en nyckelposition i vårt sjukvårdsproblem. Det är likaså uppenbart, såsom fröken Höjer sade, att vi ha en mycket besvärande brist på sjuksköterskor. När man läser den motion, som är avgiven på denna punkt, får man emellertid en känsla av att det bästa sättet att säkra en ökad utbildning av sjuksköterskor skulle vara att befria sköterskeeleverna från en del av det rutinarbete som de nu få utföra.

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

Jag delar fröken Höjers uppfattning att det är alldeles nödvändigt att få en ökning av utbildningsmöjligheterna till stånd, men jag undrar dock om man kan acceptera hennes uppfattning om sättet. Jag är så till vida ense med fröken Höjer, att den omständigheten, att sjuksköterskeeleverna nu sysselsätts med rutinarbete i den omfattning som verkligen förekommer är ett missförhållande, som man skall försöka att komma bort ifrån. Men jag vill framhålla, att dessa elever dock skola senare som sköterskor handleda sjukvårdsbiträdena i deras arbete. Att helt befria eleverna från rutinmässigt arbete kan jag därför icke tänka mig vara klokt. Jag tror tvärtom, att eleverna böra ha en riktigt ordentlig gnuggning i detta rutinmässiga arbete för att sedan i befälsställning ha förståelse för de problem som möta den underordnade personalen. Men jag tror, att de få för mycket av det rutinmässiga i sin utbildning.

Nu gäller det emellertid att ekonomisera med våra tillgångar och i en knapp tid göra det bästa möjliga av en ansträngd situation. Om man ser på våra sjuksköterskeskolor konstaterar man, att rekryteringen visserligen under de sista åren har nedgått men dock ej nedgått värre än att vi praktiskt taget varje år kunnat utnyttja skolornas kapacitet så gott som fullständigt. Vi ha alltså hela tiden fått så många sökande, att vi kunnat hålla skolorna i gång. På sista tiden har man till och med konstaterat en ökning av dem, som anmält sig till skolorna.

Den viktigaste uppgift som vi stå inför i dag, om vi skola kunna få de sköterskor vi behöva i framtiden, är att vidga skolornas kapacitet och att få flera skolor i arbete. Inom den trånga ram, som vi ha i detta års byggnadskvot för sjukvårdsändamål, en kvot som ju sammanlagt går på 35 miljoner kronor för alla former av öppen och sluten sjukvård, ha vi reserverat en och en

Statens sjuksköterskeskola: Avlöningar.

halv miljon kronor för utbyggnad av sköterskeskolor så att man ökar den samlade utbildningskapaciteten.

För att nu återvända till den rutinmässiga utbildningen förhåller det sig så, att det råder brist inte bara på examinerade sköterskor — så lyckligt är tyvärr inte läget — utan vi ha också en oerhörd brist på sjukvårdskunniga biträden och mindre kvalificerad arbetskraft. På karolinska sjukhuset ha stora avdelningar varit stängda därför att man inte haft biträden att driva avdelningarna med. Nu hörde vi av fröken Höjer, att om man bara skulle genomföra den begränsade reform, som föreslås i motionen, skulle det behöva anställas 11 befattningshavare för fyllandet av uppgifter av mindre kvalificerad natur. Och från landstingshåll har det vid remissbehandlingen av sköterskeutbildningskommitténs betänkande på flera punkter framhållits, att om man skulle gå den väg, som fröken Höjer föreslår beträffande statens skola, generellt över hela landet så finns helt enkelt inte denna mindre kvalificerade personal att sätta in för att avlasta sjuksköterskeeleverna deras rutinmässiga arbete. Jag tror alltså att det är ganska klokt att i en tid, när det råder sådana svårigheter beträffande personaltillgången, ta sig en grundlig funderare på, om vi helt enkelt ha de tillgängliga personalresurserna för att göra en sådan förbättring av sköterskeutbildningen, som fröken Höjer har föreslagit. Jag tror att man över huvud taget får fundera både en och två gånger innan man binder sig för några definitiva åtgärder. Men att vi i fortsättningen inom inrikesdepartementet skola ägna denna fråga en mycket intresserad uppmärksamhet, därom kan jag försäkra fröken Höjer.

Fröken HÖJER: Herr talman! Jag nämnde ett av skälen till sjuksköterskebristen. Jag skall inte ta upp alla de

andra, utan det får räcka med att jag talar om felen vid själva sjuksköterskeskolan. Det skulle ha stått i motionen, säges det, att motionärerna önskat att rutinarbetet skulle tagas bort nästan praktiskt taget fullständigt från eleverna. Men vi ha ju i motionen särskilt framhållit, att det gäller att något minska detta rutinarbete i en arbetsdag på 9—11 timmar. Vi föreslå därför en minskning för samtliga elever på denna avdelning genom anställandet av ett sjukvårdsbiträde. Det betyder att vederbörande alltjämt har mycket rutinarbete kvar att fylla, så nog får hon tillräckligt därav för att också i fortsättningen kunna handleda sjukvårdsbiträdena i denna deras arbetsuppgift.

Sedan var det fråga om att utöka antalet skolor för att få flera elever. Men man har på grund av antalet sökande ej ens möjlighet att som tidigare inte bara ta in det ordinarie antalet elever utan därtill ytterligare 4 à 6 procent, som man vet är det antal, som kommer att avgå under skoltiden. Detta har flertalet av sjuksköterskeskolorna inte möjlighet till i dag. Flertalet skolor har inte möjlighet att öka sitt ordinarie elevantal så, att avgångsprocenten blir i förväg kompenserad, och man på det sättet får flera sjuksköterskor.

Ett av skälen till att man måste ordna denna utbildning är att den inte får bli för tung för de unga kvinnorna. Vi ha ju ett mycket större behov av sjuksköterskor i dag än vi haft tidigare. En hel del unga kvinnor tycka om detta arbete och vilja ägna sig åt detsamma, det vet jag av erfarenhet. De orka emellertid inte med elevarbetet, men det skulle de göra, om de finge en litet mera mänsklig arbetsbörda under utbildningstiden.

Det gläder mig mycket att höra statsrådet Mossberg säga, att han är intresserad av frågan och att han fortast möjligt kommer att ta den under omprövning. För dagen får jag, efter vad

jag kan förstå, nöja mig med detta hans uttalande, men jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 69—109.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 110.

Länsnykterhetsnämnderna.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr WIKLUND i Stockholm: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord om den motion jag väckt om förstärkning av länsnykterhetsnämndernas avlönings- och omkostnadsanslag.

Statsutskottet har i utlåtandet inte med ett ord berört den springande punkten i denna motion, nämligen att det i nuvarande ekonomiskt pressade läge gäller att få till stånd mesta möjliga effektiva användning av de medel, som ställas till den öppna nykterhetsvårdens förfogande. Min motion syftar till detta. Att en höjning av avlönings- och omkostnadsanslaget är mycket erforderlig torde vara tillräckligt motiverat i motionen. Jag tillåter mig erinra om vad som där uttalats. Det sägs bl. a., att länsnykterhetsnämndernas behov av skrivhjälp och tillfälligt arbetsbiträde på grund av de kommunala nykterhetsnämndernas allt starkare krav på medverkan av länsnämnderna kraftigt ökat, och att de hos länsnämnderna anställda ombudsmännens resekostnader av samma skäl och på grund av ökade biljettpriser stigit. Jag skulle tro

att de ledamöter av kammaren, som också äro ledamöter av en länsnykterhetsnämnd, kunna vitsorda, att förhållandet är sådant det skildras i motionen. Kan nu en anslagsförstärkning ske vid en riksdag, där besluten gå i de många avslagens och för all del också i de många välvilliga skrivningarnas tecken? Hur det tekniskt skall gå till har jag försökt ge anvisning om i motionen, i vilken jag föreslagit att den anslagsförstärkning på 50 000 kronor till understöd åt de kommunala nykterhetsnämnderna, som Kungl. Maj:t föreslagit, av effektivitetsskäl överföres till länsnykterhetsnämndernas avlönings- och omkostnadsanslag. I realiteten skulle det alltså inte bli fråga om någon verklig höjning av anslaget till nykterhetsvården, bortsett från det relativt måttliga belopp av 9 000 kronor, varmed socialstyrelsens anslagskrav överstiger den av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsförstärkningen 50 000 kronor. Men man kunde ju avstå från dessa 9 000 kronor. Man kan tänka sig vad det skulle betyda att slå ut 50 000 kronor på, om inte alla så dock den större delen av våra 2 500 kommuner. Gör man detta får man ett begrepp om, hur lite anslagshöjningen på 50 000 kronor kommer att betyda, då det gäller att stimulera den kommunala nykterhetsvården. Detta visar också vilka små belopp man över huvud taget rör sig med på detta område. Men 50 000 kronor fördelade på de 24 länsnykterhetsnämnderna skulle, såsom i motionen framhållits, bli av mycket stor betydelse för att täcka de ökade kostnaderna för skrivhjälp och till resor åt länsombudsmännen. Den begärda förstärkningen av anslaget till länsnykterhetsnämnderna är enligt min mening av avgjort högre angelägenhetsgrad än en så begränsad förstärkning av anslaget till statsunderstöd åt de kommunala nykterhetsnämnderna, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedan alkoholistvårdsutredningen i

Överståthållarämbetet: Avlöningar.

god tid före denna riksdag framlade sin utredning om hela denna verksamhets ekonomiska och andra problem har praktiskt taget ingenting gjorts för att åstadkomma en anslagsförstärkning, och då tycker jag ju för min del att det borde ha varit möjligt för utskottet att tillstyrka motionen, vars syfte är att den anslagsförstärkning, som dock föreslås, skall bli utnyttjad så effektivt som möjligt.

Jag vågar hävda detta, då jag vet, att statsrådet Mossberg inte är främmande för tanken att på den väg, som här antytts, förbättra länsnykterhetsnämndernas ekonomiska ställning. Jag vill gärna i detta sammanhang betyga nykterhetsvårdens tillfredsställelse över det förslag till anslag till anordnande av en länsnykterhetsnämndskonferens och om lånestöd åt vissa alkoholistanstalter, som nyligen lagts fram för riksdagen i särskild proposition.

Herr talman! Som denna fråga ligger till anser jag mig böra avstå från att framställa något särskilt yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställda bifölls.

Punkterna 111 och 112.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 113.

Överståthållarämbetet: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln (punkt 143) föreslagit riksdagen att dels bestämma, att på personalförteckningen för överståthållarämbetet finge upptagas i statsrådsprotokollet uppräknade befattningar, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för ämbetet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50, dels ock till Överståthållarämbetet: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 3 000 000 kronor.

I Kungl. Maj:ts förslag hade under anslagsposten till avlöningar till övrig

icke-ordinarie personal beräknats ett belopp av 165 000 kronor för avlöningar till personal på trafikavdelningens krisregleringsavdelning för bensin- och gummilicenser, motsvarande för närvarande utgående avlöningskostnader för avdelningen.

Utskottet hade vid behandlingen av förevarande anslag jämväl förehaft en från inrikesdepartementet under hand överlämnad promemoria, dagtecknad den 24 februari 1949, angående viss förstärkning av överståthållarämbetets personal utöver den i 1949 års statsverksproposition föreslagna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bestämma, att på personalförteckningen för överståthållarämbetet finge upptagas 1 ny befattning som förste byråsekreterare i lönegrad Ce 27, 2 nya kanslistjänster i lönegrad Ca 21, 4 nya kanslibiträdestjänster i lönegrad Ca 11 samt för kansliavdelningarna 12 kontorsbiträdestjänster i lönegrad Ca 8;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna i utskottets hemställda intagen avlöningsstat för överståthållarämbetet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Överståthållarämbetet: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 3 020 000 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Heiding, Sundelin, Ivar Persson, Boman* i Kieryd, *Rubbestad, Pettersson* i Dahl, *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå nedsättning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet för personalförstärkning på trafikavdelningens krisregleringsavdelning med 50 000 kronor till 115 000 kronor och att i enlighet därmed utskottet bort under b) och c) hemställa, att riksdagen måtte

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna av reservanterna angiven avlöningsstat för överståthållarämbetet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till Överståthållarämbetet: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 2 970 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Som framgår av utskottsutlåtandet finns vid denna punkt fogad en reservation, som syftar till en begränsning av utgifterna för trafikavdelningens krisregleringsavdelning.

Bensinransoneringen, som ju infördes i fjol, har medfört åtskilliga utgifter bland annat för den ökning av personalen, som skett inte bara vid överståthållarämbetet utan också vid länsstyrelserna. På överståthållarämbetets stat begär man nu en ökning av anslaget för detta ändamål med inte mindre än 165 000 kronor, och för länsstyrelsernas vidkommande begäres en ökning för samma ändamål med 900 000 kronor. Vi reserverar ha ansett, att när man infört denna ransonering och lagt upp ett visst system för densamma, bör det inte vara nödigt att nu ytterligare öka den personalkader, som skall sköta denna reglering, utan att det i stället borde vara möjligt att vidta en viss begränsning. Det är inte tu tal om annat än att hela statsutskottet i själva verket hade samma mening om den saken, vilket också tydligt framgår av utskottsmajoritetens motivering i denna sak. Det sägs nämligen ordagrant: »Utskottet vill inte heller motsätta sig att anslaget uppräknas med 165 000 kronor för personalförstärkning på trafikavdelningens krisregleringsavdelning. Beloppet bör dock icke ställas till ämbetets förfogande, förr än Kungl. Maj:t omprövat behovet av en så omfattande personalorganisation för ifrågakvarande arbetsuppgifter. Enligt utskottets mening borde

Överståthållarämbetet: Avlöningar.

möjligheter föreligga, att, sedan numera en viss erfarenhet vunnits rörande bensinransoneringen, fullgöra därmed förknippade arbetsuppgifter med en reducerad personalstyrka.» Även utskottsmajoriteten menar alltså, att en begränsning bör vidtagas, medan vi reserverar åter inte velat ställa hela beloppet till förfogande utan i stället minska på det samma för att på det sättet på ett mera markant sätt trycka på, att det behövs en begränsning.

Om man jämför reservanternas förslag med utskottsmajoritetens kanske man kan säga, att reservanterna varit mera barmhärtigt inställda mot regeringen än utskottsmajoriteten, ty med majoritetens förslag kommer det att bli många frestelser för och påtryckningar på regeringen att lämna anslag, under det att, om riksdagen redan nu beslutar detta lägre anslag, befrias regeringen från detta stora bekymmer, som kan bli mycket svårt att slippa undan. Jag tror därför att kammaren gör mycket klokt i att i detta avseende stödja reservanterna och alltså biträda reservationen. I sak tror jag, att man vinner en viss besparing tack vare de klarare linjer, som reservanterna rekommendera.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet MOSSBERG: Herr talman! Jag ber att få tacka herr Rubbestad för den omtanke han visat om regeringen, när han nu vill befria den från påtryckningar från länsstyrelsernas sida. Tyvärr måste jag emellertid säga, att jag tror att hans goda vilja har varit större än hans förmåga att åstadkomma denna hjälp. Ty kammarens ledamöter måste ha klart för sig, att det belopp vi nu diskutera är en beräkningspunkt, en punkt där vi för att kunna ange storleken av det anslag som bör upptagas i huvudtiteln söka beräkna de kostnader som kunna uppkomma för nästa budgetår.

Överståthållarämbetet: Avlöningar.

Den beräkningen ha vi gjort på grundval av vad denna ransoneringskostnad i administrationsutgifter under det år som gått, och beräkningen är vidare gjord utifrån den förutsättningen, att ransoneringskostnaden skall se ut under nästa år ungefär på samma sätt, som den gör nu. Det förhåller sig alltså på det sättet, att vare sig nu kammaren biträder utskottsmajoriteten och den skrivning den har utformat eller det reservationsyrkande, som herr Rubbestad har ställt, kommer denna administration att kosta vad den kostar. Vi kunna inte från inrikesdepartementets sida påverka arbetets omfattning och beskaffenhet. Det arbete, som skall utföras med bensinransoneringskostnaden, blir beroende på de direktiv, som trafikkommissionen kommer att ge, och på frågan om ransoneringskostnaden skall mildras, avskaffas för vissa typer av fordon eller skärpas; allt efter detta kommer medelförbrukningen att bli större eller mindre.

I det hänseende jag nu kommer till råder emellertid ingen som helst motsättning mellan herr Rubbestad och mig. Det är alldeles självklart, att hur det nu än går med bensinransoneringskostnaden så mycket som möjligt. Vi skola hålla dessa kostnader nere så långt det går, det är jag alldeles på det klara med. Vid stickprovsundersökningar som jag gjort ute på länsstyrelserna har jag emellertid kommit till den uppfattningen, att jag inte kan anklaga länsstyrelserna för någon bristande sparsamhetsvilja eller bristande rationaliseringsiver på detta område. Utskottet förutsätter emellertid att innan dessa pengar ställas till förfogande för överståthållarämbetet och länsstyrelserna Kungl. Maj:t skall göra en omprövning av denna administrativa apparats storlek. Jag vill då bara för att inte bli anklagad för någon bristande vilja att följa utskottets anvisning säga, att jag i vart fall för närvarande inte förstår, hur Kungl. Maj:t skall kunna göra en sådan

omprövning innan anslaget ställts till förfogande; det är ett dragspel, det måste kammarens ledamöter ha klart för sig. I samband med att en ransoneringsperiod går ut och en ny börjar sväller personalbeståndet ut, och under tiden mellan dessa skiften sjunker det ihop. Hur skulle vi i inrikesdepartementet kunna sitta och avgöra vilka och hur många befattningshavare, exempelvis länsstyrelsen i Norrbottens län skall behöva anställa för att ordna med ransoneringskort åt motorbåtsägarna där uppe och under hur lång tid dessa befattningshavare skola behöva vara anställda. Det ha vi inte den ringaste möjlighet att göra i departementet. Men vi skola inskräpa sparsamhet ute hos länsstyrelserna. Jag vill emellertid nämna för kammarens ledamöter att vid förfrågningar, som jag har gjort, har det visat sig att länsstyrelserna nu arbeta med väsentligt mindre personaluppsättningar än vad de gjorde, när ransoneringsperioden först trädde i kraft — det är alldeles självklart — men det har också framgått att man håller personaluppsättningen så pass snäv, att overtidsarbete förekommer för denna personal i mycket betydande omfattning. I Gävleborgs län t. ex. konstaterade man overtidsarbete på 280 timmar och vid Malmöhus län overtidsarbete på 600 timmar under en tvåmånadersperiod för den personal som var sysselsatt med bensinransoneringskostnaden nu i vår. Få vi inte några enklare föreskrifter att tillämpa vid länsstyrelserna, tror jag inte vi kunna komma mycket längre i fråga om besparingar än vad vi hittills ha gjort.

Herr RUBBESTAD (kort genmäle): Herr talman! Jag är tacksam att höra, att statsrådet påpekat för länsstyrelserna att all sparsamhet skall iakttagas, men vi skola komma ihåg ett gammalt ordspråk som säger, att »man får rätta mun efter matsäcken». Märker man att

det inte finns anslag att betala med, blir man ändå mera försiktig än efter råd och anvisningar. Detta mena vi är ett mycket lämpligt sätt, då vi ha den uppfattningen att här bör kunna göras en betydande besparing.

Statsrådet säger själv, att regleringen får ske i stort sett efter de gamla grunderna, och det är där vi mena att den erfarenhet och den kännedom, som man vunnit under ett år, skall göra det möjligt att genomföra åtskilliga besparingar. Det är detta som ligger bakom hela vårt förslag.

Jag vidhåller alltså mitt yrkande.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Man får inte tolka statsrådets uttalande på det sättet, att länsstyrelserna och de olika myndigheterna endast ha att begära anslag, och att departementschefen ingenting gör för att undersöka, om dessa anslag äro alldeles nödvändiga. Jag tolkar inte herr statsrådets uttalande på det sättet. Jag tror att det kommer att företagas de begränsningar av detta anslag som äro möjliga, men utskottsmajoriteten har icke kunnat ansluta sig till reservanternas förslag, som går ut på att vi här skola skära bort en del av anslaget, utan att dessförinnan ha gjort någon undersökning, om det finns någon möjlighet att spara 50 000 kronor på detta anslag till överståthållarämbetet och 200 000 kronor på anslaget till länsstyrelserna.

Om reservanternas förslag skulle bifallas av kammaren men det sedan visar sig, att det inte föreligger någon möjlighet att kunna begränsa anslaget till vad reservanterna ha föreslagit, vad kommer då reservanternas förslag att medföra? Enligt vad jag kan förstå kommer det inte att medföra något annat än att Kungl. Maj:t nästa år kommer att begära erforderligt tilläggsanslag. Jag tror mig emellertid veta, att anslagen på tilläggsstaterna äro varken reservanterna eller någon av kamma-

Överståthållarämbetet: Avlöningar.

rens övriga ledamöter så särskilt förtjusta i, och därför är det enligt min uppfattning betydligt bättre att vi bevilja anslaget men att det göres de undersökningar i besparingssyfte, som äro möjliga.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets förevarande hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 113:o i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 87 ja och 87 nej, varjämte 6 ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då följaktligen de avgivna rösterna befunnits vara lika delade, nedlade herr förste vice talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på

Länsstyrelserna: Avlöningar.

herr förste vice talmannens anmodan fru *Eriksson* i Stockholm ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, som befanns vara nej-sedeln.

Kammaren hade alltså fattat beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 114.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 115.***Länsstyrelserna: Avlöningar.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under elfte huvudtiteln (punkt 145) föreslagit riksdagen att dels bestämma, att i personalförteckningen för länsstyrelserna skulle vidtagas vissa i statsrådsprotokollet angivna ändringar, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50, dels ock till Länsstyrelserna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 22 250 000 kronor.

Kungl. Maj:t hade i samband härmed föreslagit, bland annat, viss närmare angiven höjning av anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, varav cirka 900 000 kronor för personalförstärkning i anledning av bensinransoneringen.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bestämma, att i personalförteckningen för länsstyrelserna skulle vidtagas vissa av utskottet angivna ändringar;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 22 250 000 kronor.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, *Heiding*, *Sundelin*, *Ivar Persson*, *Boman* i Kieryd, *Rubbestad*, *Pettersson* i Dahl, *Bergstrand*, fröken *Elmén* och herr *Birke*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå nedsättning av det av Kungl. Maj:t äskade beloppet för personalförstärkning i anledning av bensinransoneringen med 200 000 kronor till 700 000 kronor och att i enlighet därmed utskottet bort under b) och c) hemställa, att riksdagen måtte

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna av reservanterna angiven avlöningsstat för länsstyrelserna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1949/50;

c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till Länsstyrelserna: Avlöningar för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 22 050 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **RUBBESTAD**: Herr talman! Med hänvisning till den motivering, som jag anfört till punkt 113, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **MARTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr **Mårtensson** i Uddevalla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 115:o) i utskottets förevarande utlåt-

Anslag till den halvöppna barnavården m. m.

de nr 11 med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i denna punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 88 ja och 86 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 116—161.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 162 och 163.

Lades till handlingarna.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för budgetåret 1949/50 till understöd för utomprocessuell rättshjälp jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3.**Anslag till den halvöppna barnavården m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret

1949/50 till bidrag till den halvöppna barnavården m. m.

Kungl. Maj:ten hade i propositionen nr 46, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 11 februari 1949, föreslagit riksdagen att

dels medgiva, att under budgetåret 1948/49 finge, utöver tidigare medgivet belopp av 1 550 000 kronor, av statsmedel beviljas bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård till ett belopp av högst 240 000 kronor;

dels medgiva, att under budgetåret 1949/50 finge till ett belopp av högst 2 000 000 kronor av statsmedel beviljas bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård;

dels under femte huvudtiteln till Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 1 870 000 kronor;

dels ock under femte huvudtiteln till Bidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården m. m. för budgetåret 1949/50 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) medgiva, att under budgetåret 1948/49 finge, utöver tidigare medgivet belopp av 1 550 000 kronor, av statsmedel beviljas bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård till ett belopp av högst 240 000 kronor;

b) medgiva, att under budgetåret 1949/50 finge till ett belopp av högst 2 000 000 kronor av statsmedel beviljas bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård;

c) till Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 870 000 kronor;

d) till Bidrag till utbildning av personal inom den halvöppna barnavården

Anslag till den halvöppna barnavården m. m.

m. m. för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kronor.

Utskottet hade i sin motivering gjort vissa uttalanden av innebörd, att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka en huvudsakligen av arbetsmarknadspolitiska skäl betingad, alltför betydande utbyggnad av den halvöppna barnavården, varjämte utskottet, med anledning av att departementschefen förorddat, att principbeslut nu skulle meddelas om statsbidrag till planerade förskoleseminarier i Lund och Luleå, förklarar sig kunna tillstyrka statsbidrag till seminariet i Luleå men däremot, i nuvarande läge, ej till seminariet i Lund.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Hesselbom, Andréé, Bergstrand*, fröken *Elmén*, fru *Ericsson* i Luleå och herr *Henriksson*, vilka ansett,

dels att utskottets motivering, såvitt anginge den fortsatta utbyggnaden av den halvöppna barnavården, bort erhålla ändrad lydelse, innefattande att en fortsatt utbyggnad borde äga rum,

dels och att utskottet bort i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag tillstyrka bidrag till jämväl förskoleseminariet i Lund;

2) av herr *Pettersson* i Dahl, utan angett yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **HENRIKSSON**: Herr talman! Trots att jag under mycket kort tid haft nöjet att tillhöra kammaren har jag ändå hunnit göra vissa iakttagelser. En av dem är att våra vördade äldste i statsutskottets tredje avdelning, herr *Mårtensson* i Uddevalla och herr *Rubbestad*, i regel ha ett utpräglat sinne för realiteter. Det är en regel, och regler ha ju ofta undantag, och jag tror det

är ett av dessa undantag, som kommit fram vid behandlingen av denna fråga i avdelningen och i utskottet. Herrar *Mårtensson* och *Rubbestad* ha nämligen i sitt resonemang utgått ifrån, att situationen skulle vara eller i en nära framtid bliva sådan i vårt samhälle, att de gifta kvinnorna, och närmast de gifta kvinnor som ha barn i åldern före skolåldern, inte vare sig för egen, familjens eller samhällets skull skulle behöva delta i förvärvsarbetet. Som en följd av detta har man förordat en extra åtstramning i fråga om daghemsverksamhetens utbyggnad och i fråga om utbildningen av personal till småbarnsinstitutionerna över huvud taget.

Reservanterna i denna fråga tro inte att denna bedömning är riktig med hänsyn till de förhållanden vi nu ha och med hänsyn till den utveckling som kan väntas. För egen del vill jag gärna säga, att det ur flera synpunkter skulle vara önskvärt, att de gifta kvinnor med barn i förskoleåldern, som själva önskade det, kunde slippa delta i förvärvsarbetet. Jag tror att många av dessa som nu förvärvsarbeta gärna skulle vilja följa den vägen, men jag tror också — det bestyrkes av de undersökningar, som gjorts såväl av den kommitté, som hållit på med denna fråga, som av arbetsmarknadsstyrelsen — att det är många gifta kvinnor som ha barn som gärna skulle vilja gå ut i förvärvsarbete om de visste med sig, att det var möjligt att få det väl ordnat för barnen i daghem eller i andra småbarnsinstitutioner. Även om man nu vill säga, att mödrarna själva skola välja, om de vilja arbeta eller stanna hemma, tror jag det finns vissa faktorer som göra att det inte är så enkelt att bara taga hänsyn till detta. Vi ha för det första frågan om befolkningsutvecklingen. Där veta vi, att det under de närmaste decennierna kommer att ske en förändring så att antalet människor i de förvärvsarbetande åldrarna kommer att bli mindre och antalet åldringar och

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

barn kommer att öka. Vill man då ha proportionellt samma antal personer i förvärvsarbete som man har nu, måste det endera ske på det sättet, att förvärvsarbetet får börja tidigare eller sluta senare, eller också får man använda utvägen att i större utsträckning än nu utnyttja de reserver, som finnas i de förvärvsarbetande åldrarna. Det finns enligt min mening inte några skäl som tala för att förvärvsarbetet skulle kunna börja i tidigare åldrar. Den planerade skolreformen talar i stället i motsatt riktning. Jag tror inte heller att vi skola räkna med att det är möjligt att utvinna så mycket av den överåriga arbetskraften utöver vad som nu sker. Återstår då de reserver, som kunna finnas, och där är enligt min mening den stora gruppen gifta kvinnor den grupp, som väl i huvudsak kan komma i fråga.

Det är så mycket mera angeläget att man öppnar större möjligheter för denna grupp att träda ut i förvärvsarbetet som vi under den närmaste tiden räkna med att kunna fullfölja redan beslutade reformer, som kräva nya arbetsinsatser. Vi räkna med att kunna genomföra reformer, som minska det totala antalet arbetstimmar samtidigt som de ställa ökade krav på nyttigheter av olika slag. Jag vill bara nämna, att sjukvårdsreformens fullföljande ställer ökade krav på personal, och erinra om de önskemål som finnas i fråga om utökad semester och i fråga om en avkortning av arbetstiden för i första hand vissa särskilda områden. Detta gör att det med all säkerhet kommer att ställas mycket stora anspråk på att de som befinna sig i de förvärvsarbetande åldrarna i så stor utsträckning som möjligt skola stå till produktionens förfogande.

Att vi behöva kvinnorna på arbetsmarknaden får väl anses obestridligt, om man vill beakta de förhållanden som redan nu råda. Vi hade år 1947 ungefär 755 000 yrkesverksamma kvinnor. År 1945 hade vi 150 000 gifta kvin-

nor i förvärvsarbete. Med hänsyn till den utveckling, som jag nämnde och som är allbekant i fråga om befolkningsutvecklingen under 1950-talet, tala alla skäl för att vi då komma att behöva ett större antal kvinnor sysselsatta. Man säger då — det säges ifrån utskottsmajoritetens sida, och det har sagts under behandlingen av denna fråga — att det kan komma att inträda sådana förändringar i konjunkturerna, att det behov av kvinnlig arbetskraft som nu finns inte kommer att föreligga i framtiden. Det är en något egendomlig synpunkt att just kvinnorna skulle vara de som skulle reglera tillgång och efterfrågan på arbetsmarknaden. Jag tror emellertid inte att man behöver hysa alltför allvarliga farhågor för att en konjunkturförändring skulle få det förlopp, som den hade under 1930-talet, då det var massarbetslöshet och då det även i större eller mindre utsträckning förekom en jakt på de gifta kvinnor, som deltog i förvärvsarbetet. Jag tror det därför att vi ju alla i stort sett äro överens om att det skall föras en sådan politik, som ger full sysselsättning. Och med en sådan politik måste det, såvitt jag förstår, också komma att för framtiden föreligga ett klart behov av kvinnor i produktionen.

Till detta kommer att de områden där kvinnorna normalt bäst lämpa sig ha kommit att utveckla sig starkare än andra områden under senare år. Det gäller den statliga, kommunala och enskilda administrationen, handeln och varudistributionen, social- och hälsovården och undervisningsväsendet.

Jag skall bara ta ett exempel för att åskådliggöra detta. Jag hämtar det från ett område som ligger mig nära och som på visst sätt ligger oss alla nära, nämligen det statliga området. Under den fyraårsperiod som förflutit från 1944 till 1948 har antalet kvinnor i statstjänst ökat med 17,8 procent, och under samma tid har antalet män ökat med bara en tiondel härav eller med

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

1,7 procent. Det förefaller inte sannolikt att det behov som nu har fyllts med kvinnlig arbetskraft — man kan räkna med att det uppkommer ytterligare behov — kan tillgodoses endast med ogifta kvinnor eller genom att gifta kvinnor som inte ha barn i förskoleåldern gå ut i produktionen. Detta kan enligt min mening inte ske på grund av olika omständigheter, varav jag bara skall nämna en, nämligen att de gifta kvinnor som ha vuxna barn ha varit borta från förvärvsarbete under så lång tid, att de ha svårare att söka kontakt med det än kvinnor som för kortare tid sedan ha bildat äktenskap och som ha barn i förskoleåldern.

Till det som jag nu sagt komma också inkomstförhållandena. För att inte detta inlägg skall bli alltför långt skall jag inskränka mig till att erinra om att det väl alltid varit och alltjämt är så, att människans inkomster i många arbetarfamiljer äro alltför knappa för att familjen på basis av dem skall kunna få en bra bostad och i övrigt kunna hålla en tillfredsställande levnadsstandard. Dessa familjer ha då att välja mellan att antingen avstå från vad som enligt min mening hör till livets nödortfört eller låta båda makarna ha förvärvsarbete. Om man väljer det sistnämnda förefaller det mig rimligt att samhället lämnar hjälp och stöd, så att den uppfostring modern gör inte blir alltför tung att bära. Det kan samhället göra genom att se till att det finns daghem och småbarnsinstitutioner i tillräcklig omfattning.

I den undersökning som den kommitté som förberett denna fråga har gjort har man funnit, att det nu finns ett behov av ytterligare 7 000 platser på daghem och småbarnsinstitutioner. Ett flertal kommuner ha beslutat om en utvidgning av sin verksamhet i detta hänseende, och andra hålla på att utreda frågan. Under sådana förhållanden kan det enligt min mening inte vara lämpligt att riksdagen beslutar en större återhåll-

samhet i fråga om den fortsatta utvecklingen än vad nöden kräver. Den återhållsamhet som kan behöva iakttas på grund av det allmänna läget har redan blivit tillgodosedd i det förslag som framförts från departementschefen.

En annan fråga, varom det råder delade meningar utöver dessa allmänna uttalanden i utlåtandet och reservationen, är frågan om utbildningen av den personal, som skall handha verksamheten vid daghemmen. Det är omvittnat av utredningen, det är omvittnat av alla de instanser som haft frågan på remiss, och det är omvittnat av departementschefen, att det föreligger ett stort behov av utbildad personal.

Departementschefen har av denna anledning föreslagit, att det skall fattas ett principbeslut om statsbidrag till ett nytt förskoleseminarium i Luleå och ett nytt förskoleseminarium i Lund. Man har valt dessa båda platser därför att det nu inte finns några utbildningsanstalter vare sig i norra Sverige eller i södra Sverige. De som finnas ligga i västra och mellersta Sverige. Vidare är det förutsatt att det skall bli ombildning av ett av de nuvarande seminarierna till dubbelseminarium. Utskotets majoritet har inte biträtt departementschefens hemställan i vidare mån än att den ansett att det skall inrättas ett seminarium i Luleå och att ett annat skulle ombildas till dubbelseminarium. Med hänsyn till den återhållsamhet som man i övrigt förordat i denna verksamhet har majoriteten inte ansett det nödvändigt att det kommer till stånd ett seminarium i Lund.

Reservanterna äro av den meningen, att det är angeläget att man så snabbt som möjligt får tillgodoses det uppenbara behovet av utbildad personal, och vi anse därför att riksdagen i år principiellt bör uttala sig för anslag under kommande år till ett seminarium även i Lund. Detta skulle inte innebära någon ökning av utgifterna, eftersom det bara är fråga om ett principbeslut. Om

Anslag till den halvöppna barnavården m. m.

seminariet i Lund skall komma till stånd, medför det en liten utgiftsökning under de kommande åren, dock tidigast 1950/51. Då det enligt reservanternas mening inte framförts några bärande skäl för att i år avstå från det principbeslut, som departementschefen har hemställt om, ha vi reserverat oss på den punkten.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Hesselbom m. fl.

Häruti instämde fru *Eriksson* i Luleå.

Fröken **ELMEN**: Herr talman! Jag har i likhet med herr Henriksson reserverat mig för bifall till departementschefens förslag i vad det gäller utbyggandet av förskoleseminarierna.

Herr Henriksson har ju ingående motiverat reservationen, och jag har egentligen inte mycket att tillägga. Jag vill bara peka på att den halvöppna barnavården faktiskt intar en nyckelposition i vårt nutida samhälle. Det gäller här först och främst vården och fostran av barn i förskoleåldern. Det gäller möjligheten för mödrarna att få taga och behålla förvärvsarbete, det gäller vidare familjens inkomster, och det gäller industrien, som har stor efterfrågan på kvinnlig arbetskraft. Som herr Henriksson framhöll visa också prognoserna att det kommer att råda brist på kvinnlig arbetskraft under lång tid framåt.

Hela den halvöppna barnavården har släpat efter betänkligt, vilket medfört svåra slitningar för enskilda individer och för familjerna. Till viss grad beror det på investeringsbegränsningen, som har gjort att man inte kunnat bygga ut verksamheten i önskvärd omfattning. Trots att man fått begränsa utbyggandet av daghem och småbarnsskolor, föreligger det emellertid redan nu en skriande brist på utbildad personal, framför allt barntädgårdslära-

rinnor. Den första förutsättningen för att man över huvud taget skall kunna bygga ut verksamheten är ju att det finns tillgång till utbildad personal, och därför måste man, som det framhålls i propositionen, i tid se till att utbildningsfrågan löses. Vi ha för övrigt erfarenheter från flera områden av vad det vill säga att sociala reformer inte kunna omsättas i praktiken i den utsträckning man tänkt sig, emedan man inte i tid tänkt på att utbilda personal.

Det förslag som framlägges i propositionen är, såvitt jag kan förstå, ett minimum för att kommunerna skola kunna förverkliga sina planer i detta avseende och ett minimum för vad som är nödvändigt i ett nutida samhälle.

Jag vill också påpeka en annan sak, nämligen att utskottets skrivning blivit något olycklig. På ett beklagligt sätt framhåller man onödigtvis kvinnan som en arbetsmarknadens regulator, vilket man vill komma från på alla sätt genom att åstadkomma kollektiva inrättningar, som kunna komma att få kvinnorna att mera beständigt ta förvärvsarbete.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Wiklund* i Stockholm.

Herr **MÄRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag är fullt medveten om nödvändigheten av att många gifta kvinnor, även sådana som ha minderåriga barn, delta i förvärvsarbetet, dels på grund av egna ekonomiska förhållanden och dels ur samhällets synpunkt. Men, herr talman, jag vill inte vara med om att det skall sättas i gång någon mera omfattande propaganda för att pressa in de gifta kvinnorna i produktionsprocessen.

Om vi ta del av utskottets utlåtande och reservationen, finna vi att avvikelserna inte äro så synnerligen stora, men det är på ett par punkter som olika

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

meningar göra sig gällande. Det är dels i fråga om upprättandet av nya seminarier och dels i fråga om den propagandaverksamhet som det talas om för att få de gifta kvinnorna med minderåriga barn att delta i industriellt arbete som meningarna gå isär.

För närvarande äro sex seminarier i verksamhet för att utbilda lärarinnor och förestånderskor till daghems- och barnträdgårdsverksamhet. Antalet inskrivna elever vid seminarierna uppgick under höstterminen 1948 till 347. Med den nuvarande seminarieorganisationen utbildas således under 1949 cirka 175 nya lärare och under 1950 samma antal lärare. Departementschefen har föreslagit att det skall upprättas ytterligare två seminarier samt att ett av de nuvarande seminarierna skall ombildas till dubbelseminarium. Utskottet har förordat att denna utbildningsverksamhet bedrivs i något långsammare takt än vad departementschefen har föreslagit. Därför har utskottet förordat, att det för närvarande icke skall upprättas mer än ett nytt seminarium samt att ett av de nuvarande seminarierna skall ombildas till ett dubbelseminarium. Med denna utbyggnad av seminarieorganisationen synes det komma att utbildas ungefär 240 lärarinnor och daghemsförestånderskor för varje år. Jag tror att starka skäl tala för den mer begränsade utbyggnad, som utskottet här går in för, detta icke minst ur ekonomisk synpunkt. Det har nämligen visat sig, att daghemsverksamheten är ganska dyrbar för samhället. Men det är icke nog därmed, utan verksamheten är också mycket personalkrävande. Daghemmet behöver icke vara så synnerligen stort förrän det behövs en personal på 6 å 8 personer. Se vi på kostnaderna, finna vi av ett uttalande som gjorts av Stockholms stads barnavårdsnämnd, att dagkostnaden år 1947 för heldagsvård på daghem i Stockholm uppgick till mellan 6 och 11 kronor. Dagkostnaden för

spädbarnen torde vara omkring 50 procent högre. För spädbarnen skulle alltså dagkostnaden uppgå till mellan 9 och 15 å 16 kronor. Det är tydligen ingen billig verksamhet det här är fråga om.

Vad beträffar propaganda för att få gifta kvinnor med minderåriga barn att i större utsträckning deltaga i förvärvsarbete utom hemmet finner utskottet i likhet med departementschefen och socialstyrelsen, att man bör gå fram med försiktighet. Socialstyrelsen anför bl. a.: »Större om också mera svärmobiliserade arbetskraftsreserver torde finnas bland kvinnor i de åldersgrupper, som icke ha vårdnaden om små barn.» Före de nu citerade raderna har socialstyrelsen uttalat vissa tvivel om lämpligheten av att i alltför stor utsträckning kvinnor med minderåriga barn skola sättas in i förvärvsarbete, och sedan påpekar man, enligt vad som framgår av citatet, att det finns många kvinnor utan minderåriga barn som i första hand böra förmås att taga arbete i den mån detta är erforderligt. Jag vill i korthet understryka detta socialstyrelsens uttalande.

Men det är även en annan synpunkt, som man måste lägga på denna fråga. Man kan icke bortse ifrån vilken oerhörd arbetsbörda dessa gifta kvinnor påtaga sig. Man gör sig den frågan, hur många år de stå ut innan de bli fullständigt utslitna. Dessa gifta kvinnor med minderåriga barn, som skola deltaga i det industriella arbetet, måste med all säkerhet stiga upp kl. 5 eller senast $\frac{1}{2}$ 6 om morgnarna. De skola sedan göra i ordning hemmet, väcka barnen och transportera dem till ett daghem innan de själva skola infinna sig på sin arbetsplats vid 7-tiden. När arbetet är slut för dagen, få de gå ut och göra de erforderliga inköpen för familjen, sedan gå till daghemmet och hämta barnen, och när de komma hem få de påtaga sig husmoderns många gånger tunga arbetsbörda. Jag kan,

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

som jag förut sade, icke underlåta att ställa frågan: Hur många år orka kvinnorna med denna oerhörda arbetsbörda? Går det icke så, att när de komma upp i femtioårsåldern äro de utslitna. Då äro nerverna slut. Och resultatet blir att samhället måste utbygga sina sjukvårdsanstalter i det oändliga. Det är icke minst med hänsyn till dessa synpunkter som jag för min personliga del anser, att vi böra gå fram med en viss försiktighet på detta område och icke sätta i gång en alltför omfattande apparat för att tvinga in de gifta kvinnor som ha minderåriga barn i produktionsprocessen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! Herr Mårtensson i Uddevalla utgick i sitt anförande ifrån att reservanterna skulle ha uttalat sig för att det skulle igångsättas propaganda för att få gifta kvinnor med barn ut i förvärvsarbete. Jag vet icke varifrån herr Mårtensson fått den uppfattningen. I varje fall står det icke något om den saken i reservationen. Icke heller framkom något sådant i de diskussioner, som fördes i utskottet. Vi ha sagt: »Såsom departementschefen anförde synes det angeläget, att en nyrekrytering av kvinnlig arbetskraft för näringslivet i främsta rummet inriktas på sådana kvinnor, som ej ha vårdnaden om mindre barn.» I det hänseendet finns alltså intet att bemöta. Herr Mårtensson har slagit in öppna dörrar. Vad vi däremot uttalat är, att om det i vårt land finns — och det veta vi av de undersökningar som företagits att det gör — gifta kvinnor, som av fri vilja och på grund av olika omständigheter skulle vilja inträda i förvärvsarbete men hindras därifrån genom att det icke finns institutioner, som ha möjligheter att taga hand om barnen under den tid kvinnorna

äro sysselsatta i förvärvsarbetet, då är det angeläget att man från samhällets sida ser till att det inrättas institutioner i nödvändig omfattning, så att mödrarna och föräldrarna kunna bli befriade från de bekymmer, som det måste innebära att icke veta hur det kan gå för barnen.

Herr Mårtensson yttrade, att man icke från utskottsmajoritetens sida har velat vara med om att upprätta ett seminarium i Lund nu. Nej, men det är icke detta saken gäller. Avsikten är att riksdagen skulle fatta ett principbeslut i år för det fall att de kommunala myndigheterna i Lund sedan besluta inrätta ett seminarium. Kommer frågan upp nästa år, sker detta i form av en anslagsfråga. Det betyder alltså att även om ett principbeslut fattas i dag, kommer det att dröja minst ett år innan man kan få användning för seminariet. Fatta vi icke principbeslut, skjuta vi frågan ytterligare på framtiden. Det är detta vi i likhet med departementschefen ha ansett olämpligt.

Sedan var herr Mårtensson inne på frågan om hur utslitna kvinnorna skulle bli, om de skulle ha dubbla arbetsuppgifter, arbete både i hemmet och ute i förvärvslivet. Ja, den utslitningen blir icke mindre, om kvinnorna på grund av ekonomiska omständigheter eller av andra skäl tvingas att delta i förvärvsarbete men icke med trygghet kunna lämna barnen någonstans under den tid de arbeta.

Fröken ELMÉN (kort genmäle): Herr talman! Jag kan i huvudsak instämma i vad herr Henriksson yttrade.

En ytterligare väg för kvinnorna, som man kan tänka sig, är deltidarbete. Då böra de också ha möjlighet att under den kortare arbetstiden lämna barnet till småbarnsinstitutioner.

Herr Mårtensson talade med varm känsla om kvinnornas stora arbetsbörda. Ja, den är många gånger stor,

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

men man måste också förutsätta, att mannen delar arbetet i hemmet med den förvärvsarbetande kvinnan. Och taga kvinnorna denna stora arbetsböroda, måste det vara av mycket vägande ekonomiska skäl, som de gå ut i förvärvslivet. Jag vill peka på att bl. a. på grund av vår bostadspolitik, när vi t. ex. för familjer med barn söka få fram bostäder på två rum och kök, som betinga höga hyror, kan familjeförsörjaren i de unga familjerna få svårt att ensam klara utgifterna.

Herr **PETTERSSON** i Dahl: Herr talman! Jag skulle kunna hålla med herr Mårtensson om ganska mycket och instämma med honom i att det naturligtvis är en tung arbetsböroda de arbetande husmödrarna ha, då de skola lämna sina barn på daghemmen på morgnarna, sedan taga del i förvärvsarbetet, därefter hämta barnen på kvällen och slutligen ordna med sitt eget hem. Å andra sidan kanske man samtidigt måste erkänna, att samhället och många av oss gärna vilja ha kvinnornas arbetskraft i förvärvslivet. Frågan blir då hur man mest praktiskt och lämpligt skall ordna detta. Daghemsvärksamheten har med full rätt kritiserats därför att den blir för dyr. Den kostar för mycket pengar, och det åtgår för mycket arbetskraft, som skall lösgöra husmödrarnas. Jag har tidigare berört denna fråga i riksdagen och lämnat exempel på att man bundit praktiskt taget lika mycket arbetskraft som man lösgjort. Är det så, måste man säga sig, att det är fel på något håll.

Dagkostnaderna äro också mycket stora på daghemmen. Om jag icke minns fel, redovisas det i handlingarna här, att dagkostnaden i Stockholm är mellan 7 och 8 kronor. Därtill kommer väl en del kostnader för byggnader, lokaler och dylikt, varför kostnaden kanske går upp till det dubbla. Man kan förstå den kommunalman, som jag hörde säga, att

det faktiskt är billigare för kommunens del att betala 300 kronor i månaden och låta husmödrarna stanna hemma i stället för att behöva ordna med daghem.

Jag tror att det skulle vara mycket förmånligt om socialstyrelsen, som nu är tillsynsmyndighet, ville angripa problemet från så att säga rätt håll och försöka göra det bästa möjliga av det här. Jag har sagt tidigare — och jag vill upprepa det nu — att om daghemsvärksamheten ordnades mera praktiskt och litet enklare utan alltför mycket konstiga bestämmelser och stränga regler, skulle man säkerligen vinna ett bättre resultat. Herr Elmgren som är här inne och lyssnar på debatten, har en annan uppfattning än jag i denna fråga, det vet jag. Men jag tror, att man icke behöver hålla så mycket på all denna hälsokontroll, dessa skärmbildsundersökningar osv. Man skulle kunna nå lika bra resultat, om man icke i allt vore så minutiöst noga. Jag har varit i tillfälle att följa med representanter för socialstyrelsen och titta på s. k. jordbruksdaghem i Norrland. Jag får säga, att de på mig gjorde ett mycket gott intryck. Det hela var icke så rigoröst ordnat som det är i storstäderna. Jag tror att man kan säga, att de fylla sitt ändamål, och de voro ordnade både praktiskt, billigt och bra. De hade en sammanlagd dagkostnad av 2: 50 à 3 kronor, alltså icke mer än som kan vara rimligt. De som hade förmånen att få ha sina barn där voro åtminstone på de ställen jag besökte mycket belåtna.

Nu finns det en kommitté, som sysslar med detta spörsmål, och man har talat om att gå ifrån denna verksamhet och gå in på nya linjer. Man förordar s. k. fosterdaghem och anser från kommitténs sida, att dessa ha många påtagliga fördelar. Det är en billig anordning, man sparar byggnadsmaterial, man sparar lokaler och personal, och dessa hem äro för spädbarn och känsliga barn att föredraga framför de vanliga daghemmen. Visserligen anser man

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

att de ha nackdelar därigenom att fosterhemmen fästa sig vid barnen och barnen fästa sig vid fosterhemmen, så att det kan bli slitningar mellan fosterhemmen och de riktiga hemmen, men kommittén förordar i alla fall dessa hem och säger, att för verksamheten icke skulle erfordras någon form av statsbidrag. Man resonerar alltså så, att det hela är billigt och praktiskt, att barnen få god vård, och att det icke kostar staten någonting. Men då har man rättighet att i anslutning till herr Mårtenssons resonemang om den stora arbetsbörda man lägger på husmödrarna peka på fostermödrarnas arbetsbörda, för vilken de icke skulle få något betalt. Jag tycker att det kunde ha varit på sin plats att kommittén, när den har förordat fosterdaghemmen, också hade sagt ifrån, att husmodern i dessa hem borde få litet ersättning för vården. Departementschefen har om denna verksamhet uttalat, att han tycker att den är förmånlig och bra och också bör prövas. Jag har ingenting emot den saken, och jag tror att många hem på landsbygden öppna sina hem för barnen såsom de ha gjort hittills. Men det är icke mer än rimligt, att det ges ersättning till dessa fosterhem.

Slutligen vill jag framhålla, herr talman, att jag ingenting har emot den halvöppna barnvården. Tvärtom, jag tror att det är nödvändigt att samhället ordnar med sådan vård. Men jag uppberar vad jag sagt, att man icke skall tillämpa för rigorösa bestämmelser när det gäller denna verksamhet utan ordna den litet enklare och mera praktiskt, så att den kan bli billigare och så att icke för mycket arbetskraft bindes för att lösgöra annan arbetskraft.

Jag har, herr talman, intet ytterligare att tillägga.

Fröken NYGREN: Herr talman! Jag kan helt och fullt instämma med herr Mårtensson i att man icke skall locka ut kvinnor med småbarn på arbets-

marknaden. Det är klart att det för de små barnen måste vara lyckligast att vårdas och fostras i hemmen av mödrarna. Men därom råda, så vitt jag förstår, icke några delade meningar, och herr Henriksson har starkt understrukt, att reservanterna äro av samma uppfattning.

Anledningen till att jag tager till orda är den att jag tycker, att utskottet tyvärr har presterat en skrivning, som låter en spåra en ganska otrevlig inställning till gift kvinnas förvärvsarbete. Det är ett skrivsätt, som för tanken tillbaka till 1930-talet, då den inställningen, som jag förmodar att de flesta här minnas, var ganska allmän, att gift kvinna egentligen icke hade på arbetsmarknaden att göra. Nu kan man ju icke uttrycka sig så kategoriskt på grund av att förhållandena äro sådana, att man behöver alla armar, som möjligen kunna hjälpa till. Men, såsom fröken Elmén redan har påpekat, man har skrivit på ett sätt, som framhäver att man tycker att det är rätt och riktigt, att de gifta kvinnorna skola utgöra en regulator på arbetsmarknaden. Alltså: Nu när de absolut behövas, skall man vidtaga åtgärder för att locka ut dem, men så fort det lättar, skall man strama till och neka dem att vara kvar ute i ett förvärvsarbete, som de själva anse sig böra ha. Jag tror alldeles säkert, att ingen kvinna med små barn utan välgande skäl lämnar dessa för att ställa sig i en fabrik, sitta på kontor eller inneha något annat förvärvsarbete. I allmänhet är det tvingande ekonomiska skäl som ligga bakom, men det kan också vara så, att vissa kvinnor ha valt ett yrke, som de äro mycket intresserade av, ett yrke som de ha lagt ned pengar och tid på att utbilda sig för. Då är det ganska givet, att de icke vilja lämna detta arbete för de få år, då de kanske skulle behöva vara hemma för att sköta de små barnen, eftersom de i allmänhet ha mycket små chanser att få komma tillbaka till sitt arbete.

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

Jag skulle nog ha velat med reservanterna rösta för Kungl. Maj:ts förslag om att man nu skall fatta ett principbeslut om ett seminarium i Lund. Som herr Mårtensson framhåller, har man emellertid nu gått in för seminariet i Luleå, ett seminarium som skall bli dubbelseminarium, och det kanske därför icke är så farligt att frågan faller. Eftersom den redan fallit i första kammaren, är det för övrigt ganska meningslöst att vi här fatta ett annat beslut.

Så vill jag säga ett par ord om herr Mårtenssons mycket vackra uttalande om kvinnornas för dryga arbetsbörd. Ja, när det förhåller sig som han skildrade — något som det tyvärr gör i åtskilliga fall — är det mer än beklagansvärt. Men som fröken Elmén sade finns också den andra utvägen, att mannen — eftersom det är fråga om den gifta kvinnan, har hon en man och en far till barnen — också hjälper till. Mannen och hustrun kunna gå till daghemmet med barnen var sin morgon, eller den ena kan gå dit med barnen på morgonen och den andra hämta dem på kvällen. Dessbättre har det blivit en helt annan inställning i de unga hemmen än tidigare. Där dela verkligen fadern och modern omvårdnaden om barnen. Den rättvisan måste vi göra våra unga familjefäder.

Såsom torde framgå av mitt yttrande vill jag ansluta mig till utskottets hemställan, men för att få bort det otrevliga inlägget, som de gifta kvinnorna måste taga anstöt av, därför att det, som jag tidigare nämnde, understryker att de skola vara kastkäppar, som få träda till när det är lämpligt för samhället men sedan icke få rättighet att själva bestämma hur de skola förhålla sig i fortsättningen, föreslår jag att en del av utskottets motivering skall utgå. På sidan 7 andra stycket i mitten börjar en mening med följande ord: »För omhändertagande av barnen.» Jag yrkar att andra stycket från och med dessa ord skall utgå ur motiveringen. I övrigt ber

jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGSTRAND: Herr talman! Denna fråga tycks i viss mån ha kommit att ventileras som en fråga om arbete och arbetsmöjligheter för de gifta kvinnorna. Enligt min uppfattning är det inte bara en fråga om de gifta kvinnornas förvärvsarbete. Dessa daghem eller barnträdgårdar ha faktiskt redan fått och torde komma att få en alltmer vidgad betydelse, i det att även hemarbetande mödrar, som ha flera barn i hemmet och inte ha hembiträdeshjälp, böra få möjlighet att lämna sina barn några timmar dagligen på sådana daghem eller barnträdgårdar eller vad vi kalla dem. Särskilt här i Stockholm och i en hel del av de större samhällena är det som bekant faktiskt omöjligt för mödrarna i en familj, där det finns två, tre barn i åldern sex år och därunder, att, även om de inte ha förvärvsarbete, hinna övervaka sina barns fostran. Barnen måste få leka med kamrater på gårdar och gator och i viss utsträckning på öppna platser. När barn i den åldern skola fostras av och själva uppfostra andra barn, säger det sig självt, att det inte alltid är en gynnsam påverkan som gör sig gällande. Det kan emellanåt bli raka motsatsen.

Det skulle för visso vara av mycket stor samhällelig betydelse, om praktiskt taget alla sådana familjer kunde under några timmar dagligen skicka sina barn till sådana daghem. När nu möjligheterna i detta avseende äro mycket begränsade, framför allt därför att det också råder brist på utbildad personal, så förefaller det mig som om det vore mycket viktigt, att ett principbeslut enligt reservationen i frågan nu fattas. Detta kan visserligen inte leda till något resultat, då första kammaren biträtt utskottets förslag, men det skulle bli en opinionsyttring, varigenom direkt

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

sades ifrån, att denna kammare anser det vara av vikt, att möjligheterna ökas att utbilda personal, duglig att användas i sådana hem. Genom ett bifall till reservationen skulle kammaren uttala sig för att ett seminarium av denna typ får anordnas även i Lund. Jag hemställer därför om bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm: Herr talman! Herr Mårtensson i Uddevalla säger, att han inte vill vara med om att propagera för att få gifta kvinnor med små barn ut i förvärsarbete. Ingen vill vara med om en sådan propaganda. Ingenting är väl så naturligt, som att en mor vill ha sina barn hos sig, vill ha dem hemma så länge de äro så små, att de hålla henne i kjolarna, vill kunna sätta dem i knäet och ta i dem, när hon tycker, att de behöva henne. Att vara hemma och hålla om ungarna och se om dem under de första åren är en så naturlig lust hos en mor, att vi inte behöva predika i några utlåntanden, att det är en plikt. Det är alltså en naturlig lust; det vill varje mor, som kan ordna det så.

De som inte göra det ha sina skäl för det, och vad vi än tycka om deras skäl, anse de själva, att de ha skäl nog för att ta arbete utanför hemmet ibland. Vi kunna inte påverka människors bedömning därvidlag genom att säga, att de skola lämna sina barn till grannar eller äldre människor, som kanske inte alls förstå sig på barn, eller bereda dem andra vårdmöjligheter, som äro mera primitiva än vad de skulle behöva vara. Vi befrämja inte utvecklingen, om vi säga, att de kvinnor, som ha förvärsarbete, få väl lämna sina barn var de vilja. För mig framstår det som helt naturligt, att vi måste tänka på att barnen skola få det bästa och att vi inte bara skola se detta som en fråga, om kvinnan skall ha frihet att göra som hon vill i det framtida samhället. Det

är faktiskt av underordnad betydelse. Det viktigaste för samhället är inte, om en kvinna är i hemmet eller ute i förvärvslivet, utan det viktigaste för samhället är, att hennes barn — det är dem vi äro ansvariga för — få den bästa vård de kunna få, när hon går ut i ett arbete.

Det visar sig, att det inte finns tillräckligt med människor för att sköta de daghem och barnträdgårdar vi redan ha. Man kör med sämre personal än man skulle behöva. Jag tror också, att vi inte bara böra tänka på dem som gå ut i arbete. Det moderna livet i en storstad är så pass pressande, att det finns ett mycket framträdande behov även för mödrar, som äro hemma eller endast ha ett par timmars arbete om dagen, att ha någonstans att lämna bort sina barn. Därmed har man inte sagt, att dessa mödrar, som behöva lämna bort sina barn några timmar om dagen till en sådan institution, äro sämre mödrar än andra.

Vi kunna inte bygga på andra människor än dem som finnas. Vi predika inte fram en ny sorts människor, och vi hejda inte en utveckling med att säga, att vi inte skola utbilda flera daghems- och barnträdgårdslärarinnor än vi just nu behöva. Vi hejda inte utvecklingen, men vi rusta oss för en oundviklig utveckling, om vi under några år utbilda människor, som motsvara moderna krav på människor, som kunna ta hand om barn i dessa institutioner. Man har inte därmed fattat beslut och sagt, att vi försvära oss åt en ny familjetyp, där kvinnan inte är hemma för att passa sina barn. Den familjetypen kommer att finnas, vare sig vi vilja det eller ej. Men vi ha ett ansvar för att barnen, hur än utvecklingen blir, skola ha den bästa skötseln, och det få de, om vi sörja för att det finns folk med utbildning för att sköta barn och inte låta det gå vind för våg.

Det har inte någon större betydelse för hemmets framtida gestaltning, om

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

vi nu fatta beslut om ett seminarium i Lund eller ej. Men vi äro bättre rustade för och kunna med bättre samvete motse den utveckling, som vi ändå gå till mötes, om vi ha människor utbildade, som kunna komma att tas i bruk på många andra håll och inte bara i de fall, då modern har förvärvsarbete. Jag hoppas alltså, att vi med tanke på framtiden besluta oss för ett seminarium även i Lund. Vi ha därmed inte avskaffat hemmakvinnan. Hon finns och vill finnas och kommer att finnas i stor utsträckning.

Herr RUBBESTAD: Herr talman! Såsom vi hörde, framhöll fru Eriksson i Stockholm, att det väsentliga här är, att barnen få bästa möjliga vård, så att de bli goda samhällsmedborgare, och jag vill säga, att detta är just det genomgående draget i utskottsmajoritetens tankegång i detta ärende. Det är barnens bästa, som framför allt ligger oss om hjärtat, och vi tro, att detta befrämjas bäst, om barnen, såsom fru Eriksson sade, få hålla sin mamma i kjolarna. Då äro barnen mest glada, och även mamma är det, när hon får ta upp sina barn i knäet. Vi tro att det är det riktiga familjelivet. Det är i sådan miljö man fostrar människor till goda medborgare i samhället. Det är det som är det genomgående draget i vår ståndpunkt, när vi inte vilja, att vissa individer skola utbildas till att ta hand om barn, så fort mödrarna vilja kasta dem ifrån sig.

Jag tror att det finns ytterst få fall, där det är ekonomiskt nödvändigt för en gift kvinna att skilja sig ifrån sitt hem och sina barn. För närvarande är det så här i samhället, att lönen är avmätt som familjelön. Den är avsedd inte för ensamstående utan den är avsedd att räcka till för man, hustru och barn. Följaktligen behöver ingen, som har arbete och som har det rätta sinnet, lämna hemmet för ekonomisk vin-

nings skull. Jag har sett många hem, där kvinnan ger sig ut i förvärvsarbete tillsammans med mannen. Hemmet får stå öde och tomt. Bägge gå ut och äta på restaurang. Jag har också sett, att ekonomien i dylika hem inte blir bättre än i de fall, där hustrun sköter om hemmet, matlagning, städning, klädvård o. s. v. Där är ekonomien minst lika bra som i hem, där hustrun ger sig ut i förvärvsarbete. Särskilt är detta fördömligt, om de ha barn och äro i den ekonomiska ställning, att hustrun mycket väl kan vara hemma.

Detta är anledningen till att vi inom utskottsmajoriteten inte tycka, att det är en riktig väg, att stora belopp skola anslås för utbildande av sköterskor i sådan mängd. Den arbetskraft som frigöres, när man lämnar barnen på vårdplatserna, är inte nämnvärt stor. Det har framgått av yttranden i ärendet av flera sakkunniga myndigheter, att vinsten i friställd arbetskraft är ganska liten. Vi kunna därför inte finna, att detta är ett arbetskraftproblem av större mått, utan anse, att det är av mycket liten betydelse, när det gäller att skaffa arbetskraft. Ser man på det viktigaste i denna sak, nämligen hemmen och barnens uppfostran till goda medborgare, måste man obetingat gå på den linje utskottets majoritet rekommenderar.

Med dessa korta ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr MARTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Vid denna sena tidpunkt skall jag inte ingå på något längre resonemang i denna fråga. I debatten har framhållits, att ingen önskar, att det skall sättas i gång någon propaganda för att få in de gifta kvinnorna med minderåriga barn i produktionen. Jag vill med anledning därav bara hänvisa till ett kort uttalande, där kommittén bl. a. framhåller: »Kommittén vill som

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

ett led i exportoffensiven för sin del rekommendera en av statsmakterna kraftigt understödd kampanj riktad till kvinnorna för ökat förvärvsarbete speciellt i de strategiskt viktiga industrierna.» Jag måste göra mig den frågan, om inte ändå detta är en uppmaning till statsmakterna, att de skola sätta i gång en kraftig propaganda för att få in de gifta kvinnorna i förvärvsarbete.

Herr Henriksson sade, att reservanterna ingalunda ha uttalat något önskemål om att det skall bedrivas en sådan propaganda. Men den del av utskottets utlåtande, där utskottet vänder sig mot nämnda uttalande, ha reservanterna inte tagit med i sin reservation.

Herr HENRIKSSON (kort genmäle): Herr talman! När herr Mårtensson i Uddevalla nu kommer tillbaka till frågan om vad reservanterna ha sagt, vill jag bara hänvisa till det utlåtande, som här föreligger. Det är inte ett utlåtande över kommitténs utredningsresultat utan det är ett utlåtande över den av Kungl. Maj:t avgivna propositionen, och vi ha anslutit oss till de synpunkter, som äro framförda av departementschefen, som har tagit avstånd från en propaganda, särskilt inriktad på gifta kvinnor med små barn.

Fru VÄSTBERG: Herr talman! För att undvika missförstånd vill jag upplysa om att både jag själv och mitt förbund dela socialministerns och utskottets mening, att småbarnen i största möjliga utsträckning böra få åtnjuta moderns tillsyn och vård. Om jag finge råda, skulle inget spädbarn behöva sakna en mors vård och kärlek. För barnen i åldern 3—7 år skulle jag ordna med lämplig kollektiv uppfostran i barnträdgårdar några timmar per dag för att hjälpa de hemarbetande kvinnor, som inte ha råd att ha hemhjälp, och även dem, som vilja ha arbete och

kunna ta deltidstjänst. Jag skulle också se till att det ordnades med daghem och kollektivhus efter behovet i varje tätbebyggelse. Landsbygdens speciella behov av hemhjälp för barnen skulle naturligtvis även tillgodoses, och mitt ögonmärke skulle vara: allt för barnens vård och hästa. Det behövs inte för min del några brösttoner om att vi skola tänka på betungade mödrar och små barn.

Tyvärr ha vi emellertid inte kommit så långt. Vi leva ju i ett för många barn och mödrar mycket ofullgånget samhälle, och det framgår ju också av den fråga vi nu i kväll skola avgöra. Det är ett par saker i denna frågas behandling, som jag i likhet med en del andra reagerar emot. Man tycks inbilla sig, att de förvärvsarbetande mödrarna med största nöje lämna bort sina barn för att arbeta utom hemmet. Sanningen är ju raka motsatsen. Det är ju ofta det bittra nödtvånget, som lägger på mödrarna en alltför stor arbetsbörda och tvingar dem till dubbelarbete och att lämna barnen i andras vård. Men även om en mor skulle vilja göra en dyrbar utbildning räntebärande och vill hålla kontakt med sitt yrke, är det väl ett fullt legalt motiv. Vi veta ju, att äktenskapet numera inte är en så idealisk institution, att en kvinna har rätt att ta vilka risker som helst i fråga om sin egen försörjning. Det visar ju bl. a. de många änkorna och frånskilda.

En annan sak, som jag i likhet med fröken Nygren och andra måste reagera mot, är att man vill betrakta kvinnorna nästan bara som en reserv. När samhället eller produktionen kallar på kvinnorna, skola de villigt lyssna och rycka in överallt där det behövs, men om det blir arbetsbrist, skola de köras bort från sitt arbete på ena eller andra sättet. Ett sätt som tydligen leker utskottet i hägen är att man inte skall göra det alldeles för lätt för mödrar att ta och ha arbete utom hemmet. Det är faktiskt så, att man tycker sig åter-

Anslag till den halvöppna barnvården m. m.

kallad till 20-talet. Men varför skola inte även gifta mödrar ha rätt att utföra det arbete och utöva det yrke, för vilket de ha fått utbildning eller med vilket de trivas? Kvinnan är väl också en självständig individ i ett demokratiskt modernt samhälle och inte bara ett bihang till hem och barn. Hon bör också ha rätt att få välja den uppgift, som passar henne bäst. Och samhällets uppgift är enligt min mening att underlätta och inte försvåra hennes val. Vi kräva att inte behöva riskera att kastas in och ut i produktionen som ett dött ting.

För en sorts mödrar och barn tycks inte utskottet ömma så värst. Det gäller de ensamstående mödrarna, fränskilda, ogifta och änkor samt deras barn. För denna kategori gäller inte att de äro för betungade av dubbelarbete eller att deras barn sakna sin mor. Utskottet anser nämligen nödvändigt att utöka småbarnsinstitutionerna för just dessa kategorier.

Det var också en åsikt, som herr Mannerskantz i dag i första kammaren gav uttryck åt. Sedan han talat sig varm med tanke på hur mödrarna slet ont och barnen fingo avstå från sina mammor sade han, att naturligtvis måste ensamstående kvinnor, änkor och andra, ha möjligheter att utnyttja dessa daghem.

Man tycker annars att de, som äro så hjärtnupna för de yrkesarbetande mödrarnas tunga arbetsbördor och småbarnens goda omvårdnad, borde tänka även på de ensamstående mödrarna och deras barn. En ogift mor, en fränskild eller änka med småbarn har inget manligt stöd, inte det moraliska och ekonomiska stödet av mannen. Hon måste klara sig själv utan all hjälp och uppmuntran. Här skulle man väl ha rätt att tala om en tung arbetsbördor och en hård lott. Men de ha ju försörjningsplikt! Och deras barn, som sakna förmånen av en fars kärleksfulla omtanke och omvårdnad, skola då också avstå

från moderns. Det anses vara alldeles självklart. Jag tycker att denna ståndpunkt är ganska ologisk och nästan stöter på cynism. Ömmar man för dubbelarbetande mödrar och för yrkeskvinnornas barn, vore det väl motiverat att i första hand tänka på de ensamstående mödrarna och deras barn. Men utskottet gör tvärtom och förordar åtgärder för att ge ensamstående mödrar en chans att ha arbete utom hemmet. Det verkar nästan som om ömheden toge slut där den kanske allra bäst skulle behövas.

För min egen del vidhåller jag min åsikt att samhället i mån av förmåga bör underlätta för alla, även för kvinnor och mödrar av alla slag, att kunna ta och ha det arbete man trivs med eller behöver för sin utkomst. Kungl. Maj:t har gjort ett blygsamt försök att söka tillgodose det aktuella och mest trängande behovet av åtgärder på detta område. Det kan omöjligen vara något fel, att detta behovs tillgodoseende även kan motiveras ur arbetsmarknadssynpunkt och med hänsyn till stabiliseringspolitiken.

Det har också anförts att en utbyggnad av barnvården skulle bli så dyr för samhället, att man borde gå andra vägar. Om jag inte hörde alldeles fel sade herr Pettersson i Dahl, att det vore mer ekonomiskt för samhället att ge dessa kvinnor 300 kronor i månaden och låta dem stanna hemma. Men kammaren har väl uppmärksammat att utskottet begärt 2 miljoner kronor och att det här gäller 10 000 mödrar. Skulle vi gå på herr Petterssons i Dahl linje att ge dessa kvinnor 300 kronor i månaden och låta dem stanna hemma, skulle det krävas ett anslag på 36 miljoner kronor, för att inte tala om att samhället samtidigt mister 10 000 arbetande människor i respektabla yrken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det av fröken Nygren under överläggningen framförda yrkandet, som innebär bifall till utskottets förslag

Alkoholistanstalten Åsbrohemmet.

med strykande av en del av motive-
ringen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herr Hesselbom m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den av fröken Nygren under överläggningen föreslagna ändringen av motiveringen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Henriksson begärde emellertid votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapropositionen yrkade herr Henriksson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 69 antager bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herr Hesselbom m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit bifall till utskottets hemställan med den av fröken Nygren under överläggningen föreslagna ändringen av motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ännu en gång upplästes,

anställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraproposition antagit bifall till utskottets hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herr Hesselbom m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen. I enlighet härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring beträffande motiveringen, som föreslagits i den av herr Hesselbom m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Henriksson begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 74 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4.

Alkoholistanstalten Åsbrohemmet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckt motion om anslag till uppförande av nya köksloka-

Alkoholistanstalten Åsbrohemmet.

ler m. m. vid alkoholistanstalten Åsbrohemmet.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr LINDAHL: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att få tillfälle att rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet. Han är inte närvarande nu och därför får jag väl via protokollet söka nå honom med de synpunkter, som jag har på denna fråga.

Det torde vara riktigt som utskottet säger, att det inte är mycket att göra åt min motion, eftersom frågan ligger hos Kungl. Maj:t. Även om jag inte har tänkt att ställa något yrkande får jag ändå säga, att jag tycker att utskottets utlåtande på denna punkt hade kunnat vara något mera positivt. Jag tillåter mig emellertid att i anslutning till motionen anföra några synpunkter.

När man från socialstyrelsens sida anför, att den erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet har erhållit statsbidrag på tillhoppa 276 000 kronor, så är det klart att den uppgiften är riktig. Men å andra sidan är det också riktigt att man i det sammanhanget meddelar vilka stora värden som Åsbrohemmet representerar vid sidan av de statsbidrag, som ha erhållits. Om man inräknar statsbidraget och ett banklån på 348 000 kronor, så representerar nämligen Åsbrohemmet i dag med skog, mark, byggnader, inventarier o. s. v. ett värde av omkring 1 1/2 miljon kronor. Detta är en egendom, som i realiteten tillhör staten och som faktiskt har tillförts anstalten genom en klok ekonomisk förvaltning.

Det är också i initierade kretsar erkänt, att Åsbrohemmet står i särklass bland alkoholistanstalterna i landet, därigenom att patienterna därstädes få arbeta i sina gamla yrken. Det är här fråga om återfallsalkoholister, som få vistas på anstalten under ganska lång tid. Vad det betyder för patienterna,

när de en gång åter komma ut i förvärvslivet, att de under anstaltstiden ha fått arbeta i sina respektive yrken, förstår var och en.

Även om Åsbrohemmets ekonomiska ställning, tack vare de industriella avdelningar som finnas på alkoholisthemmet, blivit relativt gynnsam, räcker det i alla fall inte till några större kapitalinvesteringar i fråga om utbyggnader. För alkoholistanstalterna liksom för alla allmänna institutioner gäller att omkostnaderna under senare tid ha ökat. Då måste man komma dithän att staten skall hjälpa till, och det är just vad stiftelsen har begärt och vad jag har understrukt i min motion.

Anledningen till att motionen över huvud taget kom till var helt enkelt den, att socialstyrelsen enligt min uppfattning icke har det erforderliga intresset för denna fråga. Liksom utskottet har gått på socialstyrelsens linje föreligger det nu risk för att också Kungl. Maj:t så småningom skall komma att inta samma negativa ståndpunkt som socialstyrelsen har gjort. Det vore tacknämligt om jag genom min motion och eventuellt genom mitt anförande kunde påverka statsrådet, så att statsrådets inställning till denna fråga kommer att präglas av större positivitet än vad socialstyrelsen har visat.

Socialstyrelsen är dock icke främmande för de problem, som ha upprullats i motionen, och man erkänner från det hållet att utbyggnaden av Åsbrohemmet, vilken skall kosta 73 300 kronor, behöver komma till stånd. Men på socialstyrelsen säger man att man vill vänta och se om inte antalet patienter möjligen kan reduceras och den föreslagna utbyggnaden därmed bli överflödigt samt om inte de anordningar, som skulle vidtagas i samband med utbyggnaden, kunna rymmas inom hemmets väggar. Detta är naturligtvis en from önskan, men hur den skall kunna förverkligas torde i detta nu ingen kunna ge svar på. Såvitt jag för-

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

står har landet icke nu råd att bygga ytterligare alkoholistanstalter för att på det sättet minska antalet patienter på, i det här fallet, Åsbrohemmet. Man kan väl inte heller hysa den illusionen, att nykterhetstillståndet skall bli så mycket bättre, att antalet patienter vid alkoholistanstalerna av den anledningen kommer att reduceras.

Om man ser på förhållandena sådana de ha varit under det senare halvåret 1948 — åtminstone gäller detta för den stora alkoholistanstalten Åsbrohemmet — så blir det väl knappast så att antalet patienter framdeles skulle minskas i någon avsevärd grad. Under sista halvåret 1948 var nämligen Åsbrohemmet överbelagt hela tiden. I vanliga fall har man där 178 patienter, men under den angivna tiden var överbeläggningen varje månad 15 å 20 stycken. 1946 års alkoholistsvårdsutredning, som också har sysslat med Åsbrohemmets förhållanden, har för sin del förklarat, att den inte anser det ekonomiskt möjligt att göra anstalten mindre än vad den är för närvarande, utan att den borde ha samma storlek i fortsättningen.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid den saken. Jag vill bara säga, att hur det än må bli i framtiden, så är jag i alla fall synnerligen övertygad om att det under de närmaste åren icke kommer att bli något minskat antal patienter på Åsbrohemmet, utan det kommer att bli ungefär detsamma som nu. Om detta är riktigt, äro också anordningarna på anstalten i vissa avseenden ganska hopplösa. Jag önskar att någon eller några av statsutskottsledamöterna gjorde en visit på Åsbrohemmet och fick se hur det verkligen står till i de avseenden, som ha påtalats i motionen. Jag skall bara ta ett enda exempel, men det är belysande nog. Man har på anstalten varje dag en disk efter 240 matgäster, vilken skall klaras i ett kyffe, som är så litet att man inte kan montera in diskmaskin i det. Den fria golvytan är ungefär tre kvadratmeter. Där skola tre

stycken patienter dagligen stå i diskångorna — en tillvaro som måste sägas vara ganska påfrestande! Dessa patienter förklara också själva att de anse, att det arbetet på anstalten är det värsta som finnes på Åsbrohemmet.

Det vore mycket att säga i denna fråga, men det är omöjligt att få kammaren intresserad när det gäller en sådan lokal sak. Det är här endast fråga om en enda plats, och de detaljer det gäller äro icke av det slaget, att de kunna fånga berättigat intresse. De människor, som äro beroende av här berörda förhållanden, äro däremot i allra högsta grad intresserade av att få en annan ordning till stånd.

Jag vill som sagt vädja till statsrådet att han, när slutlig ställning till socialstyrelsens förslag skall tagas, ser till att de i motionen framförda önskemålen, som äro utomordentligt berättigade, bli förverkligade.

Herr talman! Jag skall sluta med det anförda, och då jag inte anser det vara någon mening i att ställa ett särskilt yrkande, uraktlåter jag att göra detta.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckt motion angående målsmanskapet för vårdhem för kroniskt sjuka m. m.

Utskottets hemställen bifölls.

§ 6.

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1949/50 till bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp jämte i ämnet väckta motioner.

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Mitt anförande kommer inte att utmynna i något yrkande, men jag vill i alla fall anförna något litet i denna fråga.

Det är väl ingen fråga, framför allt ute på landsbygden, som just nu intresserar folk så mycket och som har blivit ett så stort problem som just frågan om vatten och avlopp. I synnerhet är vattenförsörjningen aktuell. Alltsedan lagen om statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar 1945 kom till, igångsattes omfattande utredningar över hela landet i syfte att få till stånd vatten- och avloppsledning. Kommunerna ha lagt ner oerhörda summor på dessa utredningar, och nu ha de faktiskt ingenting för det.

Jag får givetvis uttrycka min glädje över de ökningar av anslagen, som ha företagits. När vi skrevo vår motion, fanns det en proposition, som föreslog ett anslag på 5 miljoner kronor. Sedan har ju statsrådet begärt ytterligare 3 miljoner, och utskottet har ökat anslaget med 1 miljon kronor. Utskottets förslag lyder alltså på 9 miljoner kronor. Men väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade dock begärt, att ytterligare 10 miljoner kronor skulle få tas i anspråk efter budgetårets utgång med anledning av att det kommer att dra så lång tid, innan arbetena kunna sättas i gång. Detta förslag har icke tillstyrkts av utskottet. Jag skall inte heller på den punkten ställa något yrkande.

Det finns emellertid ett uttryckssätt i departementschefens yttrande, som jag måste säga några ord om. Departementschefen säger: »Med hänsyn till att den för kalenderåret 1948 fastställda totala investeringskvoten för vatten- och avloppsanläggningar av 60 miljoner kronor icke helt hade utnyttjats under året samt att investeringskvoten för 1949 nedsatts till 55 miljoner kronor, syntes

vidare en minskning av anläggningsverksamheten på detta område sannolik.» Här talas om en minskning av verksamheten, när kommunerna stå i långa köer med sina ansökningar. Det är fullständigt beklämmande att läsa, att de anslag, som beviljats för 1948, icke ha utnyttjats. Vad beror detta på? Jo, det beror på den bedrövliga byråkratiska tågordning, som på detta område förekommer. Jag skall ta ett exempel från den kommun, i vilken jag själv hör hemma. Vi satte 1946 i gång med utredningar genom en auktoriserad firma för införande av vatten- och avloppsledning. Vi lade första året ned 50 000 kronor i utredningskostnader, och nu ha vi passerat 60 000-kronorsgränsen. På hösten 1947 voro vi färdiga att inlämna ansökningar på arbeten motsvarande en femtedel av den summa, som hade blivit ett resultat av utredningen. Tågordningen var sedan följande. Sedan hälsovårdsnämndens yttrande hade bifogats, gick ärendet till länsarbetsnämnden, därefter till vederbörande konsulent i länsstyrelsen och sedan till arbetsmarknadsstyrelsen. Därifrån remitterades ansökningen i april 1948 till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, och där låg den till oktober månad. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tillstyrkte den del av vår ansökan, där vi inte hade ansökt om något statsbidrag. Ansökningen gick sedan tillbaka till arbetsmarknadsstyrelsen i oktober, och inte förrän den 10 mars i år kom utslaget, ett avslag. Nu ha vi överklagat beslutet.

Genom de nybyggnader, som ha ägt rum i vår kommun, ha vi kommit därhän, att åtminstone ett 30-tal familjer måste vara uppe om nätterna och tappa vatten i hinkar för att använda om dagarna för vattenklosetterna och sådant. Eller också måste de springa till gamla brunnar och bära upp vatten två à tre våningar och ha det stående där om dagarna för att användas i hushållet, trots att ledningar inmonterats. Och fastän

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

man kan bevisa allt detta, avslås ändå ansökningen!

Därtill får man läsa, att de beviljade anslagen icke ha utnyttjats. Det beror således inte på att det inte finns sökande — de stå i långa rader — utan det beror på att tågordningen är sådan, att ett ärende skall ligga i ett ämbetsverk månad efter månad. Man måste fråga sig, om det inte här föreligger ett oerhört dubbelarbete. Först skall en auktoriserad firma göra alla uträkningar, avvägningar och ritningar. Så går ärendet som sagts via länsarbetsnämnden till den konsulent för dessa ärenden, som finns vid länsstyrelsen, och denne går ur teknisk synpunkt igenom alltsammans, i varje fall en stor del av materialet. Så kommer som förut nämnts ansökningen till arbetsmarknadsstyrelsen och går därifrån vidare till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Där går man på nytt noggrant igenom alla tekniska detaljer, kostnadsberäkningar och allting. Så kommer den tillbaka till arbetsmarknadsstyrelsen, där den blir föremål för samma noggranna genomgång punkt för punkt, detalj efter detalj. Man måste verkligen fråga sig, om det är nödvändigt med allt detta.

I en annan motion, avgiven av herr Andersson i Tungelsta, ha dessa ting ännu utförligare berörts. Denna motion är inte omnämnd i utskottsutlåtandet — den kanske återkommer i något annat sammanhang. När det föreligger så stora behov, är det minst sagt underligt, att det kan sägas, att anslaget icke utnyttjas och att man därför får räkna med en mindre företagsamhet på området.

Jag nämnde i fjol i denna kammare, att bara i två län, Kopparbergs och Gävleborgs län, ansökningar lågo inne för 43 miljoner kronor. I år ha emellertid ytterligare en del omständigheter tillkommit, som gjort att vi för vår del ha vågat överklaga arbetsmarknadsstyrelsens beslut och gå till Kungl. Maj:t. Det är bland annat den arbetslöshet, som

nu börjar visa sig på landsbygden bland skogsarbetare och byggnadsarbetare. På grund av överavverkningar i vintras; delvis beroende på stormskador och snöskador i skogen, ha miljontals klampar i vårt landskap inte funnit köpare, vilket medför, att man bara i vår socken får räkna med 200 arbetslösa skogsarbetare och åtskilliga byggnadsarbetare framöver. Detsamma är förhållandet i större eller mindre grad i en stor del norrlandskommuner. Detta bör man taga hänsyn till nu, så att dessa arbetare icke skola behöva gå arbetslösa och taga understöd, när för dem lämpliga arbeten ligga och vänta, och materiel, som exempelvis i vår kommun, till stor del redan är inköpt.

Jag har, herr talman, velat stryka under dessa synpunkter. Något yrkande skall jag inte ställa.

Herr GAVELIN: Herr talman! I likhet med föregående talare skall jag inte ta många minuter i anspråk. Jag känner dock ett behov att säga ett par ord i denna fråga. Det skulle i detta sammanhang vara ofantligt mycket att framhålla när det gäller anslagen för detta ändamål, en del har ju redan förut påpekats.

Det är särskilt en sak som jag har synnerligen svårt att förstå, och det är statsmakternas ovilja när det gäller att ta verkliga krafttag för att sörja för vatten- och avloppsanläggningar. Om man jämför de anslag på hundratals miljoner, som beviljas för att stödja bostadsanskaffningen, med de futtiga 5 å 10 miljoner, som gå till vatten- och avloppsanläggningar, blir statsmakternas inställning i denna fråga fullständigt obegriplig. Det är ju lika viktigt enligt mitt sätt att se att ordna med vatten och avlopp som att anskaffa en ordentlig bostad.

Jag har tidigare här i kammaren haft tillfälle att påpeka de oerhörda svårigheter man särskilt i en del större samhällen och byar i Norrbotten får dra

Anläggningar för vattenförsörjning och avlopp.

gas med då det gäller vattenfrågan. Där man exempelvis får använda sig av snösmältning för att klara vattenförsörjningen i ladugården vintertid. Jag skall inte upprepa dessa förhållanden än en gång. Man får hoppas att den utredning som jag vet pågår skall komma att leda till ett resultat, som kan medföra verkliga kraftåtgärder när det gäller att underlätta anläggandet av vatten- och avloppsledningar.

Jag skulle också i likhet med föregående talare vilja uttala min glädje över att utskottet och i viss mån även Kungl. Maj:t ha kommit till ett bättre resultat än vad som i första hand signalerades. Jag tror emellertid att det skulle ha varit bättre, om utskottet hade följt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning i det berörda hänseendet, till och med om anslaget skulle ha stannat vid 5 miljoner kronor under innevarande år, och givit dem ett bemyndigande att utöver detta bevilja anslag till ett belopp av 10 miljoner kronor, som skulle gå på nästkommande års stat. Jag tror att det skulle ha varit större nytta med ett sådant beslut än med den höjning av anslaget, som nu har ägt rum. Vi få i varje fall vara tacksamma för vad som har skett.

Jag ber att ytterligare få understryka min förhoppning, att det ett kommande år skall bli möjligt att företaga verkligt positiva åtgärder i denna angelägenhet.

Herr ANDERSSON i Malmö: Herr talman! Det skulle vara mycket att säga i denna fråga. Att den är viktig äro vi alla överens om. Det är ju också därför, som utskottet har höjt anslaget med 1 miljon kronor. Jag vill emellertid inte förlänga debatten.

Jag har begärt ordet närmast för att lämna upplysning om två ting, som ha berörts av de båda närmast föregående talarna. Den ena upplysningen gäller den pågående utredningen rörande nya statliga bidragsformer för vatten- och

avloppsanläggningar. Denna utredning blir enligt vad utskottet inhämtat färdig i år.

För det andra skall jag lämna en upplysning angående herr Anderssons i Tungelsta motion, som en av talarna efterlyste. Det är riktigt, som han sade, att denna motion sedermera — jag skulle tro om några dagar — kommer på riksdagens bord. Vi ha avskilt den för att behandla den särskilt, emedan den innehåller vissa speciella delar, som vi måste undersöka innan vi kunna taga ställning till densamma.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående garnisonssjukhusets i Sollefteå framtida ställning;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommitéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till byggnadsforskning och standardiseringsverksamhet;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till Flygtekniska försöksanstalten: Projekterings- och konstruktionskostnader;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

Avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

getåret 1949/50 till anskaffning av matematikmaskinutrustning m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 166, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1949/50 till Allmänna läroverken: Avlöningar beräkna ett förslagsanslag av 60 000 000 kronor, hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 55, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1949, för riksdagen framlagt slutliga förslag i ämnet.

Vidare hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 171, föreslagit riksdagen att till Arvoden åt lärarkandidater under provårstjänstgöring för budgetåret 1949/50 anvisa ett förslagsanslag av 320 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft ett antal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlon* (I: 240) och den andra inom andra kammaren av herr *von Friesen* (II: 308) hade hemställts, att riksdagen ville besluta att från och med budgetåret 1949/50 bevilja anslag för en statens aftonskola vid högre allmänna läroverket i Majorna i Göteborg, samt att på grund härav förslagsanslaget till avlöningar vid de allmänna läroverken

för budgetåret 1949/50 måtte, utöver vad Kungl. Maj:t i propositionen nr 55 föreslagit, höjas med 16 500 kronor.

Avd. I. Organisationsfrågor.

Utskottet hemställde i denna avd.,

I. att riksdagen måtte fatta vissa under a)—c) närmare angivna beslut angående inrättande av ny 5-årig samhögskola i Blackeberg i Stockholm m. m.;

II. att motionerna I: 240 och II: 308, i vad de avsåge inrättande av en statens aftonskola vid högre allmänna läroverket i Majorna i Göteborg, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade vid avd. I avgivits av herr *Ohlon*, fru *Svenson*, herrar *Staxäng*, *Kollberg* och *Widén*, vilka ansett, att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 240 och II: 308, såvitt nu vore i fråga, besluta, att vid högre allmänna läroverket i Majorna i Göteborg finge från och med budgetåret 1949/50 successivt inrättas en linje med aftonundervisning, benämnd statens aftonskola för real- och studentexamen i Göteborg, organiserad med fyraårig realskola och fyraårigt latin- och realgymnasium.

Efter föredragning av utskottets förenämnda hemställan yttrade:

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg: Herr talman! Vi känna ju alla till fall där människor, som ha en utpräglad studiebegåvning, på grund av vidriga omständigheter ändå berövats möjligheter till studier vid realskola och gymnasium. Vi äro väl också alla överens om att vi böra göra allt som står i vår förmåga för att giva dessa människor möjligheter till studier. Detta kan ske på flera vägar. I de större städerna äro dessa fall så vanliga, att det där finns förutsättningar för den effektivaste formen för en sådan undervisning, nämligen aftonskolorna. I Stockholm finns

Avlöningar vid de allmänna läroverken. m. m.

det redan en sådan statlig aftonskola, och där ha vi dessutom ett par privata skolor, under det att Göteborg saknar varje sådan skola.

Nu har det i denna kammare av herr von Friesen väckts en motion, som syftar till inrättandet av en statlig aftonskola vid högre allmänna läroverket i Majorna. Denna motion är inte något löst hugskott. Den bygger på en enhällig framställning från Göteborgs stadsfullmäktige samt på tillstyrkande från skolöverstyrelsens sida. Utskottet har ju också i sitt utlåtande uttalat, att goda skäl tala för upprättandet av en sådan skola, men har ändå avstyrkt motionen med anledning av att statsrådet inte framlagt proposition i frågan.

Vad är det nu som skulle kunna hindra denna kammare från att bifalla motionen? Det kan väl knappast vara statsfinansiella skäl. Denna aftonskola — vilken skulle ge undervisning på både realskole- och gymnasiestadiet — skulle under det första året kosta staten 16 500 kronor. Senare skulle den fullt utbyggd inte kosta mer än 83 000 kronor per år. Så dåliga kunna väl konungariket Sveriges affärer i alla fall inte vara, att vi inte skulle kunna bära den utgiften!

Herr talman! Då jag är övertygad om att det är ytterst sällan som så litet pengar skulle kunna hjälpa så många till så mycket ber jag att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Ohlon m. fl.

Häruti instämde herrar *Staxäng* och *Schmidt* samt fröken *Elmén*.

Herr **WALLENTHEIM**: Herr talman! Det råder här inga delade meningar ur principiell synpunkt mellan de ärade motionärerna och statsutskottet. Jag vill erinra om att den skrivning utskottet här presterat är mycket positiv. Redan år 1938, då denna fråga var uppe till behandling, framhöll utskottet, att detta med aftonundervisning var en väg som

vore värd att undersöka. Den försöksverksamhet man då beslöt sig för att sätta i gång skulle vara vägledande för vad som i fortsättningen skulle göras på detta område. Utskottet säger vidare, att den erfarenhet man nu fått klart och tydligt givit vid handen, att aftonundervisning vid läroverk kan vara av utomordentligt stor betydelse. Utskottet är för sin del också villigt att erkänna, att goda skäl finnas att övergå till att även på andra håll, alltså utanför Stockholm, utbygga en sådan verksamhet.

Att utskottet ändå icke biträtt motionerna hänger ju närmast samman med att hela denna fråga är föremål för prövning hos Kungl. Maj:t. När en fråga ligger under Kungl. Maj:ts prövning och alltså ännu inte blivit avgjord, då Kungl. Maj:ts uppfattning således inte redovisats för riksdagen, då brukar det ju inte vara vanligt att riksdagen går och tar ståndpunkt. Jag tycker att motionärerna kunna vara nöjda med den mycket positiva skrivning, som utskottet här presterat och som i själva verket betyder att frågan fallit framåt.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i avd. I dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid denna avd. fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Avd. II och III.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till folkskolinspektionen; och

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts

i statsverkspropositionen gjorda framställningar om vissa anslag för budgetåret 1949/50 till vanförestalter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

Anslag till barnmorskeläroanstalterna.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till barnmorskeläroanstalterna jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1 föredrogs. Därvid anförde

Fröken HÖJER: Herr talman! Utskottet avstyrker motionärernas förslag om att styrelser skola inrättas för barnmorskeläroanstalterna. Jag skulle gärna vilja veta vad utskottet menar när det säger, att det inte anser sig kunna förorda att sådana styrelser inrättas, innan närmare erfarenhet vunnits beträffande den nu föreslagna organisationen. Medicinalstyrelsen hade föreslagit inrättande av särskilda styrelser, men departementschefen har förordat den nuvarande organisationen, som helt enkelt innebär, att vederbörande barnmorskelärare och föreståndarinna utgöra en sorts styrelse direkt under medicinalstyrelsen. Det är således medicinalstyrelsen, som blir den verkliga styrelsen. Denna organisation har bestått sedan år 1711. Det hette då inte medicinalstyrelsen utan sundhetskollodium. Då fanns det endast en barnmorskelärare; senare tillkom en föreståndarinna. Jag kom inte ihåg om detta skedde i slutet av 1800-talet eller i början på 1900-talet. Man anser sig dock behöva ha närmare erfarenhet innan denna organisation kan prövas. Medicinalstyrelsen har föreslagit styrelser för dessa barnmorskeläroanstalter på grund av den erfarenhet, som man har av styrelserna för

Anslag till barnmorskeläroanstalterna.
sjuksköterskeskolorna, där organisationen i mycket är densamma. Man har alltså funnit, att en sådan styrelse är just vad man behöver för barnmorskeläroanstalterna. Med hänsyn till medicinalstyrelsens långa erfarenhet av nuvarande organisation anser jag alltså att utskottet inte haft tillräckliga skäl att avstyrka detta förslag.

Jag skulle också vilja säga ett par ord angående motionärernas förslag om 2 650 kronor i ökat anslag för att man inom en av repetitionskurserna även skall kunna undervisa i social mödravård. Det gäller här de repeterande barnmorskorna från distrikten. Dessa barnmorskor ha i sin skola tidigare icke fått undervisning i social mödravård. De behöva denna kunskap för sitt arbete, och det är därför av vikt att man nu också får komplettering på detta område, när man ändå skall anordna en repetitionskurs. Det är här fråga om att ge barnmorskorna ytterligare kompletterande kunskaper för arbete under en tioårsperiod. När det här gäller 30 stycken och tio år samt en utgift på 2 650 kronor, så tycker jag att det borde göras ett försök att enligt medicinalstyrelsens förslag få in denna undervisning i dessa repetitionskurser. Den kurs som är föreslagen gäller för barnmorskorna på mödravårdscentraler. Det är således inte alls fråga om de andra repeterande barnmorskorna.

Jag skulle också vilja säga några ord om dubbelutbildningen, som man inte kan bedriva vid båda läroanstalterna. Detta är ett mycket gammalt önskemål, som togs upp redan 1935 av befolkningskommissionen. Barnmorskor med dubbelutbildning efterfrågas huvudsakligen nu för tiden. Flertalet äro anställda på anstalter, och för dem är det önskvärt med denna dubbelutbildning. Det har blivit allt vanligare att barnmorskorna taga sjuksköterskeutbildning senare. Till statens sjuksköterskeskola har nu senast fyra stycken anmält sig för en sådan kompletterande utbildning,

vilken blir mycket längre och besvärligare för dem.

Herr talman! Jag har intet yrkande beträffande någon av dessa frågor.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1949/50 till anordnande av lokaler för statens rättsläkarstation i Lund m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ersättningar av statsmedel till arbetstagare som drabbats av silikos (stendammslunga);

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Erik Ask;

nr 87, i anledning av väckt motion om ersättning till makarna Sally och K.-E. Sundström för förlust på grund av oriktigt förfarande av vederbörande prövningsnämnd vid 1944 års taxering; och

nr 88, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande rese-, traktaments- och flyttningkostnadsersättning åt vissa barnmorskor;

bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av dröjsmålsränta enligt förordningen om kupongskatt;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 26, i anledning av framställningar angående understöd åt efterlevande

till vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 27, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall enligt 1909 och 1927 års militärsättningsförfordningar m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 20 juni 1935 (nr 395) om kontroll över tillverkningen av krigsmateriel m. m.; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 29 juni 1945 (nr 520) om återställande av viss från ockuperat land härrörande egendom, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

från bevillningsutskottet:

nr 151, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av dröjsmålsränta enligt förordningen om kupongskatt.

§ 13.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen:

nr 382, av herrar *Birke* och *Nilsson* i Svalöv, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 191, med förslag till lag med vissa bestämmelser i avseende å kommunindelningsreformens ikraftträdande, m. m.;

nr 383, av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 188, med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution i vissa fall av tilläggsskatt å bensen, som användes vid jordbrukets drift;

nr 384, av herr *Utbult m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 188;

nr 385, av herr *Johnsson* i Stockholm;

nr 386, av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*;

nr 387, av herr *Norup m. fl.*; och

nr 388, av herr *Olsson* i Mellerud *m. fl.*, de fyra sistnämnda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200,

med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare, m. m.;

nr 389, av herr *Dahlgren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 189, med förslag till lag angående eftergift i vissa fall från bestämmelserna i 36 § första stycket arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1);

nr 390, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 194, med förslag till förordning angående särskilda inskrivningsförrättningar under år 1949 m. m.; samt

nr 391, av herr *Spångberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 204, angående nya grunder för avlöningen av präster m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 11.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.